

ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ – ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ:
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΙΝΔΥΝΩΝ –
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ
ΕΛΕΓΧΟΣ – ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ
ΤΡΑΠΕΖΩΝ»**

ΜΑΡΙΚΑ ΛΟΡΕΝΤΖΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΧΕΒΑΣ

Αθήνα, Ιούνιος 2011

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας με τη παρούσα διπλωματική εργασία το μεταπτυχιακό πρόγραμμα του τμήματος Τραπεζική – Χρηματοοικονομική του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου, θα ήθελα να ευχαριστήσω όσους συνέβαλαν στην εκπόνησή της.

Ευχαριστώ τους καθηγητές μου και πιο συγκεκριμένα τον καθηγητή μου κ. Δημοσθένη Χέβα, που είχε την ευθύνη της παρακολούθησης της εργασίας μου και που με τις οδηγίες του συνέβαλε στην αρτιότερη ολοκλήρωσή της.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω, τον σύζυγό και τους γονείς μου για την αμέριστη στήριξη, κατανόηση και συμπαράστασή τους όλα τα χρόνια των σπουδών μου.

Ιούνιος 2011
Μαρίκα Λορέντζου

**W. Wriston της Citibank « Τα πιστωτικά ιδρύματα ανήκουν στη βιομηχανία
διαχείρισης κινδύνου»**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	6
PREFACE.....	7
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ.....	8
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΣΤΟΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΧΩΡΟ	9
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
1.2 ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ.....	12
1.3 ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ.....	15
1.3.1 Διαχείριση Κινδύνων.....	16
1.3.2 Ο κίνδυνος αλλάζει σχήμα.....	21
1.3.3 Αντιμετώπιση Χρηματοοικονομικών κινδύνων.....	23
1.3.4 Οφέλη που προκύπτουν για τους πελάτες των τραπεζών από τη βελτίωση της λειτουργίας διαχείρισης κινδύνων.....	24
1.4 ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΣ.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΜΕΤΡΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ	31
2.1 ΜΕΘΟΔΟΙ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ.....	31
2.2 Η ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ.....	33
2.3 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ.....	35
2.3.1 Αγοραίες αξίες και κίνδυνος επιτοκίου.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: VAR (Value at Risk)	38
3.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ VAR.....	38
3.2 ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ VAR.....	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΣΕ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟ	42
4.1 ΤΟ CAR (CAPITAL AT RISK) ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ.....	42
4.2 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ.....	44
4.2.1 Capital Asset Pricing Model.....	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ: ΟΙ ΔΥΟ ΟΦΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ	47
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	49
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ –.....	49
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	50
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	50
1.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	54
1.3 ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	55
1.3.1 Τραπεζικοί Κίνδυνοι.....	55
1.3.1.1 Πιστωτικός κίνδυνος.....	55
1.3.1.2 Κίνδυνοι ρευστότητας και αγοράς.....	55
1.3.2 Αποδοτικότητα και Κεφαλαιακή Επάρκεια.....	56
1.3.2.1 Αποδοτικότητα.....	56
1.3.2.2 Κεφαλαιακή επάρκεια.....	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	59
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ.....	63

ΕΛΕΓΧΟΣ – ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	63
ΤΡΑΠΕΖΩΝ	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΑΡΞΗ ΕΝΟΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	64
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	64
1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ Ι	69
2.1 ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ - ΣΥΜΦΩΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ Ι	69
2.1.1 Η σύσταση και η σύνθεση της Επιτροπής	69
2.1.2 Το έργο της σχετικά με την Κεφαλαιακή Επάρκεια των Τραπεζών	69
2.1.3 Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας	70
2.1.4 Αποτελέσματα Βασιλείας Ι	72
2.2. ΕΛΛΕΙΨΕΙΣ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΣΥΜΦΩΝΟΥ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ Ι	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΙ	75
3.1 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ	75
3.1.1 Διάρθρωση του νέου Συμφώνου.....	76
3.2. ΠΡΩΤΟΣ ΠΥΛΩΝΑΣ (ΕΛΑΧΙΣΤΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ) (MINIMUM CAPITAL REQUIREMENTS).....	78
3.3. ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΥΛΩΝΑΣ. ΕΠΟΠΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ (SUPERVISORY REVIEW PROCESS)	82
3.4. ΤΡΙΤΟΣ ΠΥΛΩΝΑΣ. ΔΗΜΟΣΙΟΠΟΙΗΣΗ – ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ (DISCLOSURE – MARKET DISCIPLINE).....	86
3.5 Η ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	88
3.6 ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΙ	90
3.7 ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΓΙΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	92
3.8 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ Ι ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΙ	94
3.9 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΙ	97
3.10 ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ ΑΚΡΑΙΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ (STRESS TESTING) ...	98
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΝΕΟ ΔΙΕΘΝΗΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ-ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΙΙΙ	100
4.1 ΝΕΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΙΙΙ	100
4.2 ΟΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΙΙ	104
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ	106
Βιβλιογραφία	110
Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α	115

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η διεθνοποίηση των τραπεζικών εργασιών και η ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων προς μια ενιαία παγκόσμια χρηματαγορά δεν συνεπάγονται μόνο οφέλη, αλλά και κινδύνους. Τα οφέλη προέρχονται από την αποτελεσματικότερη κατανομή των διαθέσιμων κεφαλαίων, την παροχή ενός ευρύτερου φάσματος χρηματοοικονομικών υπηρεσιών ποιότητας, καθώς και την αύξηση του ανταγωνισμού, ενώ οι κίνδυνοι απορρέουν από την αυξανόμενη αλληλεξάρτηση των χρηματοοικονομικών αγορών, η οποία διευκολύνει την επέκταση των τραπεζικών κρίσεων καθώς και την ενίσχυση των διακυμάνσεων των επιτοκίων και των συναλλαγματικών ισοτιμιών.¹

Η παρούσα διπλωματική χωρίζεται σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος γίνεται αναφορά στους κινδύνους που αντιμετωπίζει ένα πιστωτικό ίδρυμα καθώς και στην μέτρηση των κινδύνων αυτών.

Στο δεύτερο μέρος γίνεται αναφορά στις χρηματοοικονομικές κρίσεις καθώς και στις επιπτώσεις της διαχείρισης κινδύνων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Το τρίτο μέρος αναφέρεται στο θεσμικό πλαίσιο των τραπεζών το οποίο είναι κατάλληλο για τον προσδιορισμό, τη μέτρηση και αποτίμηση των κινδύνων.

¹ Στρατηγικές Τραπεζικής Ανάπτυξης, Π. Πετράκης, σελ.180

PREFACE

The internationalization of banking and the free movement of capital to a single global financial market does not only entail benefits and risks. The benefits from the efficient allocation of available funds, providing a wider range of quality financial services and increased competition and risks arising from the growing interdependence of financial markets, which facilitate the expansion of banking crises and assistance of fluctuations in interest rates and exchange rates.

This thesis is divided into three parts. The first part refers to the risks facing an institution and to measure these risks.

The second part refers to the financial crisis and the impact of risk management in the Greek banking system.

The third part refers to the institutional framework for banks which is suitable for identifying, measuring and assessing risk.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΣΤΟΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΧΩΡΟ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διαχείριση Ενεργητικού – Παθητικού (Asset – Liability Management) ALM και η διαχείριση κινδύνου (Risk Management) έχουν εμπλακεί ραγδαία στον τραπεζικό τομέα. Καλύπτουν όλες τις τεχνικές και τα εργαλεία διοίκησης που απαιτούνται για την μέτρηση, παρακολούθηση και έλεγχο του χρηματοοικονομικού κινδύνου.

Η αξιολόγηση των κινδύνων αποτελούσε πάντα αντικείμενο μεγάλου ενδιαφέροντος για τις Τράπεζες και τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς. Τώρα όμως οι κίνδυνοι ορίζονται καλύτερα, ποσοτικές εκτιμήσεις των κινδύνων διαδίδονται ευρέως, ο έλεγχος είναι περισσότερο έντονος, οι μετρήσεις γίνονται πιο ακριβείς, νέα εργαλεία και οργανωτικά σχέδια αναδεικνύονται.

Ο κεντρικός ρόλος του κεφαλαίου σε κίνδυνο (Risk based Capital) σε κανονισμούς και οδηγίες πιστωτικών ιδρυμάτων, είναι ένα σημαντικό κίνητρο στην ανάπτυξη νέων εργαλείων και τεχνικών διοίκησης. Σε συντομία, οι κανονισμοί αυτοί εστιάζουν σε στοιχεία επάρκειας κεφαλαίου, που σημαίνει ότι το κεφάλαιο της τράπεζας θα πρέπει να «ταιριάζει» στους κινδύνους.

Οι κανονισμοί δεν είναι το μοναδικό κίνητρο στη δομή της διαχείρισης κινδύνου. Όλο και περισσότερο οι τράπεζες γίνονται «μηχανές κινδύνου». Αναλαμβάνουν κινδύνους, τους μεταφέρουν, τους εισάγουν στα προϊόντα και στις τραπεζικές υπηρεσίες. Σ' αυτό το πλαίσιο, εκείνοι οι τραπεζικοί οργανισμοί που δίνουν μεγάλη σημασία στη διαχείριση των κινδύνων, έχουν ένα αποφασιστικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Αναλαμβάνουν κινδύνους πιο συνειδητά, αντισταθμίζουν απότομες μεταβολές, αυτοπροστατεύονται από απρόβλεπτα γεγονότα και αποκτούν εμπειρία στην τιμολόγηση του κινδύνου. Οι ανταγωνιστές που δεν έχουν τέτοιες ικανότητες μπορούν να έχουν κέρδη βραχυπρόθεσμα, αλλά επειδή δεν χρέωναν τιμή κινδύνου στους πελάτες, με το χρόνο θα χάσουν έδαφος, όταν οι κίνδυνοι αυτοί μετατραπούν σε ζημιές.

Στο τραπεζικό παγκόσμιο σύστημα, οι κίνδυνοι είναι πολυδιάστατοι.

Οι κύριοι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι είναι:

- ο κίνδυνος επιτοκίου (interest rate risk)
- ο κίνδυνος ρευστότητας (liquidity risk)
- ο πιστωτικός κίνδυνος (credit risk)

➤ ο κίνδυνος αγοράς (market risk)

Τα κέρδη των τραπεζών εξαρτώνται σημαντικά από τις κινήσεις του επιτοκίου και του κόστους χρηματοδότησης. Το ALM καλύπτει τις τεχνικές εκείνες που χρησιμοποιούνται στη διαχείριση των κινδύνων επιτοκίου και ρευστότητας. Το ALM επίσης ασχολείται με τη δομή του ισολογισμού, τους δεδομένους χρηματοδοτικούς περιορισμούς, τους κανονιστικούς περιορισμούς και τους στόχους κέρδους.

Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι ο κίνδυνος από τις απώλειες που οφείλονται σε χρεοκοπία (default) των συναλλασσομένων. Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι ο παλαιότερος και ίσως ο πιο σημαντικός κίνδυνος των τραπεζών. Ο πιστωτικός κίνδυνος δημιουργείται αμέσως με την επιλογή των πελατών και γενικώς δεν εξαρτάται από τις χρηματοοικονομικές κινήσεις της αγοράς. Έτσι δεν είναι τυπικός χρηματοοικονομικός κίνδυνος και είναι συνδεδεμένος με την επιχειρηματική πολιτική. Αν και είναι καλά αντιληπτός και παρακολουθείται από παλαιές διαδικασίες παραμένει δύσκολη η μέτρησή του.

Η προσπάθεια ποσοτικοποίησης των κινδύνων έδωσε ώθηση νέων μεθοδολογιών. Η VAR (Value at Risk) μεθοδολογία σχεδιάστηκε να εκτιμήσει πιθανές ζημιές από τις κινήσεις της αγοράς. Έχει αναπτυχθεί με σκοπό την μέτρηση του κινδύνου αγοράς, αλλά μπορεί να επεκταθεί στον κίνδυνο επιτοκίου, στον πιστωτικό κίνδυνο και στην μέτρηση του κεφαλαίου σε κίνδυνο. Το κεφάλαιο αυτό μερικές φορές καλείται CAR (Capital at Risk) και είναι το κεφάλαιο που αντικρίζει πιθανές απώλειες που δημιουργούνται απ' όλους τους κινδύνους.

Η διαχείριση κινδύνων εκτείνεται από τη διαχείριση του ισολογισμού μέχρι τη λήψη αποφάσεων σε επιμέρους συναλλαγές. Είναι μια βοήθεια σ' αυτές τις αποφάσεις, όχι ένα υποκατάστατο όλων των παραγόντων που εισέρχονται στις αποφάσεις. Η ανάληψη του κινδύνου πάντοτε θα εγείρει δύσκολα ποιοτικά θέματα και δεν μπορεί ολοκληρωτικά να στηριχθεί σε ποσοτικές μετρήσεις. Σε αντίθεση με την έμφαση σε ποσοτικές τεχνικές, είναι προφανές ότι ουδέποτε θα περιοριστεί η κριτική ικανότητα στη λήψη της απόφασης των διαπραγματευτών και των διευθυντών.

Πρακτικά η διαχείριση κινδύνων εκτείνεται πέραν από τους κινδύνους ρευστότητας και επιτοκίου. Επιπλέον όλες οι διαστάσεις των κινδύνων υπόκεινται σε συνολική διαχείριση είτε σε διαχείριση σε επίπεδο κέντρων κέρδους. Αυτό είναι ελπιδοφόρο, διότι μηνύματα που στέλνονται στα κέντρα κέρδους γίνονται συνεπή με τους

συνολικούς στόχους σε όρους όγκου επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, κέρδους και ορίων κινδύνου.

1.2 ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

Στη δεκαετία του 70 ένα πλήθος από παράγοντες βοήθησαν στη σταθεροποίηση του τραπεζικού περιβάλλοντος. Οι εμπορικές τραπεζικές λειτουργίες ήταν βασικά η συλλογή πόρων και ο δανεισμός. Ο περιορισμένος ανταγωνισμός εξυπηρετούσε τη δίκαιη και σταθερή κερδοφορία. Το ενδιαφέρον εστιαζόταν στην ασφάλεια της χρηματοοικονομικής βιομηχανίας και τον έλεγχο της οικονομικής δύναμής της. Οι κανονισμοί ρύθμιζαν τη λειτουργία των διαφόρων πιστωτικών ιδρυμάτων και περιόριζαν επίσης και τους κινδύνους. Υπήρχαν λίγα κίνητρα για αλλαγές και ανταγωνισμό.

Στη συνέχεια όμως, ακολούθησαν δραστικές αλλαγές στη χρηματοοικονομική βιομηχανία. Μεταξύ των διαφόρων δυνάμεων, τρεις συντελεστές ήταν οι σημαντικότεροι:

- ο διογκωμένος πόλος των χρηματιστηριακών αγορών
- η αποκανονικοποίηση (deregulation)
- η αύξηση του ανταγωνισμού

Στις αγορές συναλλάγματος, η μεταβαλλόμενη σχέση ανταλλαγών επιτάχυνε την αύξηση της αβεβαιότητας. Εμφανίστηκαν νομισματικές πολιτικές που ενίσχυαν τα υψηλά επιτόκια αυξάνοντας την μεταβλητότητά τους. Το κύμα των αποκανονικοποιήσεων αυξήθηκε σταδιακά και παλαιοί κανονισμοί καταργήθηκαν. Η παραδοσιακή διάκριση μεταξύ εμπορικών και επενδυτικών τραπεζών σταδιακά εξασθένιζε. Η εξαφάνιση των παλαιών κανονισμών δημιούργησε ένα κενό. Άρχισαν να ξαναπροσδιορίζουν νέους κανόνες για να διασφαλίσουν τις τράπεζες. Αυτοί οι νέοι κανονισμοί σχεδιάστηκαν από τη BIS (Bank for International Settlements) στο Bassle και επανατέθηκαν από τους κεντρικούς οικονομικούς ρυθμιστές κάθε χώρας, για εφαρμογή στα ειδικά εθνικά περιβάλλοντα.

Η αποκανονικοποίηση διέυρνε δραστικά το πλήθος των προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρουν οι τράπεζες. Νέα προϊόντα δημιουργήθηκαν, ειδικά γι' αυτές τις χρηματοοικονομικές αγορές, όπως τα παράγωγα (derivatives) και τα προθεσμιακά συμβόλαια (futures). Τα παράγωγα προϊόντα επιτρέπουν στα χρηματοοικονομικά στελέχη να ελαχιστοποιούν το κόστος δανεισμού των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων διαχρονικά για δεδομένα προφίλ κινδύνου. Μελέτες αποδεικνύουν ότι η χρήση των χρηματοοικονομικών παραγώγων είναι ενδογενής

παράγοντας της στρατηγικής διαχείρισης του κινδύνου μιας επιχείρησης ή ενός χρηματοοικονομικού οργανισμού. Ο Gay (1999) στην ερευνητική του μελέτη παρατήρησε μια αξιοσημείωτη μείωση του κινδύνου, όταν η εταιρεία χρησιμοποιεί τα χρηματοοικονομικά παράγωγα. Η διερεύνηση του συγκεκριμένου θέματος αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως προς τη μελέτη της στρατηγικής ελάττωση του κινδύνου με την ανάπτυξη μοντέλων και την εφαρμογή των χρηματοοικονομικών παραγώγων.

Τα παράγωγα προϊόντα (derivatives) είναι διαφορετικά από τα υπόλοιπα χρηματοοικονομικά προϊόντα όσον αφορά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κινδύνου τους. Επίσης, λόγω του ότι και τα ίδια τα παράγωγα προϊόντα παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους, δεν παρουσιάζουν ομοιομορφία όσον αφορά τα χαρακτηριστικά κινδύνου (risk profiles) τους. Κάθε παράγωγο προϊόν έχει δηλαδή το δικό του risk profile².

Οι τράπεζες μπήκαν σε νέα επιχειρηματικά πεδία και αντιμετώπιζαν νέους κινδύνους. Νέοι παίκτες, όπως εμπορικοί οργανισμοί, ήρθαν στις τραπεζικές επιχειρήσεις. Το μερίδιο αγοράς της διαμεσολάβησης μειωνόταν με αύξηση των κεφαλαιαγορών. Ο ανταγωνισμός αυξήθηκε απότομα. Αυτά τα κύματα των αλλαγών δημιούργησαν κινδύνους. Δεν είναι εντυπωσιακό λοιπόν που η διαχείριση κινδύνου εξελίχθηκε τόσο γρήγορα.

Με λίγα λόγια, η αυξημένη μεταβλητότητα και ο αυξημένος βαθμός ανταγωνισμού οδήγησαν τις τράπεζες να αναλάβουν κινδύνους που δεν είχαν προηγουμένως. Όπως αναφέραμε αυτό οφείλεται αφενός στις τεράστιες μεταβολές στον τομέα των τραπεζικών υπηρεσιών που παρατηρήθηκαν από τη δεκαετία του 1970 και συνεχίζονται μέχρι σήμερα και αφετέρου στην απορρύθμιση του τραπεζικού συστήματος, στην απελευθέρωση των τραπεζικών εργασιών στις εθνικές οικονομίες και στην αυξανόμενη παγκοσμιοποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών.

Ο κίνδυνος μπορεί να πάρει διάφορες μορφές στην τραπεζική με διαφοροποιημένα χαρακτηριστικά και μέγεθος. Αυτό σημαίνει την έκθεση των τραπεζών σε κίνδυνο *μη φερεγγυότητας* (default risk) στα διάφορα χρηματοοικονομικά εργαλεία και αγορές. Κίνδυνος μη φερεγγυότητας (ή αθέτησης) υπάρχει όταν ο αντισυμβαλλόμενος αδυνατεί να εξυπηρετήσει τις υποχρεώσεις του. Σημαίνει, επίσης, ότι υπάρχει η πιθανότητα για λανθασμένες αποφάσεις από πλευράς των τραπεζών, ως προς ένα νέο προϊόν, μια στρατηγική ενεργητικής διαχείρισης ή μια λανθασμένη συναλλαγή. Η

² Διαχείριση του Κινδύνου Επιτοκίων, Κώστας Γαλιάτσος, σελ.73

μορφή και η δομή, η μέτρηση, καθώς και η διαχείριση των κινδύνων αυτών αποτελούν, σήμερα, σημαντικό μέρος της διοίκησης μιας τράπεζας.³

Οι εξελίξεις στον διεθνή τραπεζικό χώρο, υποχρεώνουν και τις ελληνικές τράπεζες να προβούν σε αναδιάρθρωση της δομής τους και σε επανεξέταση των στόχων τους, με σκοπό τη διεύρυνση των παρεχόμενων υπηρεσιών, την επίτευξη οικονομιών κλίμακας, τη μείωση κόστους και την αποτελεσματικότερη διαχείριση κινδύνου⁴.

Η αναβάθμιση του ρόλου της λειτουργίας της διαχείρισης κινδύνων θα αποτελέσει, αφενός εχέγγυο για την ασφαλή λειτουργία και διατήρηση της κερδοφορίας, και αφετέρου θα ενισχύσει οργανωτικές δομές, πολιτικές, διαδικασίες και πληροφοριακά συστήματα, επηρεάζοντας καταλυτικά το επιχειρησιακό πρότυπο λειτουργίας των ελληνικών τραπεζών. Εν κατακλείδι, η κρίση που βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη θα οδηγήσει σε ένα συντηρητικότερο και με μικρότερη διάθεση ανάληψης κινδύνων διεθνές τραπεζικό σύστημα, το οποίο θα χαρακτηρίζεται από τη σημαντική ενίσχυση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, με ιδιαίτερη έμφαση στην προληπτική λειτουργία διαχείρισης κινδύνων και κεφαλαίου⁵.

³ Διαχείριση Τραπεζικού Κινδύνου, Κ. Συριόπουλος, σελ 191

⁴ Διαχείριση Τραπεζικού Κινδύνου, Κ. Συριόπουλος, σελ 192

⁵ Προκλήσεις και προοπτικές, Μιχαήλ Π. Χαραλαμπίδης, 22 Απριλίου 2010

1.3 ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ⁶

Οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι συνδέονται με τις διακυμάνσεις στις χρηματοοικονομικές αγορές. Όπως είναι φυσικό, οι τράπεζες εμπλέκονται πολύ πιο ενεργά στους χρηματοοικονομικούς κινδύνους, αφού αυτοί συνδέονται άμεσα με το αντικείμενο της εργασίας τους.

Οι τράπεζες μετακινούνται ολόενα και περισσότερο από τη θέση του διαμεσολαβητή προς τη θέση του διαχειριστή χρηματοοικονομικού κινδύνου.

Ο χρηματοοικονομικός κίνδυνος μπορεί να οριστεί γενικά ως η μεταβλητότητα των απροσδόκητων αποτελεσμάτων στις αγορές ομολόγων, μετοχών και δανειακών κεφαλαίων. Ο γενικός χρηματοοικονομικός κίνδυνος μιας οποιασδήποτε επιχείρησης μπορεί να υπολογιστεί ως η διακύμανση ή η τυπική απόκλιση των καθαρών εσόδων της επιχείρησης. Αντικειμενικός σκοπός της τράπεζας είναι να προσθέσει αξία στο μετοχικό της κεφάλαιο, μεγιστοποιώντας τις «προσαρμοσμένες στον κίνδυνο» αποδόσεις των μετοχών της. Βάσει αυτής της έννοιας, η τράπεζα συμπεριφέρεται όπως κάθε άλλη επιχείρηση. Ωστόσο η κερδοφορία και η προστιθέμενη αξία εξαρτώνται σημαντικά από τη διαχείριση κινδύνων. Μια ανεπαρκής διαχείριση κινδύνων μπορεί να αυξήσει τη φερεγγυότητα της τράπεζας.⁷

Ο χρηματοοικονομικός κίνδυνος αναφέρεται στην επιπρόσθετη μεταβλητότητα των κερδών ανά μετοχή και στην αυξημένη πιθανότητα αδυναμίας εξυπηρέτησης υποχρεώσεων οι οποίες αναφύονται όταν μία επιχείρηση χρησιμοποιεί πηγές χρηματοδότησης σταθερού κόστους, όπως δάνεια και προνομιούχο μετοχικό κεφάλαιο. Όσο περισσότερα δανειακά κεφάλαια χρησιμοποιεί μια επιχείρηση, τόσο περισσότερο εκτεθειμένη είναι σε χρηματοοικονομικό κίνδυνο.⁸

Οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν χρηματοοικονομική μόχλευση, δηλαδή κατ' ουσίαν δάνεια στη διάρθρωση κεφαλαίων τους, για να βελτιώσουν τις αποδόσεις των κοινών μετοχών. Όμως, θα πρέπει να τονιστεί ότι η επιδίωξη αυτή συνεπάγεται κόστος το οποίο εμφανίζεται με την αύξηση του αναλαμβανόμενου κινδύνου.

Ο χρηματοοικονομικός κίνδυνος συμβάλλει τόσο στο συστηματικό όσο και στο μη συστηματικό κίνδυνο των αξιογράφων μίας επιχείρησης. Εκείνο το μέρος της μεταβλητότητας των κερδών ανά μετοχή το οποίο δεν μπορεί να εξαλειφθεί με τη

⁶ Risk Management in Banking , Joel Bessis pag. 3-15

⁷ Συστήματα Διαχείρισης Τραπεζικών Κινδύνων : Η Περίπτωση του Asset Liability Management – Κ. Κοσμίδου, Κ. Ζοπουνίδης, σελ. 46-48

⁸ Διαχείριση Χαρτοφυλακίου, Δ. Βασιλείου – Ν.Ηρειώτης, σελ. 33

διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου των αξιογράφων της επιχείρησης καλείται συστηματική μεταβλητότητα. Αντίθετα, το μέρος της μεταβλητότητας των κερδών ανά μετοχή που οφείλεται σε ειδικούς παράγοντες και μπορεί να εξαλειφθεί με τη διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου των αξιογράφων της επιχείρησης ονομάζεται μη συστηματική μεταβλητότητα.

Ανάλογα με τον χώρο εφαρμογής της διαχείρισης του κινδύνου (risk management), διακρίνουμε τον καθαρό κίνδυνο (pure risk), τον κίνδυνο για λόγους κερδοσκοπίας (speculative risk), τον συστηματικό κίνδυνο (systematic risk) και τον ειδικό κίνδυνο (specific risk).

Καθαρός κίνδυνος υπάρχει μόνο όταν η πιθανότητα εμφάνισης ζημίας είναι 100%, ενώ η πιθανότητα κέρδους είναι μηδενική. Στον κίνδυνο για λόγους κερδοσκοπίας υπάρχει η πιθανότητα κέρδους και ζημιάς.

Στην περίπτωση που υπάρχει η δυνατότητα μείωσης του κινδύνου, μιλάμε για διαφοροποιήσιμο κίνδυνο (diversifiable risk) ή μη συστηματικό ή ειδικό κίνδυνο, ενώ στην αντίθετη περίπτωση, για μη διαφοροποιήσιμο κίνδυνο (no diversifiable risk) ή συστηματικό κίνδυνο⁹.

1.3.1 Διαχείριση Κινδύνων¹⁰

Ο τομέας της διαχείρισης κινδύνων γίνεται ολοένα και πιο σημαντικός λόγω των απαιτήσεων του δεύτερου συμφώνου της επιτροπής της βασιλείας (basel II) αλλά και των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απαιτήσεις και οδηγίες που πρέπει να υιοθετηθούν από όλες τις τράπεζες διεθνώς. Στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης, κάθε τραπεζικό ίδρυμα θα πρέπει να προχωρήσει στη σύσταση ανεξάρτητης μονάδας διαχείρισης κινδύνων (διεύθυνση) και επιτροπής διαχείρισης ενεργητικού - παθητικού, με συγκεκριμένα πλαίσια λειτουργίας για την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων του κάθε ομίλου και τη διατήρηση του επιπέδου ανάληψης επιχειρηματικών κινδύνων σε προκαθορισμένα όρια.

Η λειτουργία της Διαχείρισης Κινδύνων περιλαμβάνει το σύνολο των στρατηγικών, πολιτικών διαδικασιών, οργανωτικών δομών και τεχνολογικών υποδομών που μια επιχείρηση πρέπει να αναπτύξει προκειμένου να αναγνωρίζει, εκτιμά, παρακολουθεί

⁹ Διαχείριση Τραπεζικού Κινδύνου, Κ. Συριόπουλος, σελ 199

¹⁰ Πολιτικές για Αποτελεσματικό Εσωτερικό Έλεγχο και Διαχείριση Κινδύνων στο Σύγχρονο Τραπεζικό Σύστημα, Κουμπλής Αναστάσιος, Ιούνιος 2006

και να ελέγχει σε συνεχή βάση την έκθεσή της στους κινδύνους που απορρέουν από τις δραστηριότητες της.

Ως προς τους κινδύνους που αντιμετωπίζει ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα και τον τρόπο διαχείρισής τους, μπορούμε να διακρίνουμε:

Διαχείριση πιστωτικού κινδύνου (Credit Risk): Ο πιστωτικός κίνδυνος αναφέρεται στην πιθανότητα αθέτησης των υποχρεώσεων από τους χρηματοδοτούμενους πελάτες.

Είναι ο κίνδυνος που αντιμετωπίζουν τα πιστωτικά ιδρύματα σε σχέση με το χαρτοφυλάκιο των δανείων τους (τα τραπεζικά δάνεια που έχουν χορηγήσει). Ο κίνδυνος αυτός αναλύεται σε γενικό (αυτόν που αφορά γενικά όλα τα δάνεια) και σε ειδικό (αυτόν που αφορά έναν συγκεκριμένο πελάτη). Οι αντίστοιχες Οδηγίες που θεσπίστηκαν για την αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων είναι η Οδηγία για τον συντελεστή φερεγγυότητας και η ¹¹Οδηγία για τα μεγάλα χρηματοδοτικά ανοίγματα¹². Σημαντικό τμήμα της διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου για την τράπεζα, αποτελεί η ανάπτυξη νέων και η συνεχής βελτίωση των υφιστάμενων συστημάτων αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας των πελατών. Η τράπεζα, στα πλαίσια της εφαρμογής του νέου κανονιστικού πλαισίου της βασιλείας II και της ανάγκης ενεργητικής διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου (credit rating, credit scoring), αναπτύσσει σύγχρονα συστήματα για την πληρέστερη αξιολόγηση των πιστούχων και την πιο έγκαιρη και έγκυρη πρόγνωση της πιθανότητας αφερεγγυότητάς τους (default risk).

Στην κατηγορία των πιστωτικών κινδύνων ανήκουν:

- α) ο κίνδυνος αφερεγγυότητας, όπου ο δανειζόμενος αδυνατεί να εξυπηρετήσει τις πληρωμές του δανείου του,
- β) ο κίνδυνος χώρας, που συνδέεται με την αδυναμία αποπληρωμής δημόσιου χρέους και
- γ) ο κίνδυνος αντισυμβαλλόμενων, που ορίζεται ως η αθέτηση των υποχρεώσεων, γενικά, του αντισυμβαλλόμενου.

¹¹ Ως «μεγάλο» χρηματοδοτικό άνοιγμα θεωρείται από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο ένα άνοιγμα σε μία επιχείρηση ή σε έναν όμιλο επιχειρήσεων, όταν η αξία του είναι ίση ή υπερβαίνει το 10% των ιδίων κεφαλαίων του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος.

¹² Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Π. Αλεξιάκης, σελ.88

Διαχείριση κινδύνου ρευστότητας (Liquidity Risk): Ο κίνδυνος ρευστότητας αναφέρεται σε πιθανή αδυναμία της τράπεζας να ανταποκριθεί στις ταμειακές της υποχρεώσεις. Οι τράπεζες προκειμένου να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις του κανονιστικού πλαισίου, έχουν θεσπίσει συγκεκριμένες πολιτικές διαχείρισης και παρακολούθησης της ρευστότητάς τους, στις οποίες καθορίζονται οι βασικοί ορισμοί και μεθοδολογίες αποτίμησης του κινδύνου ρευστότητας και περιγράφονται οδηγίες για τον χειρισμό καταστάσεων κρίσης ρευστότητας. Θεωρείται ένας κύριος κίνδυνος. Το κόστος ρευστότητας μπορεί να αυξηθεί από τις ελλείψεις ρευστότητας στην αγορά. Οι δείκτες ρευστότητας της αγοράς περιλαμβάνουν τον όγκο των συναλλαγών, το επίπεδο των επιτοκίων και τις διακυμάνσεις τους, καθώς και τη δυσκολία ανεύρεσης συναλλασσομένου. Η ευκολία χρηματοδότησεως ενός οργανισμού εξαρτάται επίσης από τα χαρακτηριστικά του, όπως: οι ανάγκες του για χρηματοδότηση και η διαχρονική σταθερότητα αυτών, το επίπεδο αξιοπιστίας της τράπεζας και η φερεγγυότητά της. Η κατάσταση ρευστότητας μιας τράπεζας εκτιμάται από την προβλεπόμενη διαφορά μεταξύ των χρήσεων και των πηγών χρηματοδότησης μέσα στο χρόνο.

Οι επενδυτές γνωρίζουν τη σημασία της ρευστότητας, έτσι αξιολογούν τη ρευστότητα των διαφόρων αξιογράφων και στη συνέχεια απαιτούν αμοιβές ρευστότητας (liquidity premium) να ενσωματωθούν στα επιτόκια αυτών των αξιογράφων.¹³

Διαχείριση κινδύνου αγοράς (Market Risk): Οι κίνδυνοι αγοράς σχετίζονται με το μέγεθος της μεταβολής των τιμών των διαφόρων περιουσιακών στοιχείων. Είναι ο κίνδυνος της αρνητικής μεταβολής της αγοραστικής αξίας του εμπορεύσιμου χαρτοφυλακίου κατά το χρονικό διάστημα που απαιτείται προκειμένου να ρευστοποιηθούν οι συναλλαγές. Η εκτίμηση του κινδύνου αγοράς βασίζεται στην αστάθεια των παραμέτρων της αγοράς. Η αστάθεια μετράται με τις διακυμάνσεις της αγοράς. Για να βρεθούν οι αποκλίσεις των τιμών αγοράς λόγω της μεταβολής των χρηματοοικονομικών μέσων θα πρέπει να είναι γνωστές οι ευαισθησίες των μέσων

¹³ Χρηματοοικονομική Διοίκηση Αποφάσεις Χρηματοδοτήσεων, Γεώργιος Π. Αρτίκης, σελ 255

αυτών. Η ευαισθησία δείχνει την μεταβολή στην τιμή αγοράς από την οποία εξαρτάται. Ο έλεγχος του κινδύνου αγοράς σημαίνει ότι οι αποκλίσεις της αξίας ενός δεδομένου χαρτοφυλακίου θα πρέπει να διατηρηθούν μεταξύ δοσμένων ορίων. Τα όρια αυτά πρέπει να τεθούν από την ευαισθησία του χαρτοφυλακίου και/ή τις δυνατές αποκλίσεις των τιμών.

Η αποτίμηση του κινδύνου αγοράς βασίζεται στη μεταβλητότητα των παραμέτρων της αγοράς:

- α) των επιτοκίων
- β) των συναλλαγματικών ισοτιμιών
- γ) των χρηματιστηριακών δεικτών και μετοχών,
- δ) της ρευστότητας της αγοράς.

Η τράπεζα, προκειμένου να ελέγχει αποτελεσματικά τους κινδύνους αγοράς, που απορρέουν από το σύνολο των δραστηριοτήτων της, προχωρεί σε περαιτέρω αξιοποίηση των εσωτερικών συστημάτων παρακολούθησης και διαχείρισης κινδύνου, εφαρμόζονται σύγχρονες και ευρέως αποδεκτές τεχνικές για την ανάλυση του κινδύνου αγοράς, όπως αποτιμήσεις αξίας σε κίνδυνο (value at risk), κερδών σε κίνδυνο (earnings at risk), αποτελέσματα προσομοιώσεων καταστάσεων κρίσης (stress tests), και δεικτών ευαισθησίας (sensitivity indicators).

Διαχείριση λειτουργικού κινδύνου (Operational Risk): Η διαχείριση σε νέα βάση των λειτουργικών κινδύνων είναι η επιπρόσθετη απαίτηση που τίθεται από τη νέα συνθήκη της βασιλείας (basel II). Ενδεχόμενη ζημιά από λειτουργικούς κινδύνους μπορεί να προκύψει ως συνέπεια της αναποτελεσματικότητας στις εσωτερικές διαδικασίες και συστήματα, είτε λόγω εξωτερικών παραγόντων είτε λόγω του ανθρώπινου παράγοντα. Η προληπτική διαχείριση των λειτουργικών κινδύνων έχει θετική επίδραση στην ποιότητα και την απρόσκοπτη λειτουργία της τράπεζας και των θυγατρικών της. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε θέματα ασφάλειας, με την υλοποίηση νέας πολιτικής ασφάλειας πληροφοριακών συστημάτων και την κάλυψη των δραστηριοτήτων ηλεκτρονικής τραπεζικής. Η αποτελεσματικότητα των συστημάτων βελτιώνεται διαρκώς, με στόχο την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των μετόχων, την ικανοποίηση των συνεχώς εξελισσόμενων αναγκών των πελατών της τράπεζας και την εξέλιξη των εργαζομένων της. Οι λειτουργικοί κίνδυνοι εμφανίζονται σε δύο διαφορετικά επίπεδα:

- ❖ στο τεχνικό επίπεδο, όταν το πληροφοριακό σύστημα για τη μέτρηση του κινδύνου είναι αναποτελεσματικό, και
- ❖ στο οργανωτικό επίπεδο, που αφορά τον κίνδυνο αναφοράς και παρακολούθησης και όλους τους σχετικούς κανόνες και πολιτικές

Κίνδυνος Πληθωρισμού (Inflation Risk): Είναι η μείωση των ονομαστικών επιτοκίων εξαιτίας της ύπαρξης πληθωρισμού. Τα μειωμένα επιτόκια που προκύπτουν, αν από τα ονομαστικά επιτόκια εξαλειφθεί η επίδραση του πληθωρισμού, ονομάζονται πραγματικά επιτόκια.

Ο κίνδυνος πληθωρισμού είναι ιδιαίτερα σημαντικός σε αγορές οι οποίες επηρεάζονται από κυβερνητικές παρεμβάσεις, διαμορφώνουν χαμηλά ονομαστικά επιτόκια. Τα χαμηλά ονομαστικά επιτόκια σε συνδυασμό με υψηλούς ρυθμούς πληθωρισμού μπορεί να οδηγήσουν σε αρνητικά πραγματικά επιτόκια.

Κίνδυνος πίστης (Credit Risk): Έχει δύο διαστάσεις: την ποσότητα του κινδύνου ή το ποσό που μπορεί να χαθεί και την ποιότητα του κινδύνου, που είναι η πιθανότητα απώλειας. Η ποιότητα του κινδύνου εκτιμάται συχνά με την κατηγοριοποίηση του πελάτη. Αυτή η κατηγοριοποίηση γίνεται είτε εσωτερικά σε μια τράπεζα είτε/και εξωτερικά από ειδικές εταιρίες αξιολόγησης.

Κίνδυνος επιτοκίου (Interest rate Risk): Είναι ο κίνδυνος μείωσης των κερδών από τις μεταβολές των επιτοκίων. Τα περισσότερα μέρη των ισολογισμών των τραπεζών δημιουργούν έσοδα και κόστη που αναφέρονται στα επιτόκια. Ένα μεταβαλλόμενο επιτόκιο έχει τον κίνδυνο για τον δανειστή να δει τις εισπράξεις του να μειώνονται λόγω της πτώσης των επιτοκίων. Οι δανειζόμενοι σε μεταβλητό επιτόκιο έχουν υψηλότερο κόστος όταν τα επιτόκια αυξάνουν. Και οι δύο θέσεις εμπεριέχουν κίνδυνο μια και δημιουργούν έσοδα και έξοδα όταν έχουμε μεταβολή του επιτοκίου της αγοράς. Από την άλλη μεριά, παρουσιάζουν επίσης ευκαιρίες για κέρδη.

Κίνδυνος φερεγγυότητας (Solvency Risk): Είναι ο κίνδυνος αδυναμίας της τράπεζας να καλύψει ζημιές, που έχουν δημιουργηθεί απ' όλους τους τύπους κινδύνου, με το διαθέσιμο κεφάλαιο. Ο κίνδυνος φερεγγυότητας είναι επομένως ο κίνδυνος κατάρρευσης της τράπεζας. Η φερεγγυότητα είναι το τελικό αποτέλεσμα του απαιτούμενου κεφαλαίου και όλων των κινδύνων που έχουν αναληφθεί. Η αρχή της

κεφαλαιακής επάρκειας ακολουθεί και θέτει τις κύριες κατευθύνσεις της διαχείρισης κινδύνων. Αυτές μπορούν επιγραμματικά να συνοψισθούν στα εξής:

- Όλοι οι κίνδυνοι δημιουργούν πιθανές απώλειες
- Η συνολική προστασία αυτών των απωλειών είναι το κεφάλαιο
- Το κεφάλαιο θα πρέπει να προσαρμόζεται στο απαιτούμενο επίπεδο έτσι ώστε να είναι ικανό ν' απορροφήσει πιθανές απώλειες που δημιουργούνται απ' όλους τους κινδύνους.

1.3.2 Ο κίνδυνος αλλάζει σχήμα

Ο πιστωτικός κίνδυνος, ο οποίος, όπως είπαμε, αναφέρεται στην πιθανότητα προσωρινής ή μόνιμης αδυναμίας αποπληρωμής των υποχρεώσεων από το δανειζόμενο, έχει ως συνέπεια τη μείωση της αξίας των στοιχείων ενεργητικού της τράπεζας. Δεδομένου ότι οι χορηγήσεις αφορούν στο μεγαλύτερο τμήμα των εργασιών μιας τράπεζας, ο έλεγχος της ποιότητας του χαρτοφυλακίου χορηγήσεων αποτελεί ένα έργο υψηλής προτεραιότητας.

Σημαντικοί δείκτες για τη μέτρηση της συγκεκριμένης μορφής κινδύνου είναι το ποσοστό των επισφαλών απαιτήσεων προς το σύνολο των χρηματοδοτήσεων, το ποσοστό των προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις προς το σύνολο των χρηματοδοτήσεων σε καθυστέρηση και ο δείκτης κάλυψης. Σύμφωνα με την Ενδιάμεση Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα της Τράπεζας της Ελλάδος (Δεκέμβριος 2009), το ποσοστό των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων των ελληνικών τραπεζών σημείωσε αύξηση τον Ιούνιο του 2009 (6,8%) σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2008 (5%). Την ίδια περίοδο, το ποσοστό των καθυστερήσεων αυξήθηκε σε όλες τις κατηγορίες δανείων, ιδίως όμως στα δάνεια προς επιχειρήσεις.

Ο κίνδυνος ρευστότητας, αποτέλεσε ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης, με το ουσιαστικό «κλείσιμο» των αγορών χρηματοδότησης των τραπεζών (καθώς και η διατραπεζική αγορά και η τιτλοποίηση απαιτήσεων). Τελικά, στο τέλος του πρώτου εξαμήνου του 2009 η ρευστότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος παρουσίασε βελτίωση, χάρη στην αύξηση των καταθέσεων, αλλά και τον αυξημένο δανεισμό από το Ευρωσύστημα (ο οποίος πρόκειται να συνεχιστεί και μέσα στο 2011, έπειτα από απόφαση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας).

Από την άλλη μεριά, ο κίνδυνος αγοράς αντικατοπτρίζει τον κίνδυνο μεταβλητότητας της αξίας των τίτλων που διατηρεί στο χαρτοφυλάκιό του ένα τραπεζικό ίδρυμα, η οποία οφείλεται στις αλλαγές των αγοραίων τιμών των στοιχείων ενεργητικού. Αυτός ο τύπος κινδύνου είναι περισσότερο ορατός στη δραστηριοποίηση της τράπεζας στην αγοραπωλησία μετοχικών και ομολογιακών τίτλων, αλλά και στην αγορά συναλλάγματος (συναλλαγματικός κίνδυνος).

Ο κίνδυνος επιτοκίου αναφέρεται στη μεταβλητότητα των επιτοκίων των χορηγήσεων, των υποχρεώσεων, των τίτλων και των εκτός ισολογισμού στοιχείων, καθώς μία μεταβολή του επιτοκίου της αγοράς επηρεάζει το καθαρό εισόδημα μιας τράπεζας, το οποίο προέρχεται από την είσπραξη τόκων.

Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη του λειτουργικού κινδύνου στις ελληνικές τράπεζες κινήθηκαν τον Ιούνιο του 2009 στο 8,1% των συνολικών κεφαλαιακών απαιτήσεων, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ενδιάμεσης Έκθεσης.

Ο κεφαλαιακός κίνδυνος αναφέρεται στον κίνδυνο της απώλειας ενός σημαντικού μέρους ή της συνολικής αξίας των κεφαλαίων της τράπεζας και συνδέεται με την πιθανότητα πτώχευσης ενός τραπεζικού ιδρύματος. Ο εν λόγω κίνδυνος επηρεάζεται, επίσης, από την ποιότητα των στοιχείων ενεργητικού που διαθέτει η τράπεζα, καθώς και από την απαιτούμενη κεφαλαιακή επάρκεια που προβλέπεται από τις εθνικές (και διεθνείς) ρυθμιστικές αρχές.

Ο κίνδυνος χρέους και ο κίνδυνος χώρας είναι εξαιρετικά επίκαιροι για την ελληνική πραγματικότητα. Ο πρώτος αποτελεί μία μορφή χρηματοπιστωτικού κινδύνου που προέρχεται από την εκτενή έκθεση μιας τράπεζας σε δανεισμό ενός συγκεκριμένου κράτους και αφορά στην περίπτωση της μη εξυπηρέτησης του χρέους από το κράτος αυτό. Σε αυτήν την περίπτωση, η τράπεζα δεν μπορεί να εξασφαλίσει τη θέση της με τη χρήση συμβατικών εργαλείων. Σήμερα, τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα βρίσκονται σε δεινή θέση, εξαιτίας της υψηλής τους έκθεσης απέναντι στο ελληνικό δημόσιο χρέος. Πιο συγκεκριμένα, οι ελληνικές τράπεζες το 2009, διέθεταν ελληνικό χρέος συνολικής αξίας 39 δισ. ευρώ, όσο περίπου και το μέγεθος των ιδίων κεφαλαίων τους. Παράλληλα, ο κίνδυνος χώρας συνδέεται με τις οικονομικές και τις κοινωνικές εξελίξεις στη δανειζόμενη χώρα.

Τέλος, άλλες μορφές κινδύνου είναι ο νομικός κίνδυνος, ο οποίος αναφέρεται στην πιθανότητα αλλαγής του νομικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία των τραπεζών, ο πολιτικός κίνδυνος, που αφορά στο ενδεχόμενο πολιτικών παρεμβάσεων στη λειτουργία μιας τράπεζας και ο κίνδυνος αξιοπιστίας ή φήμης.

Ένα μείγμα των ανωτέρω κινδύνων, το οποίο επιδεινώνεται από τα διαρθρωτικά ελλείμματα της χώρας, αλλά και τις δυσοίονες προβλέψεις για την πορεία της ελληνικής οικονομίας εξακολουθεί να υπονομεύει τη θέση των ελληνικών τραπεζών. Ο διεθνής οίκος αξιολόγησης Standard and Poor's (SP) υποστήριξε σε σχετική του έκθεση που δημοσιεύθηκε στις 30 Μαρτίου 2010 ("Industry Country Risk Assessment: Greece") ότι ο ελληνικός τραπεζικός κλάδος είναι αυτός που αντιμετωπίζει τα υψηλότερα επίπεδα μακροπρόθεσμου κινδύνου στη δυτική Ευρώπη¹⁴.

1.3.3 Αντιμετώπιση Χρηματοοικονομικών κινδύνων

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αντιμετωπίζουν τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους κατά δύο διαφορετικούς (αν και σε αρκετό βαθμό αλληλοσυμπληρωνόμενους) τρόπους:

1. Με την ανάπτυξη εσωτερικών συστημάτων προσδιορισμού, μέτρησης και διαχείρισης των κινδύνων στους οποίους είναι εκτεθειμένα. Το τελευταίο στάδιο αυτής της διαδικασίας συνίσταται στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας αυτών των συστημάτων και στην τροποποίηση (ή και τον επανασχεδιασμό) τους εάν κριθεί απαραίτητο.
2. Με την προσπάθεια συμμόρφωσης (compliance) προς το σύστημα αντιμετώπισης κινδύνων το οποίο τίθεται από τις ελεγκτικές και εποπτικές αρχές¹⁵.

Για την αποτελεσματική διαχείριση των χρηματοοικονομικών κινδύνων απαραίτητες προϋποθέσεις αποτελούν:

- Η επιλογή του επιπέδου έκθεσης στον κίνδυνο του οποίου είναι εκτεθειμένη να αναλάβει η επιχείρηση.
- Η θέσπιση ορίων (limits), ώστε ο αναλαμβανόμενος κίνδυνος να ευρίσκεται εντός του επιπέδου το οποίο έχει αποφασιστεί.
- Η επιλογή των κατάλληλων μεθόδων τροποποίησης του επιπέδου έκθεσης στον κίνδυνο, εφόσον ευρίσκεται εκτός των ορίων τα οποία είχαν τεθεί¹⁶.

¹⁴ Τα πολλαπλά πρόσωπα του κινδύνου, Χρήστος Τσαπακίδης, 22 Απριλίου 2010

¹⁵ Διαχείριση του Κινδύνου Επιτοκίων, Κώστας Γαλιάτσος, σελ.123

¹⁶ Διαχείριση του Κινδύνου Επιτοκίων, Κώστας Γαλιάτσος, σελ.129

1.3.4 Οφέλη που προκύπτουν για τους πελάτες των τραπεζών από τη βελτίωση της λειτουργίας διαχείρισης κινδύνων

Η βελτίωση της λειτουργίας διαχείρισης κινδύνων μπορεί να αποφέρει οφέλη, τόσο στους δανειολήπτες, όσο και στους καταθέτες. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα εξής:

- Βελτίωση της τιμολόγησης των δανείων καθώς θα ενσωματώνεται αποτελεσματικότερα η διάσταση των κινδύνων (Προσαρμοσμένη έναντι των κινδύνων τιμολόγηση-risk based pricing). Με αυτό το τρόπο, οι δανειολήπτες που είναι συνεπείς στις υποχρεώσεις τους θα επωφεληθούν από χαμηλότερα επιτόκια. Επομένως, το κόστος δανεισμού θα μεταβάλλεται ανάλογα με την πιστοληπτική ικανότητα του πελάτη και τις προσφερόμενες εξασφαλίσεις/εγγυήσεις.
- Η αποτελεσματικότερη διαχείριση των τραπεζικών κινδύνων, θα συμβάλλει καταλυτικά στην ενίσχυση της φερεγγυότητας του πιστωτικού ιδρύματος ελαχιστοποιώντας την πιθανότητα αθέτησης των υποχρεώσεων του, ενισχύοντας έτσι τη προστασία και κατοχύρωση των χρημάτων των καταθετών. Επομένως, αποτελεσματικότερη διαχείριση κινδύνων σημαίνει πιο εύρωστο και ισχυρό πιστωτικό ίδρυμα, το οποίο συνεπάγεται μεγαλύτερη ασφάλεια για τα χρήματα των καταθετών.
- Η αποτελεσματικότερη διαχείριση των κινδύνων παρέχει στο πιστωτικό ίδρυμα την δυνατότητα:
 - ο για ακριβέστερη αναγνώριση των κινδύνων που ενσωματώνονται σε κάθε τραπεζικό προϊόν
 - ο για καλύτερη αξιολόγηση του προφίλ των πελατών, της πιστοληπτικής τους ικανότητας και της διάθεσής τους για ανάληψη κινδύνων.

Ο συνδυασμός των παραπάνω παρέχει τη δυνατότητα στα πιστωτικά ιδρύματα να παρέχουν το σωστό προϊόν στο σωστό πελάτη δηλ. κατά πόσο οι κίνδυνοι που ενσωματώνονται σε ένα προϊόν αντιστοιχούν στις προσδοκίες, τους στόχους, τη διάθεση ανάληψης κινδύνων και το γνωστικό επίπεδο των πελατών. Είναι φανερό ότι από την παραπάνω διαδικασία τελικός κερδισμένος είναι ο πελάτης της Τράπεζας.¹⁷

¹⁷ Μιχάλης Χαραλαμπίδης, Chief Risk Officer του Ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς και διευθυντής του Ελληνικού Παραρτήματος της Διεθνούς Ένωσης Επαγγελματιών Διαχείρισης Κινδύνων (Professional Risk Managers' International Association - PRMIA).

1.4 ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΣ¹⁸

Στις άμεσες προτεραιότητες των τραπεζικών ιδρυμάτων είναι η αύξηση της λειτουργικής κερδοφορίας, ο έλεγχος του κόστους, καθώς και η αύξηση των κεφαλαιοποιήσεων των τραπεζών. Καθοριστικό ρόλο στην αναδιαμόρφωση του τραπεζικού συστήματος διαδραματίζει η εύρεση νέων πηγών κερδοφορίας καθώς και η βέλτιστη διαχείριση ενεργητικού – παθητικού τραπεζών. Είναι γεγονός, άλλωστε, ότι ένας από τους τομείς, ο οποίος θα δώσει ώθηση στα λειτουργικά κέρδη των τραπεζικών ομίλων είναι αυτός της διαχείρισης ενεργητικού – παθητικού.

Η αβεβαιότητα που προκύπτει από τη διαχείριση κινδύνων επιβάλλει την ανάπτυξη και εφαρμογή συστημάτων υψηλής ποιότητας για την αξιολόγηση της και την καλύτερη αντιμετώπισή της.¹⁹

Στο σύγχρονο χρηματοοικονομικό σύστημα ο ανταγωνισμός για άντληση κεφαλαίων μεταξύ των τραπεζών έχει ενταθεί. Η διαχείριση των στοιχείων του παθητικού, ώστε να εξασφαλίζεται η φθηνότερη δυνατή χρηματοδότηση της τράπεζας είναι κύριο συστατικό της στρατηγικής της. Παράλληλα, ενισχύεται η σημασία των αποφάσεων σχετικά με το ύψος της κεφαλαιακής επάρκειας.

Σε μια σύγχρονη τράπεζα η διαχείριση των στοιχείων του ενεργητικού δεν μπορεί να είναι διαδικασία ξεχωριστή από τη διαχείριση των στοιχείων του παθητικού. Η ταυτόχρονη διαχείριση του ενεργητικού και του παθητικού, ώστε να μεγιστοποιούνται τα κέρδη και να ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος, απαιτεί την ανάλυση μιας σειράς ζητημάτων.

- 1) Είναι το θεμελιώδες ζήτημα του στρατηγικού σχεδιασμού και της επέκτασης. Δηλαδή η επέκταση του συνολικού μεγέθους καταθέσεων που επιθυμεί η τράπεζα να προσελκύσει και τον συνολικό αριθμό δανείων που επιθυμεί να χορηγήσει.
- 2) Είναι το ζήτημα του προσδιορισμού της «άριστης χρονικής διάθρωσης» των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού, ώστε να μεγιστοποιούνται τα κέρδη και να εξασφαλίζεται η ευρωστία της τράπεζας.
- 3) Είναι το ζήτημα της διαχείρισης των κινδύνων των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού.

¹⁸ Risk Management in Banking , Joel Bessis pag. 16-27

¹⁹ Συστήματα Διαχείρισης Τραπεζικών Κινδύνων : Η Περίπτωση του Asset Liability Management, Κ. Κοσμίδου, Κ. Ζοπουνίδης, σελ. 13-14

- 4) Είναι το ζήτημα της διαμόρφωσης ενός ολοκληρωμένου τιμολογίου που αναφέρεται σε όλο το φάσμα των τραπεζικών εργασιών.

Το πρόβλημα της διακριτικής τιμολόγησης όσο αφορά στα στοιχεία του ενεργητικού, συνδέεται στενά με το ζήτημα της διαχείρισης κινδύνου. Είναι γνωστό ότι οι τράπεζες καθορίζουν ως βασικό δανειστικό επιτόκιο αυτό που προσφέρουν επιτόκια που προσαυξάνουν ανάλογα με τον κίνδυνο που εκτιμούν κατά περίπτωση. Η πολιτική διαφοροποίησης προϊόντος σε μια εμπειριστατωμένη έρευνα που εξασφαλίζει την καλύτερη δυνατή γνώση των συνθηκών της αγοράς.²⁰

Ένας τραπεζικός ισολογισμός αποτυπώνει τις πηγές των κεφαλαίων (υποχρεώσεις) και τις χρήσεις των κεφαλαίων (απαιτήσεις). Οι τράπεζες συγκεντρώνουν κεφάλαια είτε μέσω δανείων και καταθέσεων είτε μέσω άντλησης μετοχικού κεφαλαίου. Χρησιμοποιούν τα κεφάλαια αυτά για την παροχή δανείων σε επιχειρήσεις και ιδιώτες, καθώς και για την απόκτηση χρεογράφων.

Οι τράπεζες δημιουργούν κέρδη χρεώνοντας ένα επιτόκιο στα δάνεια που χορηγούν και στα χρεόγραφα που διακρατούν, το οποίο είναι υψηλότερο από το επιτόκιο που πληρώνουν στους καταθέτες και στις άλλες υποχρεώσεις.²¹

Η κυριότερη μορφή απαιτήσεων που παρατηρείται στους ισολογισμούς είναι τα δάνεια. Η σημαντικότερη μορφή κατηγοριοποίησής τους βασίζεται στον διαφορετικό χρονικό ορίζοντα μέχρι την εκπλήρωσή τους. Έτσι μπορούν να χαρακτηριστούν ως βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα,²² με ολοένα μεγαλύτερη προτίμηση στα βραχυπρόθεσμα, με μικρότερες αποδόσεις, ως αποτέλεσμα του μικρότερου κινδύνου που αναλαμβάνουν. Από την πλευρά του παθητικού, το βασικότερο στοιχείο είναι οι καταθέσεις.²³

Ένας απλοποιημένος τραπεζικός ισολογισμός θα μπορούσε να είναι:

²⁰ Συστήματα Διαχείρισης Τραπεζικών Κινδύνων : Η Περίπτωση του Asset Liability Management, Κ. Κοσμίδου, Κ. Ζολουνίδης, σελ. 18-19

²¹ Στρατηγικές Τραπεζικής Ανάπτυξης, Π. Πετράκης, σελ.18

²² Στρατηγικές Τραπεζικής Ανάπτυξης, Π. Πετράκης, σελ.20

²³ Στρατηγικές Τραπεζικής Ανάπτυξης, Π. Πετράκης, σελ.38

<u>Ενεργητικό</u>	<u>Παθητικό</u>
Ρευστά	Βραχυχρόνιο Χρέος
Δανεισμός	Καταθέσεις
Χρηματοοικονομικά στοιχεία	Χρηματοοικονομικά στοιχεία
Πάγια περιουσιακά στοιχεία	Μακροχρόνιο Χρέος
	Μετοχικό Κεφάλαιο
(εκτός ισολογισμού)	(εκτός ισολογισμού)
Συμφωνίες για ανάληψη	Συμφωνίες για πληρωμή

Η διαχείριση κινδύνου και της κερδοφορίας μιας τράπεζας σχετίζονται με την φύση των συναλλαγών και την χρηματοδότηση και αντιστάθμιση του ισολογισμού της. Από αυτή την σκοπιά, οι σχετικές διακρίσεις είναι: το τραπεζικό χαρτοφυλάκιο, το χαρτοφυλάκιο αγοράς, η χρηματοδότηση μέσω μακροχρόνιου δανεισμού και μετοχικού κεφαλαίου, καθώς και οι εκτός ισολογισμού συναλλαγές.

Το τραπεζικό χαρτοφυλάκιο δημιουργεί κινδύνους ρευστότητας και επιτοκίου, που πρέπει να παρακολουθούνται και να διαχειρίζονται μέσω της επιχειρηματικής μονάδας Διαχείρισης Ενεργητικού Παθητικού (Asset Liabilities Management). Η διαχείριση Ενεργητικού – Παθητικού ή διαχείριση περιουσιακών στοιχείων ή Asset Liability Management (ALM), όπως ονομάζεται διεθνώς, είναι μια σημαντική διάσταση της διαχείρισης κινδύνου, στην οποία η έκθεση σε διαφόρους κινδύνους ελαχιστοποιείται διατηρώντας τον κατάλληλο συνδυασμό ενεργητικού ή παθητικού, ώστε να ικανοποιηθούν οι στόχοι του χρηματοοικονομικού ιδρύματος.²⁴

Το χαρτοφυλάκιο αγοράς δημιουργεί κίνδυνο αγοράς, που είναι ο κίνδυνος των αρνητικών αλλαγών στις τιμές αγοράς πάνω σε μια περίοδο ρευστοποίησης, καθώς και κίνδυνο πίστης, κυρίως προερχόμενα από θέσεις που έχει η Τράπεζα σε παράγωγα μακράς διάρκειας.

Ο μακροπρόθεσμος δανεισμός δημιουργεί κίνδυνο πίστης.

Οι εκτός ισολογισμού συναλλαγές αγοράς είναι παράγωγα.

Όσον αφορά τα αποτελέσματα χρήσεως, το περιθώριο κέρδους, οφειλόμενο στην απευθείας σύνδεση με τα επιτόκια, θέλει μια μεγάλη προσοχή στη διαχείριση κινδύνου επιτοκίου. Οι λειτουργικές δαπάνες διαχειρίζονται, προϋπολογίζονται και

²⁴ Συστήματα Διαχείρισης Τραπεζικών Κινδύνων: Η Περίπτωση του Asset Liability Management, Κ. Κοσμίδου, Κ. Ζοπουνίδης, σελ. 17

ελέγχονται σύμφωνα με τα πρότυπα των πρακτικών διαχείρισης, χωρίς τη συνεχή αναφορά στον κίνδυνο.

Οι διάφορες προβλέψεις που ενυπάρχουν στις διάφορες κατηγορίες του ισολογισμού σχετίζονται με την πολιτική πίστης και τους κινδύνους της και πρέπει να εναρμονίζονται με τη λογιστική και τους δημοσιονομικούς κανονισμούς. Συχνά όμως οι προβλέψεις καταγράφονται όταν οι κίνδυνοι έχουν γίνει πιθανοί ή σχεδόν βέβαιοι.

Ο λόγος του καθαρού εισοδήματος προς το μετοχικό κεφάλαιο είναι το λογιστικό ROE (Return on Equity). Το μέτρο αυτό απεικονίζει την κερδοφόρα δυναμικότητα μιας επιχείρησης και παρέχει ένδειξη του κατά πόσο επιτεύχθηκε ο στόχος πραγματοποίησης ενός ικανοποιητικού αποτελέσματος²⁵. Με άλλα λόγια, δείχνει την αποτελεσματικότητα με την οποία μια επιχείρηση χρησιμοποιεί τα κεφάλαια των ιδιοκτητών της, καθώς παρουσιάζει το μέγεθος των κερδών που δημιουργήθηκε από τα κεφάλαια, που έχουν επενδύσει οι μέτοχοι στην επιχείρηση. Η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων μιας επιχείρησης εξαρτάται από δύο κυρίως παράγοντες, την απόδοση του ενεργητικού και τον πολλαπλασιαστή μόχλευσης ή πολλαπλασιαστή ιδίων κεφαλαίων²⁶. Μια επιχείρηση μπορεί να αυξήσει την απόδοση των ιδίων κεφαλαίων της, είτε αυξάνοντας την απόδοση του ενεργητικού της είτε αυξάνοντας τον πολλαπλασιαστή μόχλευσης που χρησιμοποιεί. Ένας υψηλός πολλαπλασιαστής μόχλευσης αυξάνει την απόδοση ιδίων κεφαλαίων μιας επιχείρησης, όταν υπάρχει θετική απόδοση ενεργητικού, αλλά συγχρόνως σηματοδοτεί και ανάληψη υψηλού χρηματοοικονομικού κινδύνου.²⁷ Συχνά χρησιμοποιείται σαν μια προσέγγιση για την απόδοση αγοράς των ιδίων κεφαλαίων και πρέπει να εκφράζει τις προσδοκίες των μετόχων στο δοσμένο επίπεδο κινδύνου.

Ο ROE μπορεί να αποτελέσει ένα μέτρο σχετικής εισοδηματικής απόδοσης. Για ένα δεδομένο επίπεδο κινδύνου, η μεγιστοποίηση του ROE οδηγεί σε μεγιστοποίηση της αγοραίας αξίας του συνολικού μετοχικού κεφαλαίου της τράπεζας, εάν, όπως είναι λογικό να υποθεθεί, τα μη τοκοφόρα λειτουργικά κόστη δεν μεταβληθούν σημαντικά σε σχέση με τις αλλαγές στο μέγεθος του ενεργητικού. Εάν υπό αυτές τις συνθήκες

²⁵ Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων, Ν.Α. Νιάρχος, σελ 124

²⁶ Ο πολλαπλασιαστής μόχλευσης είναι η διαίρεση του συνολικού ενεργητικού μιας επιχείρησης δια των ιδίων κεφαλαίων της. Κατά συνέπεια, ο πολλαπλασιαστής μόχλευσης μετρά την αξία του ενεργητικού η οποία αντιστοιχεί σε κάθε ένα ευρώ ιδίου κεφαλαίου. Επομένως, όσο μεγαλύτερος είναι ο πολλαπλασιαστής μόχλευσης, τόσο περισσότερα ξένα κεφάλαια χρησιμοποιεί η επιχείρηση για τη χρηματοδότηση του ενεργητικού της.

²⁷ Χρηματοοικονομική Διοίκηση, θεωρία και πρακτική, Δ. Βασιλείου – Ν.Ηρειώτης, σελ. 57-58

είναι δυνατή η μείωση του κινδύνου του ROE χωρίς να επηρεαστεί η μέση αξία, η αγοραία αξία του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος θα αυξηθεί.²⁸

Η αγοραία αξία οποιουδήποτε χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου υπολογίζεται μέσω του υποδείγματος DCF (Discount Cash Flow). Όλες οι μελλοντικές ροές που δημιουργούνται από κάθε περιουσιακό στοιχείο, αναγόμενες σε παρούσες τιμές από τα επιτόκια αγοράς ισούνται με την αξία του:

$$V = \sum [F_t / (1+r_t)^t] \quad \text{όπου}$$

V = αγοραία αξία

r_t = επιτόκιο προεξόφλησης της αγοράς

F_t = η χρηματοροή παραγόμενη από το περιουσιακό στοιχείο τη χρονική στιγμή t .

Η αγοραία αξία των στοιχείων ενεργητικού και των υποχρεώσεων μπορεί να υπολογιστεί για όλα τα τραπεζικά προϊόντα. Υπάρχει ο περιορισμός όμως από το γεγονός ότι τα περισσότερα περιουσιακά στοιχεία της τράπεζας καθώς και οι υποχρεώσεις της δεν διαπραγματεύονται εύκολα σε μια αγορά. Σε πολλές περιπτώσεις, η έλλειψη αγοραστικής ρευστότητας δημιουργεί ένα διαφορετικό επιτόκιο αναγωγής από τον παραπάνω θεωρητικά υπολογιζόμενο. Σε συνολικό επίπεδο η διαφορά των τρεχουσών αξιών στοιχείων ενεργητικού και παθητικού είναι η καθαρή παρούσα αξία NPV (Net Present Value).

Οι παρούσες αξίες έχουν το μειονέκτημα καθώς αυτές υπολογίζονται από τα επιτόκια αγοράς να είναι μεταβλητές. Δεν παρέχουν ξεκάθαρη αντίληψη των λογιστικών περιθωρίων, επειδή αυτές εξαρτώνται από χρηματοαρροές σε διάφορες ημερομηνίες και με διαφορετικά επιτόκια. Μπορούν όμως να θεωρηθούν ότι είναι πολύ συνθετικές, καθώς συνοψίζουν μια μελλοντική χρηματοροή χωρίς να μας δίνουν πληροφορίες για το χρονικό profile αυτής.

Είναι σκόπιμο να χρησιμοποιούμε και τα δύο και τη λογιστική απεικόνιση και τις πληροφορίες της αγοράς σε συνδυασμό. Η διοίκηση σε μια τράπεζα συχνά δίνει έμφαση στα βραχυπρόθεσμα κέρδη (the current profitability) που υπολογίζονται από το περιθώριο κέρδους. Αλλά η NPV πρέπει να χρησιμοποιείται για να μας δίνει μια μακροπρόθεσμη εικόνα.

²⁸ Στρατηγικές Τραπεζικής Ανάπτυξης, Π. Πετράκης, σελ.31

Και οι δυο παραπάνω δείκτες δεν μας ικανοποιούν ολοκληρωτικά, διότι δεν μπορούν να συγκριθούν εύκολα μέσω των συναλλαγών, των επιχειρηματικών μονάδων και των πελατών. Αυτό συμβαίνει επειδή δεν υπολογίζουν και τους σχετικούς κινδύνους. Μια μεγαλύτερη επέκταση της διαχείρισης κινδύνων είναι ο ορισμός των μετρήσεων της κερδοφορίας με προσαρμογή στον κίνδυνο. Αυτές συνδυάζουν και τα δυο στοιχεία της πληροφορίας, κερδοφορία και κίνδυνος.

Απαιτείται κεφάλαιο για την κάλυψη αρνητικών αποκλίσεων απωλειών πέραν από τη μέση τιμή. Επομένως το κόστος αυτού του κεφαλαίου θα πρέπει να συμπεριληφθεί σε μια μέτρηση κινδύνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΜΕΤΡΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ²⁹

2.1 ΜΕΘΟΔΟΙ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

Η διαχείριση τραπεζικού κινδύνου έχει μια σειρά από οφέλη για τους τραπεζικούς οργανισμούς. Ωστόσο, ενέχει πολλά πρακτικά και θεωρητικά προβλήματα. Η ποσοτικοποίηση του κινδύνου δεν είναι μια εύκολη υπόθεση, αφού η αβεβαιότητα δεν οδηγεί σε εύκολα και κατανοητά – πολλές φορές – μεγέθη αποτίμησης και εκτίμησης του κινδύνου. Άλλωστε, αυτός ήταν και ο βασικότερος λόγος που μέχρι σήμερα η διαχείριση του κινδύνου αποτελούσε μια περιορισμένη διαδικασία.

Η διαδικασία διαχείρισης κινδύνου συνδυάζει τη διαφοροποίηση, με την έννοια ότι ο συνολικός κίνδυνος είναι μικρότερος από το απλό άθροισμα των συνιστωσών του, και ο σκοπός είναι η ποσοτική αποτίμηση των επιμέρους κινδύνων και η εκτίμηση των πιθανών συνεπειών τους.

Χωρίς την ποσοτική έκφραση και ανάλυση των επιμέρους κινδύνων δεν είναι εύκολο να τεθούν οι στόχοι των αναμενόμενων εισροών ούτε να προσδιοριστούν τα όρια του κινδύνου, στοιχεία για επιχειρηματικές αποφάσεις στους σύγχρονους τραπεζικούς οργανισμούς. Σήμερα, οι τεχνικές και οι μέθοδοι μέτρησης του κινδύνου έχουν αναπτυχθεί σημαντικά και αναφέρονται ως Αξία σε Κίνδυνο (Value at Risk ή VAR) και Κεφάλαιο σε Κίνδυνο (Capital at Risk ή CAR).

Η διαχείριση του κινδύνου βασίζεται σε ποσοτικές μετρήσεις κινδύνων. Υπάρχουν πολλοί τρόποι μέτρησης του κινδύνου. Όλοι στοχεύουν στον υπολογισμό της απόκλισης μιας δοσμένης μεταβλητής (στόχος), όπως τα κέρδη, που δημιουργείται από κάποια τυχαία παράμετρο, όπως είναι το επιτόκιο ή οποιαδήποτε παράμετρος της αγοράς. Υπάρχει ένας αριθμός από ειδικούς ποσοτικούς δείκτες κινδύνων που συνήθως χρησιμοποιούνται. Αυτοί ταξινομούνται σε τρεις τύπους:

1. Ευαισθησία, που υπολογίζει την απόκλιση της μεταβλητής – στόχος που δημιουργείται από μια μοναδιαία μετακίνηση ενός απλού δείκτη της αγοράς (π.χ. μια ολίσθηση του επιτοκίου κατά 1%).
2. Μεταβλητότητα, που υπολογίζει τις αποκλίσεις γύρω από μια μέση τιμή μιας τυχαίας παραμέτρου ή της μεταβλητής – στόχος, και από τις δυο πλευρές πάνω και κάτω.

²⁹ Risk Management in Banking , Joel Bessis pag. 51-65

3. Downside μετρήσεις του κινδύνου, που εστιάζει μόνο στις αρνητικές αποκλίσεις. Αυτές οι μετρήσεις χαρακτηρίζονται σαν «οι χειρότερες περιπτώσεις» της τιμής μιας μεταβλητής – στόχου.

Οι ευαισθησίες είναι ευρέως διαδεδομένες στις συναλλαγές της αγοράς. Μερικές φορές έχουν και ειδικά ονόματα που εξαρτώνται από το είδος του μέσου που εξετάζεται. Για τα ομόλογα η ευαισθησία είναι η τροποποιημένη διάρκεια. Για τις μετοχές, λέγεται «beta» και συσχετίζει την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής μιας μετοχής με την ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη αγοράς. Για τα δικαιώματα προαίρεσης (options), η ευαισθησία με αναφορά στην υποκείμενη παράμετρο λέγεται «delta».

Η μεταβλητότητα υπολογίζεται με την τυπική απόκλιση των τιμών μιας μεταβλητής. Η τυπική απόκλιση είναι η τετραγωνική ρίζα της διακύμανσης μιας τυχαίας μεταβλητής. Και οι δυο μπορούν εύκολα να υπολογιστούν από χρονικές σειρές παρατηρήσεων.

$$E(X) = \sum p_i X_i$$

$$\sigma = \left\{ \sum p_i [X_i - E(X)]^2 \right\}^{1/2}$$

2.2 Η ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ³⁰

Ο κίνδυνος ρευστότητας δημιουργείται από τη διαφορά των μεγεθών του ενεργητικού και των υποχρεώσεων και ονομάζεται άνοιγμα ρευστότητας (liquidity gap). Όταν οι υποχρεώσεις υπερβάλλουν του ενεργητικού, υπάρχει ένα χρηματικό πλεόνασμα. Τέτοια πλεονάσματα δεν δημιουργούν κίνδυνο ρευστότητας, αλλά δημιουργούν κίνδυνο επιτοκίου μια και τα έσοδα από τις επενδύσεις αυτών των πλεονασμάτων, είναι απροσδιόριστα. Όταν το ενεργητικό υπερβάλλει των υποχρεώσεων, υπάρχει ένα έλλειμμα. Αυτό σημαίνει ότι η τράπεζα έχει μακροπρόθεσμες δεσμεύσεις που δεν μπορούν να χρηματοδοτηθούν συνολικά από τις υπάρχουσες πηγές. Υπάρχει κίνδυνος ρευστότητας που δημιουργείται από το γεγονός ότι θα απαιτηθούν δανειακά κεφάλαια προκειμένου να ταιριάξουν το μέγεθος του ενεργητικού. Η τράπεζα έχει τον κίνδυνο να πληρώσει περισσότερο από το σύνηθες κόστος για να εξυπηρετήσει αυτή την απαίτηση.

Τα οριακά ανοίγματα υπολογίζονται σαν διαφορές μεταξύ των αλλαγών ενεργητικού και υποχρεώσεων σε μια δοσμένη περίοδο. Τα οριακά ανοίγματα αντιπροσωπεύουν τη πρόσθετη χρηματοδότηση που απαιτείται, ή το πρόσθετο χρηματικό πλεόνασμα της περιόδου που πρέπει να επενδυθεί.

Σ' ένα σύστημα σταθερών επιτοκίων, κάθε άνοιγμα ρευστότητας δημιουργεί έναν κίνδυνο επιτοκίου. Το περιθώριο κέρδους εκτίθεται σε κίνδυνο επιτοκίου. Όταν υπάρχει έλλειμμα, το περιθώριο μειώνεται με την αύξηση των επιτοκίων. Όταν υπάρχει πλεόνασμα πηγών, το περιθώριο μειώνεται με την μείωση των επιτοκίων.

Σ' ένα σύστημα κυμαινόμενων επιτοκίων, δεν υπάρχει ανάγκη να ταιριάξουμε τη ρευστότητα για την εξάλειψη του κινδύνου των επιτοκίων.

Οι δημοσιευμένοι ισολογισμοί όλων των στοιχείων ενεργητικού και των υποχρεώσεων καθώς και το πρόγραμμα χρόνου ωρίμανσης (λήξης) τους είναι τα βασικά στοιχεία για το χτίσιμο του time – profile του ανοίγματος ρευστότητας. Πολλά στοιχεία ενεργητικού και υποχρεώσεων έχουν συμβατικό πρόγραμμα πληρωμών, ενώ πολλά άλλα δεν έχουν συγκεκριμένη λήξη. Υποθέσεις, συμβάσεις και προβλέψεις είναι αναπόφευκτες για στοιχεία τέτοια. Τα κύρια στοιχεία ενός ισολογισμού που δημιουργούν τέτοιες δυσκολίες είναι:

³⁰ Risk Management in Banking, Joel Bessis, pag. 119-133

1. Απαιτήσεις από καταθέσεις. Δεν έχουν συμβατική ημερομηνία λήξης και μπορούν να αναληφθούν από την τράπεζα οποιαδήποτε χρονική στιγμή.
2. Επιλογή προκαταβολής. Ακόμη και όταν η ημερομηνία λήξης είναι καθορισμένη, στην περίπτωση που υπάρχει δυνατότητα επιλογής προκαταβολής η πραγματική ημερομηνία λήξης είναι αβέβαιη.
3. Ίδια Κεφάλαια. Η θεωρητική ημερομηνία λήξης των ιδίων κεφαλαίων είναι άπειρη. Εντούτοις, το κεφάλαιο δημιουργεί ένα άνοιγμα ρευστότητας οποτεδήποτε αυτό αυξάνει για να συμμορφωθεί με τους κανονισμούς.
4. Τοκοχρεολύσια. Τα στοιχεία ενεργητικού και οι υποχρεώσεις δημιουργούν τοκοχρεολύσια. Αυτά πρέπει να συμπεριληφθούν στο time – profile του ανοίγματος.

Η χρονική δομή των επιτοκίων είναι το βασικό στοιχείο για την επιλογή ενός σταθερού ή κυμαινόμενου επιτοκίου. Αυτή καθορίζει τις αποδόσεις μέχρι το χρόνο ωρίμανσης. Οι αποδόσεις αλλάζουν με το χρόνο ωρίμανσης. Η γραφική παράσταση των αποδόσεων σε συνάρτηση με το χρόνο ωρίμανσης είναι η καμπύλη αποδόσεων (yield curve). Η καμπύλη αποδόσεων μπορεί να έχει οποιοδήποτε σχήμα. Στην περίπτωση που η καμπύλη των αποδόσεων είναι οριζόντια το κόστος χρηματοδότησης των δανείων θα είναι ίσο με το ονομαστικό επιτόκιο. Αν είναι καθοδική, το κόστος χρηματοδότησης των αναγκών τους είναι υψηλότερο του τρέχοντος επιτοκίου και αν είναι ανοδική χαμηλότερο αυτού.

Έτσι σε ανοδική πρόβλεψη των επιτοκίων το καλύτερο είναι να προχωρήσει ένα πιστωτικό ίδρυμα σε πώληση χρεογράφων (που δεν έχει αλλά τα δανείζεται) και προτίθεται να τα αγοράσει για παράδοση. Αντίθετα σε μια καθοδική πρόβλεψη των επιτοκίων οι τιμές των δανείων αυξάνουν και σ' αυτή την περίπτωση το πιστωτικό ίδρυμα αγοράζει χρεόγραφα και τα πουλά αργότερα, όταν θα επέλθει η άνοδος των τιμών αυτών.³¹

³¹ Παράγωγα (Derivatives), Γ.Παπούλιας σελ 67-68

2.3 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ

Η ALM μονάδα ελέγχει την έκθεση σε κίνδυνο από μεταβολές του επιτοκίου με την προσαρμογή του ανοίγματος μετά τη χρηματοδότηση. Εάν το άνοιγμα είναι μηδενικό μετά τη χρηματοδότηση, το καθαρό περιθώριο είναι αδρανές σε οποιαδήποτε μεταβολή του επιτοκίου. Εάν δεν είναι, παραμένει μεταβλητό και η μεταβλητότητα εξαρτάται από το εναπομείναν άνοιγμα μετά τη χρηματοδότηση. Όταν η έκθεση σε κίνδυνο επιτοκίου παραμένει, η αντιστάθμιση θα πρέπει να είναι σύμφωνη με τα όρια κινδύνου. Τα όρια θα πρέπει να είναι τέτοια που αρνητικές αποκλίσεις του περιθωρίου κέρδους να παραμένουν μέσα στις δοσμένες δεσμεύσεις. Για τον προσδιορισμό των ορίων, πρέπει να υπολογίζονται οι αρνητικές αποκλίσεις και των δυο, του μεικτού και του καθαρού κέρδους. Σε οποιαδήποτε περίπτωση, όταν η μέγιστη αρνητική απόκλιση της μεταβλητής – στόχου έχει τεθεί, στο δοσμένο επίπεδο ανοχής, τότε το μέγιστο άνοιγμα υπολογίζεται μια και η μεταβλητότητα του περιθωρίου είναι ανάλογη του ανοίγματος. Αυτό το μέγιστο άνοιγμα είναι το όριο.

Ένας συνδυασμός κέρδους – απόδοσης είναι αποτελεσματικός εάν δεν υπάρχει άλλη καλύτερη λύση σε οποιοδήποτε επίπεδο κινδύνου ή απόδοσης. Το κριτήριο οδηγεί σε μερικούς αποτελεσματικούς συνδυασμούς, όχι ένα μοναδικό. Το πρόβλημα αριστοποίησης μπορεί να τεθεί ως εξής:

- Ελαχιστοποίηση της διασποράς του περιθωρίου κέρδους υποκείμενου στον περιορισμό μιας σταθερής απόδοσης.
- Μεγιστοποίηση του προσδοκώμενου περιθωρίου κέρδους, υποκείμενου στον περιορισμό ενός σταθερού κινδύνου.

Το περιθώριο κέρδους είναι ένας δημοφιλής στόχος για τη διαχείριση των κινδύνων επιτοκίου, γιατί είναι μια απλή μέτρηση της τρέχουσας κερδοφορίας που φαίνεται ευθέως στις λογιστικές καταστάσεις. Εντούτοις η αδυναμία του περιθωρίου κέρδους είναι ότι χαρακτηρίζει μόνο μια δοσμένη περίοδο, αγνοώντας οποιαδήποτε κέρδη πέραν αυτού του ορίζοντα. Επειδή όμως οι συναλλαγές των τραπεζών δημιουργούν έσοδα και έξοδα για μακρύ διάστημα, η μέτρηση της βραχυχρόνιας και της μακροχρόνιας κερδοφορίας θα δημιουργήσει μια πιο περίπλοκη εικόνα.

Η παρούσα αξία του ενεργητικού και των υποχρεώσεων συλλαμβάνει όλες τις μελλοντικές χρηματικές ροές, που δημιουργούνται από το ενεργητικό και τις υποχρεώσεις και μπορούν να εξυπηρετούν αυτόν τον σκοπό. Η αγοραία (mark-to-

market) αξία του ισολογισμού ανάγει όλες τις μελλοντικές χρηματικές ροές χρησιμοποιώντας το επιτόκιο προεξόφλησης της αγοράς.

$$V = \sum [F_t / (1+r_t)^t]$$

Η παρούσα αξία του ισολογισμού μπορεί να υπολογιστεί με δύο τρόπους:

1. Με τα επιτόκια αγοράς εφαρμοζόμενο σ' όλες τις χρηματικές ροές. Η Καθαρή Παρούσα Αξία (Κ.Π.Α) είναι η αγοραία αξία του ισολογισμού.
2. Με ένα επιτόκιο ίσο με το κόστος δανεισμού για την τράπεζα, περιλαμβάνοντας και το επιτόκιο αγοράς και τις όποιες λειτουργικές υποχρεώσεις της. Η Κ.Π.Α γίνεται η παρούσα αξία των μελλοντικών χρηματικών ροών αναγόμενες με το πραγματικό κόστος δανεισμού της τράπεζας.

Τα ίδια κεφάλαια μπορούν να αντιμετωπιστούν σαν η αρχική επένδυση ενός επενδυτή που αγοράζει το ενεργητικό και δανείζεται τις υποχρεώσεις. Επειδή οι μέτοχοι αναλαμβάνουν όλους τους κινδύνους, τον επιχειρηματικό κίνδυνο και επιπλέον κάθε άλλο χρηματοοικονομικό και λειτουργικό κίνδυνο, η απαιτούμενη απόδοση πρέπει να είναι μεγαλύτερη από το κόστος δανεισμού.

Η αξία των ιδίων κεφαλαίων θα πρέπει να υπολογιστεί με ένα υψηλότερο επιτόκιο. Το σχετικό επιτόκιο προεξόφλησης δεν πρέπει να είναι το επιτόκιο κέρδους. Αλλά είναι η απαιτούμενη απόδοση των ιδίων κεφαλαίων ROE (Return on Equity).

2.3.1 Αγοραίες αξίες και κίνδυνος επιτοκίου³²

Για τη διαχείριση των αγοραίων αξιών, θα πρέπει να καθοριστεί η ευαισθησία τους στις αλλαγές του επιτοκίου. Όταν η μεταβλητή – στόχος είναι το περιθώριο κέρδους, η ευαισθησία είναι το άνοιγμα των επιτοκίων. Όταν η μεταβλητή – στόχος είναι οι αγοραίες αξίες, η ευαισθησία είναι η διάρκεια.

Η διάρκεια (duration) ενός στοιχείου ενεργητικού είναι ο λόγος της παρούσας αξίας των μελλοντικών ροών, σταθμισμένες με τους χρόνους, προς τη αγοραία αξία του στοιχείου.

$$\text{Duration} = \frac{\sum [t * F_t / (1+r_t)^t]}{\sum [F_t / (1+r_t)^t]}$$

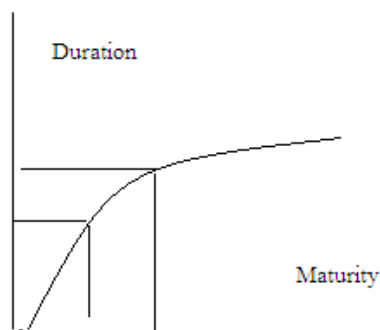
³² Risk Management in Banking, Joel Bessis, page. 205-2010

Η τροποποιημένη διάρκεια είναι διάρκεια πολλαπλασιασμένη με το $1/(1+r)$ και είναι η ευαισθησία της αγοραίας αξίας στις μεταβολές του επιτοκίου. Ο γενικός τύπος για την ευαισθησία είναι : $\Delta V/V = -[D/(1+r)] * \Delta i$

Η ποσοστιαία αλλαγή της αξίας είναι ίση προς την τροποποιημένη διάρκεια επί την απόλυτη αλλαγή του επιτοκίου (ως ποσοστό).

Η απόδοση ενός στοιχείου υπολογισμένη σ' ένα ορίζοντα ίσο με τη διάρκεια είναι αδρανής σε οποιαδήποτε διακύμανση του επιτοκίου.

Η διάρκεια ενός χαρτοφυλακίου υπολογίζεται ως η μέση διάρκεια των στοιχείων του σταθμισμένη με την αγοραία αξία τους. Αυτή η ιδιότητα είναι που μας δίνει την δυνατότητα να υπολογίσουμε τη διάρκεια ενός χαρτοφυλακίου σαν μια απλή συνάρτηση των διαρκειών των επιμέρους στοιχείων. Η διάρκεια αυξάνει με το χρόνο ωρίμανσης, αλλά λιγότερο από αναλογικά. Είναι μια κυρτή συνάρτηση του χρόνου ωρίμανσης. (Σχήμα 2.1).

Σχήμα 2.1

Για ένα αξιόγραφο μηδενικού – τοκομεριδίου η διάρκεια είναι ταυτόσημη με το χρόνο ωρίμανσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: VAR (Value at Risk)

3.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ VAR

Το VAR είναι μια μέθοδος εκτίμησης κινδύνων που χρησιμοποιεί συγκεκριμένες στατιστικές τεχνικές, που χρησιμοποιούνται σ' άλλα τεχνικά πεδία. Τυπικά το VAR μετρά τη μεγαλύτερη αναμενόμενη απώλεια σ' ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα κάτω από κανονικές συνθήκες αγοράς και σ' ένα δοσμένο επίπεδο εμπιστοσύνης. Το VAR εξυπηρετεί τους εξής σκοπούς:

Αναφορά πληροφοριών: Το VAR μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να εκτιμήσει η διοίκηση μιας τράπεζας τους κινδύνους που δημιουργούνται από τις εμπορικές και επενδυτικές δραστηριότητες, Το VAR επίσης κάνει γνωστούς τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους ενός οργανισμού στους μετόχους του χωρίς τεχνικούς όρους.

Κατανομή πηγών: Το VAR μπορεί να χρησιμοποιηθεί να θέτει όρια θέσεων στις επιχειρηματικές μονάδες (κέντρα κέρδους) και να βοηθήσει στην απόφαση πώς να κατανεμηθούν οι περιορισμένες κεφαλαιακές πηγές. Το πλεονέκτημα του VAR είναι ότι δημιουργεί ένα κοινό παρανομαστή με τον οποίο συγκρίνει επικίνδυνες δραστηριότητες σε διαφορετικές αγορές. Ο συνολικός κίνδυνος της εταιρείας μπορεί επίσης ν' αναλυθεί σε επιμέρους VARs που επιτρέπουν τους χρήστες να φανερώσουν τις θέσεις εκείνες που συμβάλλουν περισσότερο στον συνολικό κίνδυνο.

Εκτίμηση λειτουργίας: Το VAR μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να εκτιμηθεί η λειτουργία σε κίνδυνο. Αυτό είναι βασικό σ' ένα εμπορικό περιβάλλον, όπου οι επιχειρηματικές μονάδες έχουν μια φυσική τάση ν' αναλαμβάνουν επιπλέον κινδύνους. Οι μετρήσεις του VAR τους παρέχουν πληροφορίες για διορθώσεις.

Μολονότι στην καθημερινή ζωή ο όρος κίνδυνος σημαίνει «κίνδυνο απώλειας», η χρηματοοικονομική θεωρία ορίζει τον κίνδυνο ως αβεβαιότητα τυχαίων επιδράσεων που οφείλονται σε μεταβολές χρηματοοικονομικών δεικτών. Επομένως και οι δυο, θετική και αρνητική, αποκλίσεις πρέπει ν' αντιμετωπιστούν σαν πηγές κινδύνου.

Απώλειες μπορούν να συμβούν μέσω ενός συνδυασμού δύο συντελεστών, τη διακύμανση της υποκείμενης χρηματοοικονομικής μεταβλητής και την έκθεση της στις πιο πάνω πηγές κινδύνου.

Κανονική κατανομή: Η κανονική κατανομή παίζει ένα κεντρικό ρόλο στη στατιστική διότι περιγράφει επαρκώς πολλούς υπάρχοντες πληθυσμούς. Επιπλέον ο P.S. Laplace απέδειξε το κεντρικό οριακό θεώρημα, σύμφωνα με το οποίο ο μέσος όρος μιας σειράς παρατηρήσεων συγκλίνει σε μια κανονική κατανομή καθώς ο αριθμός τους αυξάνει. Μια κανονική κατανομή παρουσιάζει ιδιότητες που μας διευκολύνουν. Ειδικά, ολόκληρη η κατανομή μπορεί να χαρακτηριστεί από τις δύο πρώτες ροπές της, τον μέσο όρο και τη διακύμανση $N(\mu, \sigma^2)$. Η πρώτη παράμετρος αντιπροσωπεύει τη θέση, η δεύτερη τη διασπορά των τιμών.

3.2 ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ VAR³³

Το πρώτο βήμα για την μέτρηση του VAR είναι η επιλογή δυο ποσοτικών συντελεστών: ο χρονικός ορίζοντας και το επίπεδο εμπιστοσύνης

Ο χρονικός ορίζοντας πρέπει να συσχετισθεί με την ρευστότητα των αξιών, όπως αυτές ορίζονται από τον χρόνο που απαιτείται για συναλλαγές κανονικού όγκου.

Σε τεχνικούς όρους, όταν ένας χρηματοοικονομικός οργανισμός κρατά μια «ανοικτή θέση» στην αγορά για μια δεδομένη χρονική περίοδο, το VAR είναι η μέγιστη δυνατή απώλεια που μπορεί να συμβεί με συγκεκριμένη πιθανότητα $y\%$.

Ένας τυπικός ορισμός του VAR μπορεί να εκφραστεί με την ακόλουθη εξίσωση :

$$\Pr(\chi \leq \text{VAR}) > y\% \quad \text{ή} \quad \Pr(\chi > \text{VAR}) \leq (100 - y\%),$$

Όπου \Pr συμβολίζει την πιθανότητα εμφάνισης ενός ενδεχομένου, χ συμβολίζει την πραγματική απώλεια, VAR είναι η μέγιστη αξία του χαρτοφυλακίου που μπορεί να απολεσθεί σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και υπό κανονικές συνθήκες της αγοράς. Τέλος, με y συμβολίζεται ένα αυθαίρετο διάστημα εμπιστοσύνης. Εάν για μια «ανοικτή θέση» που τηρείται για τουλάχιστον 99% πιθανότητα, μια πραγματική απώλεια να είναι μικρότερη του VAR. Με άλλα λόγια υπάρχει το πολύ 1% πιθανότητα οι πραγματικές απώλειες να υπερβούν την ποσότητα VAR.

Το μεγάλο πλεονέκτημα της μεθόδου VAR συνίσταται στο ότι ενσωματώνει σε έναν και μόνο αριθμό τη συνολική έκθεση στον κίνδυνο αγοράς ενός χρηματοοικονομικού ιδρύματος.³⁴

Ο κίνδυνος ενός προϊόντος αποτελεί την πιθανότητα απόκλισης της πραγματικής (παρατηρούμενης) τιμής του προϊόντος, από την αναμενόμενη αξία (τιμή του προϊόντος) .

Ο παρακάτω τύπος προσδιορίζει τον κίνδυνο αυτόν, για οποιοδήποτε χρηματοοικονομικό προϊόν.

$$\text{VAR}_\alpha = L \cdot \sigma \cdot \delta \cdot \text{MV} - E(v)$$

όπου:

VAR_α : κάποιος αριθμός επί του οποίου πολλαπλασιάζεται η τυπική απόκλιση της οικονομικής παραμέτρου, που προσδιορίζει το διάστημα εμπιστοσύνης.

σ : τυπική απόκλιση των μεταβολών της οικονομικής παραμέτρου.

³³ Value at Risk, Philippe Jorion pag 85-102

³⁴ Συστήματα Διαχείρισης Τραπεζικών Κινδύνων: Η Περίπτωση του Asset Liability Management, Κ. Κοσμίδου, Κ. Ζοπουνίδης, σελ. 56

δ: μεταβολή της τιμής του προϊόντος σε σχέση με τη μεταβολή της οικονομικής παραμέτρου.

MV: τρέχουσα (αγοραία) αξία του προϊόντος.

E(v): αναμενόμενη (μέση) αξία του προϊόντος.

Αντιστοίχως, η αξία σε κίνδυνο ενός χαρτοφυλακίου το οποίο αποτελείται από δύο προϊόντα, τα α και b, δίνεται από τον τύπο:

$$\text{VAR}_{R_a + R_b} = (w_1^2 \times \text{VAR}_{R_a}^2 + w_2^2 \times \text{VAR}_{R_b}^2 + 2w_1w_2\rho_{R_a, R_b} \text{VAR}_{R_a} \text{VAR}_{R_b})^{1/2}$$

όπου:

$\text{VAR}_{R_a + R_b}$: Value at Risk (Αξία σε Κίνδυνο) του χαρτοφυλακίου

VAR_{R_a} : Value at Risk (Αξία σε Κίνδυνο) του προϊόντος α

VAR_{R_b} : Value at Risk (Αξία σε Κίνδυνο) του προϊόντος b

w_1 : ποσοστιαία συμμετοχή του προϊόντος α στο χαρτοφυλάκιο

w_2 : ποσοστιαία συμμετοχή του προϊόντος b στο χαρτοφυλάκιο

$\rho_{R_a + R_b}$: συντελεστής συσχέτισης μεταξύ των τιμών των προϊόντων α και b³⁵.

³⁵ Διαχείριση του Κινδύνου Επιτοκίων, Κώστας Γαλιάτσος, σελ.84-85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΣΕ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ

ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟ

4.1 ΤΟ CAR (CAPITAL AT RISK) ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ

Το CAR (CAPITAL AT RISK) είναι μια οικονομική μέτρηση του βασιζόμενου στον κίνδυνο κεφαλαίου. Το CAR σε ενοποιημένη βάση πρέπει να συγκρίνεται με το διαθέσιμο κεφάλαιο για την εκτίμηση του κινδύνου φερεγγυότητας της τράπεζας. Ο κίνδυνος φερεγγυότητας της τράπεζας είναι ο κίνδυνος της έλλειψης κεφαλαιακής επάρκειας για την απορρόφηση των απωλειών που δημιουργούνται απ' όλους τους κινδύνους, που προκαλεί κατάρρευση της τράπεζας. Το κεφάλαιο που προσδιορίζεται με κανονισμούς δεν συλλαμβάνει όλους τους κινδύνους, διότι είναι απλοποιημένο για να εφαρμόζεται σ' όλα τα ιδρύματα. Το CAR, ή το οικονομικό κεφάλαιο, στοχεύει στην διόρθωση αυτής της αναποτελεσματικότητας. Η μέτρηση του, βασισμένη στους πραγματικούς κινδύνους, γίνεται με εσωτερικά μοντέλα.

Και τα δυο VAR και CAR είναι δυο ισχυρά εργαλεία της διαχείρισης κινδύνου, λόγω της ευρείας κλίμακας και της σπουδαιότητας χρησιμοποίησής τους. Και τα δυο μετρούν τις πιθανές απώλειες.

Το VAR μπορεί να συνδεθεί με την καθημερινή λειτουργία της τράπεζας ενώ το CAR είναι πιο κατάλληλο όταν έχει να κάνει με το συνολικό κεφάλαιο αντιμετώπισης κινδύνου και με θέματα φερεγγυότητας. Έτσι το CAR είναι διαφορετικό από το VAR για δυο λόγους:

1. CAR είναι το κεφάλαιο κινδύνου σε συνολικό επίπεδο, μετρά την διασπορά των κινδύνων, ενώ το VAR μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε οποιοδήποτε επίπεδο διοίκησης
2. Το CAR βασίζεται σε επίπεδο εμπιστοσύνης υψηλότερο από το VAR, επειδή η φερεγγυότητα της τράπεζας βρίσκεται σε κίνδυνο.

Το CAR είναι το προσαρμοσμένο στον κίνδυνο κεφάλαιο, μετά τη διαφοροποίηση κινδύνων, ενώ η VAR μπορεί να υπολογίζεται σε κάθε ενδιάμεσο στάδιο της διαδικασίας διαχείρισης κινδύνου, συλλαμβάνοντας, έτσι, τα αποτελέσματα διαφοροποίησης και καθιστώντας τη διαδικασία διαχείρισης κινδύνου γέφυρα μεταξύ των επιμέρους κινδύνων και του επιπέδου του συνολικού κινδύνου. Επίσης, το επίπεδο σημαντικότητας του CAR είναι αυστηρότερο από το επίπεδο εμπιστοσύνης της VAR και προσδιορίζεται ως η πιθανότητα αφερεγγυότητας της τράπεζας.

Υπάρχουν μερικοί τύποι πιθανών απωλειών: αναμενόμενες, μη αναμενόμενες και εξαιρετικές απώλειες:

Οι αναμενόμενες απώλειες συχνά χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου. Αντιπροσωπεύουν ένα στατιστικό μέσο όρο πάνω σ' ένα χαρτοφυλάκιο μεγάλου αριθμού δανείων ή συναλλαγών.

Οι μη αναμενόμενες απώλειες είναι εκείνες οι απώλειες που αποκλίνουν από την αναμενόμενη τιμή. Μπορούν να πάρουν κάθε τιμή. Όταν το επίπεδο ανοχής ορισθεί τότε ταυτίζονται με το VAR. Θα πρέπει να υπάρχει κεφαλαιακή επάρκεια έναντι των μη αναμενόμενων απωλειών. Μόνο οι αναμενόμενες απώλειες συμψηφίζονται με τα έσοδα.

Οι εξαιρετικές απώλειες είναι εκείνες που συμβαίνουν πέραν από το μέγιστο των μη αναμενόμενων απωλειών. Η πιθανότητα να συμβούν είναι κανονικά πολύ χαμηλή. Η ανάλυση σεναρίων ειδικών καταστάσεων (stress scenarios) είναι κατάλληλη μέθοδος για αυτές τις εξαιρετικές καταστάσεις.

Στο χρηματοοικονομικό παγκόσμιο σύστημα, δεν υπάρχει επίπεδο απόδοσης χωρίς να πληρώνει ένα τίμημα σε όρους κινδύνου. Επομένως, μόνο ο συνδυασμός κίνδυνος – απόδοση έχει έννοια. Το CAR χρησιμοποιείται σαν μια βάση για την προσαρμογή της κερδοφορίας, διότι συλλαμβάνει όλους τους τύπους του κινδύνου σ' έναν αριθμό. Η καλύτερη προσέγγιση για τον προσδιορισμό της κερδοφορίας προσαρμοσμένης στον κίνδυνο είναι γνωστή σαν RAROC (Risk Adjusted Return On Capital).

Ο λόγος RAROC αφαιρεί από τα κέρδη (Earnings) τις αναμενόμενες ζημιές EL (Expected losses) και τη διαφορά τη διαιρεί με το CAR σαν μέτρηση των απρόβλεπτων κινδύνων UL (Unexpected Losses).

$$\text{RAROC} = \text{Earnings} - \text{EL} / \text{CAR (or UL)}$$

4.2 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ

Ο Markowitz (1952), ιδρυτής της σύγχρονης θεωρίας χαρτοφυλακίου, υποστήριξε ότι ένας τυπικός επενδυτής, παρ' ότι θέλει τη μέγιστη απόδοση, επιζητά παράλληλα και το μικρότερο δυνατό κίνδυνο. Η προσέγγιση του Markowitz είναι ότι ο επενδυτής θα πρέπει να επεξεργαστεί διάφορα εναλλακτικά χαρτοφυλάκια με βάση την αναμενόμενη απόδοση και τη διακύμανση χρησιμοποιώντας «καμπύλες αδιαφορίας». Η καμπύλη αδιαφορίας αντιπροσωπεύει τους διάφορους συνδυασμούς κινδύνου και αποδόσεων, τις οποίες ο επενδυτής βρίσκει ισομερή επιθυμίες.³⁶

Η διαφοροποίηση είναι ένας παλαιός και βασικός κανόνας στην τραπεζική. Βασίζεται στην αρχή ότι όλοι οι κίνδυνοι δεν συμβαίνουν την ίδια στιγμή. Η διαφοροποίηση κάνει τους κινδύνους ενός χαρτοφυλακίου σημαντικά μικρότερους από το άθροισμα των κινδύνων των επιμέρους συναλλαγών.

Η συμμετοχή στον κίνδυνο μπορεί να προσδιοριστεί για τις υπάρχουσες συναλλαγές ή μπορεί να είναι η αύξηση του κινδύνου που δημιουργείται από μια επιπλέον συναλλαγή. Σ' αυτή την περίπτωση, ο κίνδυνος χαρακτηρίζεται σαν οριακός κίνδυνος. Ο οριακός κίνδυνος είναι η διαφορά μεταξύ των κινδύνων του χαρτοφυλακίου με και χωρίς τη συναλλαγή. Ο οριακός κίνδυνος είναι χρήσιμη έννοια στη λήψη αποφάσεων. Όταν μια καινούργια συναλλαγή προστίθεται σ' ένα υπάρχον χαρτοφυλάκιο, ο κίνδυνος που προσθέτει είναι η μεταβολή του κινδύνου του χαρτοφυλακίου. Όταν μετράμε τη συμμετοχή στον κίνδυνο των υφιστάμενων συναλλαγών, η αντιμετώπιση είναι διαφορετική. Η συμμετοχή τους στον κίνδυνο είναι ποσοστά του συνολικού κινδύνου. Αυτά δείχνουν οι πηγές του συνολικού κινδύνου. Τότε ο κίνδυνος του χαρτοφυλακίου μπορεί να ελεγχθεί με ενέργειες πάνω στις κύριες πηγές των κινδύνων. Επιτρέπονται ακόμη λειτουργίες μικρής απόδοσης εφόσον η συμμετοχή τους στον κίνδυνο είναι επίσης μικρή. Αυτός είναι ο λόγος που το VAR και το RAROC χρειάζεται να εξετάζονται μαζί. Η αναμενόμενη κερδοφορία μπορεί να είναι και αρνητική. Αυτό συμβαίνει όταν μια καινούργια συναλλαγή μειώνει τον κίνδυνο του χαρτοφυλακίου. Αυτό είναι σύνηθες με τα hedges που χρησιμοποιούνται στην αγορά.

³⁶ Συστήματα Διαχείρισης Τραπεζικών Κινδύνων: Η Περίπτωση του Asset Liability Management, Κ. Κοσμίδου, Κ. Ζοπουνίδης, σελ. 55

4.2.1 Capital Asset Pricing Model³⁷

Η κεφαλαιαγορά είναι μηχανισμός συναλλαγών υποχρεώσεων μελλοντικής πληρωμής. Τα αξιόγραφα (π.χ. μετοχές, ομολογίες, κλπ) είναι συμβόλαια τα οποία κατοχυρώνουν τις υποσχέσεις πληρωμής. Οι βασικοί παράγοντες αποτίμησης είναι η χρονική κλιμάκωση των πληρωμών που υπόσχεται το αξιόγραφο και η παρουσία χρηματοοικονομικού κινδύνου, ο οποίος εκδηλώνεται με τη διακύμανση των μελλοντικών πληρωμών που υπόσχεται το αξιόγραφο.

Η επενδυτική συμπεριφορά στις κεφαλαιαγορές εμφανίζει το χαρακτηριστικό «αποφυγής κινδύνου». Τα αξιόγραφα που εμπεριέχουν αβεβαιότητα στις υποσχέσεις πληρωμής, εμφανίζουν τιμές ισορροπίας τόσο μικρότερες, όσο αυξάνεται ο βαθμός αβεβαιότητας. Το μέτρο του βαθμού αβεβαιότητας είναι η διακύμανση (σ^2) ή η τυπική απόκλιση (σ). Η απόδοση αξιολογίων που εμπεριέχουν κίνδυνο θα είναι υψηλότερη από το τρέχον επιτόκιο κατά το ποσοστό αποζημίωσης του κινδύνου.

Το σημαντικό όμως είναι η εύρεση της σχέσης που συνδέει το επίπεδο του κινδύνου με το επίπεδο προσδοκώμενης απόδοσης. Με βάση τη θεωρία χαρτοφυλακίου είναι δυνατό να αναπτύξουμε ένα υπόδειγμα αποτίμησης κεφαλαιακών στοιχείων (Capital Asset Pricing Model), το οποίο προϋποθέτει τη συμμετοχή όλων των μετόχων / ομολόγων σε ένα χαρτοφυλάκιο. Αναγνωρίζει τη διχοτόμηση του κινδύνου σε «μη – συστηματικό», όπου ο κίνδυνος εξαφανίζεται μέσα από τη διαφοροποίηση των επενδύσεων και σε «συστηματικό κίνδυνο», ο οποίος προκύπτει από μη ελεγχόμενους εξωγενείς παράγοντες, χωρίς να υπάρχουν μηχανισμοί εξουδετέρωσής του.³⁸

Το υπόδειγμα αποτίμησης κεφαλαιακών στοιχείων διατυπώνει ρητά τη ζητούμενη συναρτησιακή σχέση $r_i - r_f = \beta_i (r_m - r_f)$ όπου

r_i η προσδοκώμενη απόδοση του αξιολογίου i

r_f η απόδοση χωρίς κίνδυνο

r_m η προσδοκώμενη απόδοση του χαρτοφυλακίου αγοράς

β_i ο δείκτης συστηματικού κινδύνου (systematic risk)

³⁷ Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, σελ.101-106

³⁸ Συστήματα Διαχείρισης Τραπεζικών Κινδύνων: Η Περίπτωση του Asset Liability Management, Κ. Κοσμίδου, Κ. Ζοπουνίδης, σελ. 54

Ο β_i εκφράζει την οριακή συμβολή του αξιογράφου i στον κίνδυνο του χαρτοφυλακίου αγοράς και ισούται με τη συνδιακύμανση των αποδόσεων των i και m , ήτοι:

$$\beta_i = \text{Cov}(r_i, r_m) / \sigma_m^2$$

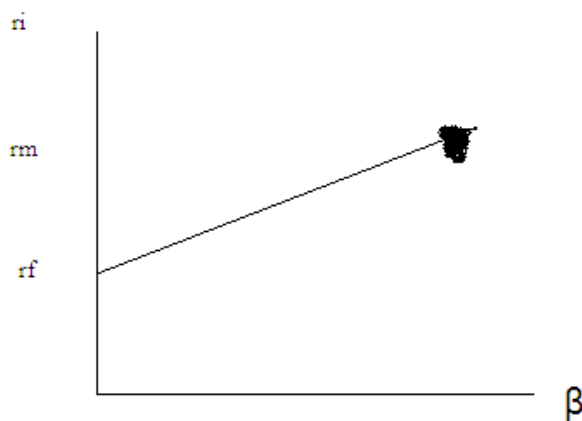
Ο συντελεστής β ονομάζεται δείκτης συστηματικού κινδύνου γιατί μετρά το βαθμό, στον οποίο οι αποδόσεις του αξιογράφου συνδιακυμαίνονται με τις αποδόσεις του m και επομένως, μετρά εκείνον τον κίνδυνο του αξιογράφου που δεν εξουδετερώνεται από το αποτέλεσμα της διαφοροποίησης.

Στη γραμμή αξιογράφων (security line) γίνεται η διαγραμματική απεικόνιση της σχέσης προσδοκώμενης απόδοσης και κινδύνου για κάθε αξιόγραφο. (Σχήμα 4.1).

Για τον υπολογισμό του VAR_p ενός χαρτοφυλακίου μετοχών, λαμβάνοντας υπόψη τον συστηματικό κίνδυνο, πολλαπλασιάζουμε το VAR_m του δείκτη αγοράς σε συσχέτιση του οποίου γίνεται ο υπολογισμός των β των επιμέρους μετοχών επί το β του χαρτοφυλακίου (β_p)

$$\text{VAR}_p = \text{VAR}_m * \beta_p$$

Το β του χαρτοφυλακίου υπολογίζεται σαν το σταθμισμένο με την ποσοστιαία αναλογία των β των επιμέρους μετοχών $\beta_p = \sum x_i * \beta_i$

Σχήμα 4.1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ: ΟΙ ΔΥΟ ΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ³⁹

Στο πλαίσιο της λειτουργίας τους ως διαμεσολαβούντων χρηματοπιστωτικών φορέων, οι τράπεζες προβαίνουν σε μια σειρά μετασχηματισμών, οι οποίοι αφορούν:

- την κατανομή του κινδύνου χρηματοδότησης (“credit risk transformation”), καθώς αναλαμβάνουν τον πιστωτικό κίνδυνο των οικονομικών μονάδων που χρηματοδοτούν, μετακυλώντας τον κίνδυνο της δικής τους φερεγγυότητας στους θετικούς αποταμιευτές,
- το ύψος της αξίας των απαιτήσεων (“size transformation”), καθώς προβαίνουν σε μετατροπή υποχρεώσεων μικρής ονομαστικής αξίας (πχ. μικροκαταθέσεις ιδιωτών) σε απαιτήσεις μεγάλης αξίας (πχ. βιομηχανικές χορηγήσεις), και
- τη ληκτότητα των απαιτήσεων (“maturity transformation”), καθώς προβαίνουν σε μετατροπή βραχυχρόνιων υποχρεώσεων (πχ. καταθέσεις όψεως) σε μακροχρόνιες απαιτήσεις (πχ. στεγαστικά δάνεια).

Η δυνατότητα των τραπεζών να προβαίνουν στους προαναφερθέντες μετασχηματισμούς αποτελεί ταυτόχρονα και τη βασική αιτία της (διαρθρωτικής) έκθεσής τους στον πιστωτικό κίνδυνο, τον κίνδυνο επιτοκίων και τον κίνδυνο ρευστότητας. Αποτελεί επίσης τον κύριο λόγο για τον οποίο:

- οι ίδιες οι τράπεζες αναπτύσσουν εσωτερικά συστήματα διαχείρισης κινδύνων, ενώ ταυτόχρονα
- υπόκεινται σε ρυθμιστική παρέμβαση με την καθιέρωση μέτρων προληπτικής εποπτείας.

Για την πρόληψη της έκθεσης των τραπεζών σε αφερεγγυότητα υιοθετούνται από το ρυθμιστικό πλαίσιο και επιβάλλονται από τις εποπτικές αρχές κανόνες προληπτικής εποπτείας με αντικειμενικό στόχο τον περιορισμό της ευαισθησίας του χαρτοφυλακίου τους τόσο στις διάφορες κατηγορίες των χρηματοπιστωτικής φύσης κινδύνων, όσο και των υπόλοιπων κινδύνων στους οποίους εκτίθενται με τη δραστηριότητά τους, όπως κατ’ εξοχήν ο λειτουργικός. Με την προληπτική εποπτεία επιδιώκεται συνεπώς ο περιορισμός της έκθεσης των τραπεζών είτε σε αφερεγγυότητα, είτε στον κίνδυνο ρευστότητας (στον οποίο είναι διαρθρωτικά επιρρεπείς):

³⁹ Προληπτική Εποπτεία και Διαχείριση Κινδύνου, Γκόρτσος Χ., Ιούλιος 2007

- τόσο με τον περιορισμό της έκθεσής τους στους χρηματοπιστωτικής και μη φύσης κινδύνους (πχ. με την καθιέρωση κανόνων για έλεγχο των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων),
- όσο και με την ενίσχυση της ικανότητάς τους να απορροφούν ζημίες σε περίπτωση επέλευσης αυτών των κινδύνων (με την καθιέρωση κανόνων σχετικά με την κεφαλαιακή τους επάρκεια).

Τα μέτρα που λαμβάνει η ίδια η τράπεζα στο πλαίσιο της διαχείρισης των κινδύνων του χαρτοφυλακίου της και οι κανόνες βάσει των οποίων ασκείται από τις εποπτικές αρχές ο προληπτικός έλεγχος των εμπορικών τραπεζών έχουν τον ίδιο αντικειμενικό στόχο και συγκεκριμένα την αποτροπή έκθεσης σε αφερεγγυότητα. Οι διάφορες λοιπόν μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για τη διαχείριση του τραπεζικού χαρτοφυλακίου στοχεύουν, όπως και τα μέτρα προληπτικής εποπτείας, στον έλεγχο του βαθμού έκθεσης της τράπεζας σε κάθε επιμέρους κίνδυνο, αλλά και στο σύνολο των κινδύνων. Και αυτό βέβαια με στόχο τη μεγιστοποίηση της απόδοσης στους μετόχους τους.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

**ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ –
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση του 2008–2009, έφερε την αντίδραση των τραπεζών, οι οποίες επιδόθηκαν σε μία προσπάθεια απομάκρυνσης του πιστωτικού και επιτοκιακού κινδύνου. Η μετατροπή στάσιμων κεφαλαίων σε εμπορεύσιμους τίτλους και η μετακίνηση των σύνθετων επενδυτικών τίτλων στις καταστάσεις ειδικών χαρτοφυλακίων, οδήγησε σε συνεχείς αλυσιδωτές αντιδράσεις στον αμερικανικό και ευρωπαϊκό τραπεζικό τομέα, αναδεικνύοντας την ανάγκη διαχείρισης κινδύνου από τα ίδια τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και αυστηρότερου ελέγχου από τις εποπτικές αρχές.

Η χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία εκδηλώθηκε το 2007 στο χρηματοπιστωτικό σύστημα των Η.Π.Α επηρέασε και εξακολουθεί να επηρεάζει το σύνολο της διεθνούς οικονομίας. Η έντασή της, όμως είναι διαφορετική σε κάθε κράτος, τόσο σε ότι αφορά τον πραγματικό τομέα της οικονομίας, δηλαδή την ανάπτυξη, την απασχόληση και τον πληθωρισμό, όσο και το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Σε πολύ απλούς όρους, η κρίση ξεκίνησε και εξελίχθηκε ως εξής:

Πρώτον, ήδη από τη δεκαετία του 1980 οι τράπεζες άρχισαν να πωλούν στεγαστικά δάνειά τους σε εταιρείες ειδικού σκοπού, οι οποίες εξέδιδαν επί αυτών των δανείων ομόλογα, τα οποία στη συνέχεια πωλούσαν στο ευρύ επενδυτικό κοινό. Πρόκειται για την πρακτική της «τιτλοποίησης απαιτήσεων», η οποία θεωρείται ευρύτατα ορθή τραπεζική πρακτική, καθώς μειώνει σειρά κινδύνων στο τραπεζικό χαρτοφυλάκιο. Κατά τη διάρκεια, όμως, των τελευταίων ετών, η πρακτική αυτή έλαβε μεγάλες διαστάσεις, που είχαν ως τελικό αποτέλεσμα την έκδοση ομολόγων που βασίζονταν επί ομάδων ομολόγων που είχαν εκδοθεί βάσει της τιτλοποίησης (τα γνωστά ως «τοξικά ομόλογα»). Αυτά τα «τοξικά ομόλογα» δεν αποτελούσαν συνήθως αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε δευτερογενή αγορά, και επομένως, δεν υπήρχαν γι' αυτά πάντοτε τιμές αναφοράς. Επιπλέον, η πιστοληπτική ικανότητα του εκδότη τους βασιζόταν στην αξιολόγηση που έδιναν οι εξειδικευμένοι διεθνείς οργανισμοί αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας, κάτω από συνθήκες που αποδείχθηκε ότι

δεν ήταν πάντοτε ορθές. Συνεπώς, υπήρχε πρόβλημα αδιαφάνειας τιμών και εσφαλμένης εκτίμησης του πιστωτικού κινδύνου.

Δεύτερον, ο ομολογιούχος δανειστής (δηλαδή αυτός που αγοράζει το ομόλογο) εισπράττει περιοδικά τόκους, η πληρωμή των οποίων βασίζεται στο ότι ο αρχικός οφειλέτης (ο λήπτης του στεγαστικού δανείου) θα πληρώσει τη δόση του κανονικά. Όταν, λοιπόν, στις Η.Π.Α οι δανειολήπτες στεγαστικών δανείων, τα οποία είχαν τιτλοποιηθεί, άρχισαν να μην εκπληρώνουν τις δανειακές τους υποχρεώσεις (για λόγους που αφορούσαν τόσο τους όρους χορήγησης των δανείων όσο και τις συνθήκες της οικονομίας της χώρας), οι τελικοί ομολογιούχοι δανειστές βρέθηκαν να έχουν στην κατοχή τους «τοξικά ομόλογα» με πολύ χαμηλή αποτίμηση.

Τρίτον, κάτοχοι τέτοιων τίτλων, και μάλιστα σε μεγάλη έκταση, ήταν και ορισμένες ξένες τράπεζες (δηλαδή αυτές που εκτέθηκαν στην κρίση), όπως και θυγατρικές τους, στις οποίες οι εν λόγω τράπεζες είχαν δώσει εγγυήσεις αγοράς των τίτλων αν (οι θυγατρικές τους) αντιμετώπιζαν προβλήματα ρευστότητας.

Η αδυναμία αποπληρωμής των στεγαστικών δανείων υπήρξε ο καταλύτης για να ξεσπάσει η κρίση και να αναδειχτεί μια μορφή κινδύνου που είχε υποτιμηθεί, αυτή του συστημικού κινδύνου. Πρόκειται για τον κίνδυνο που διαχέεται στη δομή του συστήματος και ο οποίος μπορεί να οδηγήσει σε φαινόμενα αλυσιδωτών αντιδράσεων. Επιπλέον η κρίση από τις διακριτές εκφάνσεις της στο τραπεζικό σύστημα πέρασε στην πραγματική οικονομία, με τις εθνικές οικονομίες να βιώνουν το φάσμα της ύφεσης⁴⁰.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες:

- Οι εν λόγω ξένες τράπεζες βρέθηκαν εκτεθειμένες σε σοβαρά προβλήματα τόσο φερεγγυότητας (διότι έπρεπε να καταγράψουν ζημιές από τα ομόλογα) όσο και ρευστότητας (που όφειλαν στις θυγατρικές τους). Η κατάσταση αυτή δημιούργησε συνθήκες αβεβαιότητας στην αγορά, καθώς δεν ήταν στην αρχή (καλοκαίρι 2007) γνωστό ποιες τράπεζες είχαν προβλήματα και σε ποια έκταση,
- Η αβεβαιότητα στην αγορά είχε με τη σειρά της ως αποτέλεσμα την αύξηση των επιτοκίων στη διατραπεζική αγορά,

⁴⁰ «Οι τράπεζες μετά την κρίση: προς συστηματικότερη εποπτεία; ακριβότερα δάνεια στο άμεσο μέλλον», Τζούλη Καλημέρη, www.in.gr

- Με περαιτέρω συνέπεια, όσες τράπεζες είχαν μεγάλη εξάρτηση από αυτήν την αγορά να αντιμετωπίσουν νέα προβλήματα ρευστότητας και ορισμένες να περιέλθουν σε κατάσταση αφερεγγυότητας.

Η τρέχουσα κρίση εστιάζεται, σε ό,τι αφορά το χρηματοπιστωτικό σύστημα, σε προβλήματα που σχετίζονται με τους ακόλουθους παράγοντες:

- ◆ την έκταση της διαδικασίας τιτλοποίησης των τραπεζικών απαιτήσεων,
- ◆ τη ελλιπή διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας από τα πιστωτικά ιδρύματα,
- ◆ το εκτεταμένο περιθώριο σε οποιαδήποτε προηγούμενη αδειοδότηση ή εποπτεία όρους λειτουργίας των οργανισμών αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας,
- ◆ τους αδιαφανείς όρους διαπραγμάτευσης ορισμένων κατηγοριών χρηματοπιστωτικών μέσων,
- ◆ τις μεθόδους αποτίμησης των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, και
- ◆ το πλαίσιο εταιρικής διακυβέρνησης των φορέων παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι της τελευταίας χρηματοπιστωτικής κρίσης ήταν η αύξηση των προβληματικών δανείων, η έλλειψη ρευστότητας και χρηματοδότησης και η συρρίκνωση της κερδοφορίας⁴¹. Το νέο περιβάλλον απαιτεί την ανάπτυξη και εφαρμογή συστημάτων υψηλής ποιότητας για την αξιολόγηση των κινδύνων που αναλαμβάνουν.

Οι διεθνείς εποπτικές αρχές, οι κεντρικές τράπεζες και διεθνείς οργανισμοί, αναγνωρίζοντας τις αδυναμίες αυτές, έχουν ήδη ξεκινήσει μια διαδικασία για τη λήψη διορθωτικών μέτρων με στόχο τη βελτίωση της δομής της αρχιτεκτονικής της διεθνούς χρηματοπιστωτικής εποπτείας. Ήδη σε παγκόσμιο επίπεδο οι κυβερνήσεις (G-20) έχουν αναλάβει πρωτοβουλίες, μεταξύ των οποίων ξεχωρίζει η αναβάθμιση του ρόλου του Συμβουλίου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Financial Stability Board – FSB), το οποίο σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) καλείται να παρακολουθεί και να αξιολογεί τη χρημα-τοπιστωτική σταθερότητα σε

41 «Microfinance Banana Skin 2009», Centre for the Study of Financial Innovation , July 2009,

παγκόσμιο επίπεδο, προωθώντας παράλληλα προτάσεις για τη βελτίωση του εποπτικού και ρυθμιστικού πλαισίου.⁴²

Η αποτελεσματική εποπτεία προϋποθέτει και την εμπεριστατωμένη μακροπροληπτική επισκόπηση, η οποία γίνεται με σκοπό την έγκαιρη διάγνωση της πιθανότητας εμφάνισης διαταραχών και τον περιορισμό, κατά το μέτρο του δυνατού, των επιπτώσεων τους στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.⁴³

Η χρηματοοικονομική κρίση εμφανίστηκε, χρονικά, στην αρχή υλοποίησης μιας μεγάλης προσπάθειας τροποποίησης του εποπτικού πλαισίου για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις της Βασιλείας II⁴⁴, με αποτέλεσμα το πλαίσιο της Βασιλείας II να μην «προλάβει» να ελεγχθεί ως προς την ικανότητά του να αποτρέψει ή να αμβλύνει τις επιπτώσεις μιας κρίσης, την ώρα που υποτιμήθηκαν ορισμένοι σημαντικοί κίνδυνοι.

⁴² Η νέα αρχιτεκτονική της Ευρωπαϊκής Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας, Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα, Δεκέμβριος 2009

⁴³ Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα, Ιούνιος 2009

⁴⁴ «Χρήμα, Πίστη, Τράπεζες», Ζαχαριάδης-Σούρας Δημήτρης, Εκδ. Σταμούλη, 2003

1.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Σε ό,τι αφορά το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης ήταν σαφώς περιορισμένες σε σχέση με εκείνες που επήλθαν στα χρηματοπιστωτικά συστήματα άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

Αυτό οφείλεται σε δύο βασικούς λόγους:

Πρώτον, οι ελληνικές τράπεζες δεν είχαν στο χαρτοφυλάκιο τους, όπως οι τράπεζες του εξωτερικού που αντιμετώπισαν προβλήματα φερεγγυότητας, «τοξικά ομόλογα» των οποίων οι τιμές μειώθηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό για τους λόγους που προαναφέρθηκαν. Συνεπώς, οι ελληνικές τράπεζες δεν ήταν υποχρεωμένες να καταγράψουν ζημίες από τέτοια ομόλογα. Θα πρέπει δε να επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι οι ελληνικές τράπεζες δεν είχαν λόγο να επενδύσουν σε τέτοιου είδους ομόλογα, καθώς η ανάπτυξή τους κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών βασίστηκε:

- ❖ στην επέκταση της δραστηριότητας τους στη στεγαστική και την καταναλωτική πίστη, η οποία απελευθερώθηκε στην Ελλάδα την ίδια εποχή που ξένες τράπεζες άρχισαν να επενδύουν σε αυτά τα ομόλογα λόγω έλλειψης άλλων πηγών κερδοφορίας, καθώς και
- ❖ στη διεθνή τους δραστηριότητα που γνώρισε κατά το ίδιο διάστημα πολύ μεγάλη ανάπτυξη.

Δεύτερον, οι ελληνικές τράπεζες διαθέτουν υψηλή κεφαλαιακή επάρκεια, και, συνεπώς, ήταν και είναι θωρακισμένες απέναντι στους κινδύνους που ανέκυψαν, με αποτέλεσμα να είναι ασφαλείς και οι καταθέτες τους. Η φερεγγυότητα των ελληνικών τραπεζών δεν κινδύνευσε από αυτήν την κρίση, διότι δεν υπήρχαν οι διάυλοι για τη μετάδοση και στην Ελλάδα των προβλημάτων που ανέκυψαν στις χώρες που επλήγησαν κατά κύριο λόγο από την κρίση. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο στην Ελλάδα (όπως και σε άλλες χώρες), ακριβέστερο θα ήταν να γίνεται λόγος όχι για κρίση, αλλά για «αναταραχή» ή «αναστάτωση». Ο μοναδικός διάυλος που αφορούσε και την Ελλάδα ήταν η αύξηση των επιτοκίων που σημειώθηκε στη διατραπεζική αγορά (η οποία δεν είναι ελληνική αλλά πανευρωπαϊκή). Στο σημείο αυτό πρέπει, όμως επίσης να επισημανθεί, ότι εξάρτηση των ελληνικών τραπεζών από τη διατραπεζική αγορά για την άντληση ρευστότητας υπάρχει, αλλά είναι περιορισμένη.

1.3 ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ⁴⁵

1.3.1 Τραπεζικοί Κίνδυνοι

1.3.1.1 *Πιστωτικός κίνδυνος*

Η ποιότητα του χαρτοφυλακίου τραπεζικών δανείων προς τον ιδιωτικό τομέα στην Ελλάδα εμφάνισε περαιτέρω επιδείνωση το πρώτο εξάμηνο του 2010. Ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων αυξήθηκε (Ιούνιος 2010: 9%, Δεκέμβριος 2009: 7,7%), επηρεαζόμενος από μικρό αριθμό τραπεζών οι οποίες εμφανίζουν σχετικά υψηλό ποσοστό καθυστερήσεων. Τα έξι τελευταία τρίμηνα παρατηρήθηκε αύξηση του ποσοστού καθυστερήσεων σε όλες τις κατηγορίες δανείων, κυρίως όμως στα καταναλωτικά δάνεια. Παράλληλα, αν και ελαφρά βελτιωμένο σε σύγκριση με το τέλος του 2009, σχετικά χαμηλό παρέμεινε το ποσοστό κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από συσσωρευμένες προβλέψεις (Ιούνιος 2010:43,4%, Δεκέμβριος 2009: 41,5%). Η βελτίωση αυτή δεν είναι ικανοποιητική ιδίως μάλιστα αν ληφθεί υπόψη η επίδραση που θα ασκήσει στην ποιότητα του χαρτοφυλακίου δανείων των τραπεζών ο αρνητικός ρυθμός μεταβολής της οικονομικής δραστηριότητας. Γι' αυτό, απαιτείται μια σημαντική ενίσχυση του αποθέματος των προβλέψεων έναντι του πιστωτικού κινδύνου. Η διαπίστωση σχετικά με την ανάγκη αύξησης των προβλέψεων προκύπτει και από το γεγονός ότι την ίδια περίοδο αυξήθηκε και ο λόγος των “καθαρών” καθυστερήσεων (δηλαδή της διαφοράς μεταξύ των δανείων σε καθυστέρηση και των συσσωρευμένων προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο) προς το σύνολο των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων.

1.3.1.2 *Κίνδυνοι ρευστότητας και αγοράς*

Τους πρώτους μήνες του 2010 οι εντεινόμενες ανησυχίες των διεθνών επενδυτών και των οίκων αξιολόγησης για τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές των δημοσιονομικών μεγεθών, αλλά και της ελληνικής οικονομίας γενικότερα, οδήγησαν σε συνεχείς υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας του Ελληνικού Δημοσίου, οι οποίες

⁴⁵ Τράπεζα της Ελλάδος, Ενδιάμεση Έκθεση «Νομισματική Πολιτική», Οκτώβριος 2010

συμπαρέσυραν την πιστοληπτική ικανότητα των ελληνικών τραπεζών και των εκδόσεων τίτλων τους. Οι εξελίξεις αυτές είχαν αποτέλεσμα:

- να καταστεί αδύνατη η πρόσβαση των ελληνικών τραπεζών στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων,
- να αυξηθεί περαιτέρω και σε σημαντικό βαθμό η χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα και να σημειωθεί μείωση των καταθέσεων επιχειρήσεων και νοικοκυριών.

Αντανακλώντας την πίεση που ασκήθηκε στη ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών και των ομίλων τους, επιδείνωση εμφάνισαν τόσο οι εποπτικοί δείκτες ρευστότητας, δηλαδή ο δείκτης ρευστών διαθεσίμων και ο δείκτης ασυμφωνίας ληκτότητας απαιτήσεων-υποχρεώσεων, αν και το επίπεδό τους διατηρήθηκε άνω των ελάχιστων εποπτικών ορίων, όσο και ο λόγος δανείων προς καταθέσεις, ο οποίος ανήλθε στο τέλος Ιουνίου 2010 σε 115,6 για τις τράπεζες και σε 122,4 για τους τραπεζικούς ομίλους. Οι ανωτέρω εξελίξεις θα ήταν σαφώς χειρότερες αν δεν είχε ληφθεί σειρά μέτρων από την ελληνική κυβέρνηση με στόχο τη διευκόλυνση της πρόσβασης των τραπεζών σε ρευστότητα.

1.3.2 Αποδοτικότητα και Κεφαλαιακή Επάρκεια

1.3.2.1 *Αποδοτικότητα*

Οι δυσμενείς μακροοικονομικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν το πρώτο εξάμηνο του 2010 επηρέασαν αναπόφευκτα αρνητικά και την αποδοτικότητα των τραπεζών. Τα καθαρά έσοδα των τραπεζών (λειτουργικά έσοδα μείον λειτουργικά έξοδα) υποχώρησαν το πρώτο εξάμηνο του 2010 σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2009 τόσο σε επίπεδο τραπεζών (-41%) όσο και σε επίπεδο ομίλων (-23,1%). Η καταγραφή ζημιών από χρηματοοικονομικές πράξεις (κυρίως από πράξεις σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου) και ο σημαντικός περιορισμός των λοιπών εσόδων υπεραντιστάθμισαν τη θετική επίδραση από την αύξηση των καθαρών εσόδων από τόκους, ενώ οριακές μεταβολές παρατηρήθηκαν στα καθαρά έσοδα από προμήθειες. Αύξηση, αν και σχετικά μικρή, εμφάνισαν τα λειτουργικά έξοδα. Σημαντική ήταν η αύξηση των προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο (εξαιτίας της επιδείνωσης της ποιότητας του χαρτοφυλακίου δανείων), με αποτέλεσμα τα προ

φόρων και μετά από προβλέψεις κέρδη να είναι αρνητικά. Οι ανωτέρω εξελίξεις επηρέασαν δυσμενώς τους δείκτες αποδοτικότητας (ιδίων κεφαλαίων και ενεργητικού) και το δείκτη αποτελεσματικότητας τόσο σε επίπεδο τραπεζών όσο και σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων.

1.3.2.2 Κεφαλαιακή επάρκεια

Στο τέλος Ιουνίου του 2010 παρατηρήθηκε μικρή υποχώρηση, σε σύγκριση με το τέλος Δεκεμβρίου 2009, του Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας (ΔΚΕ) και του Δείκτη Βασικών Κεφαλαίων (ΔΒΚ) τόσο σε επίπεδο τραπεζών όσο και σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στη μείωση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, λόγω των αρνητικών εξελίξεων στην κερδοφορία των τραπεζών, και την αύξηση του σταθμισμένου ενεργητικού (λόγω της πιστωτικής επέκτασης και της αύξησης των δανείων σε καθυστέρηση που συνεπάγονται μεγαλύτερες κεφαλαιακές απαιτήσεις).

Τα μεγέθη του τραπεζικού τομέα δεν θα μεταβληθούν επί τα βελτίω εάν πρωτίστως δεν διορθωθούν οι παράγοντες εκείνοι που ασκούν πιέσεις στην πιστοληπτική ικανότητα των τραπεζών και κατ' επέκταση στη δυνατότητά τους να αντλούν κεφάλαια από τις αγορές χρήματος και κεφαλαίων. Είναι δηλαδή αναγκαία η βελτίωση του γενικότερου μακροοικονομικού περιβάλλοντος, καθώς και η ταχεία και πλήρης εφαρμογή των θεσμικών μεταβολών και σημαντικών τομών στη δημόσια διοίκηση, οι οποίες θα συμβάλουν θετικά στις συνθήκες ανταγωνισμού στην οικονομία. Η επίτευξη των ανωτέρω θα συμβάλει στον περιορισμό του κινδύνου ρευστότητας, αλλά και του πιστωτικού κινδύνου των τραπεζών, ώστε να μπορούν πλέον αυτές να ικανοποιούν επαρκώς την εκδηλούμενη ζήτηση τραπεζικών πιστώσεων. Είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό ότι η Ελλάδα κάνει ήδη χρήση του τριμερούς μηχανισμού στήριξης και τηρεί τους δημοσιονομικούς και μεταρρυθμιστικούς στόχους που έχουν τεθεί από την κυβέρνηση στο πλαίσιο του Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής, όπως άλλωστε αυτό καταγράφεται και στις πρόσφατες αξιολογήσεις της τριμερούς επιτροπής ΕΕ, ΕΚΤ και ΔΝΤ.

Παράλληλα όμως θα πρέπει και οι ελληνικές τράπεζες να προσαρμοστούν στο νέο οικονομικό και ρυθμιστικό περιβάλλον με διορατικότητα. Είναι απαραίτητο να λάβουν υπόψη τους ότι, ακόμη και όταν η οικονομική δραστηριότητα επανέλθει σε

ανοδική πορεία, ο ρυθμός επέκτασης των τραπεζικών εργασιών θα διαμορφωθεί σε επίπεδο χαμηλότερο εκείνου που είχε παρατηρηθεί στο παρελθόν πριν από την κρίση. Επίσης, κάποια στιγμή θα αρθούν σταδιακά τα εναπομείναντα μη συμβατικά μέτρα στήριξης της ΕΚΤ, ενώ από το 2011 η άντληση χρηματοδότησης από τις διεθνείς αγορές θα δυσχερανθεί, καθώς θα είναι σαφώς αυξημένος ο ανταγωνισμός για άντληση κεφαλαίων από κυβερνήσεις, τράπεζες και επιχειρήσεις του μη χρηματοπιστωτικού τομέα. Συνεπώς, θα πρέπει οι τράπεζες να είναι προετοιμασμένες για να αντεπεξέλθουν στις νέες συνθήκες ρευστότητας που θα δημιουργηθούν. Παράλληλα, οι τράπεζες θα πρέπει να προετοιμαστούν εν όψει και της εφαρμογής σταδιακά από το 2013 έως το 2018 του διεθνούς ρυθμιστικού πλαισίου το οποίο κατ' αρχήν συμφωνήθηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 2010 από την Επιτροπή της Βασιλείας. Με τις μεταρρυθμίσεις που προβλέπονται στο νέο πλαίσιο, επιδιώκεται να ενισχυθούν η ποσότητα και η ποιότητα των κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και να μετριαστεί η έκθεση των τραπεζών σε κινδύνους, μέσω της υιοθέτησης ενός δείκτη μόχλευσης, του υπολογισμού “δυναμικών προβλέψεων” για τον πιστωτικό κίνδυνο και της υιοθέτησης ενός διεθνούς προτύπου για τον υπολογισμό του κινδύνου ρευστότητας.

Για τους ανωτέρω λόγους κρίνεται απαραίτητο να επανεξετάσουν οι τράπεζες το επιχειρηματικό υπόδειγμα λειτουργίας τους, επιδιώκοντας τη διατήρηση υψηλού επιπέδου κεφαλαιακής επάρκειας, σχηματίζοντας επαρκείς προβλέψεις για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου και εξορθολογίζοντας τα έξοδά τους. Η σύναψη στρατηγικών συμμαχιών και συγχωνεύσεων είναι βέβαιο ότι θα συμβάλει θετικά στην επίτευξη των ανωτέρω στόχων μέσω των ωφελειών που θα προκύψουν από τις συνέργειες σε επίπεδο αποδοτικότητας, κεφαλαιακής επάρκειας, περιστολής των δαπανών και άντλησης ρευστότητας από τις αγορές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Όπως έχει δείξει η διεθνής εμπειρία, μετά την απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος μπορεί να επακολουθήσει κρίση. Η αυξημένη ανταγωνιστική πίεση μπορεί να συμβάλει ώστε οι τράπεζες και τα λοιπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να αναλαμβάνουν μεγαλύτερους κινδύνους. Συγχρόνως, οι εποπτικές αρχές συχνά βρίσκονται ακόμη στη φάση της εκμάθησης των νέων τεχνικών εποπτείας που είναι αναγκαίες για το νέο, απελευθερωμένο καθεστώς. Έτσι αυξάνεται η αστάθεια του χρηματοπιστωτικού συστήματος και δημιουργείται ροπή προς χρηματοπιστωτικές κρίσεις. Για τους λόγους αυτούς, η προληπτική εποπτεία έχει υψίστη σημασία για την επιτυχία της απελευθέρωσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η χρηματοπιστωτική αναταραχή ανέδειξε την ανάγκη ενός πλαισίου που θα παρέχει τα κατάλληλα κίνητρα για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής λειτουργίας και της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος διεθνώς, δεδομένου του παγκοσμιοποιημένου και διαρκώς εξελισσόμενου τεχνολογικά χαρακτήρα του.⁴⁶

Ο διαρκής έλεγχος και η σωστή διαχείριση των κινδύνων είναι το «κλειδί» για να συνεχίσουν οι ελληνικές τράπεζες να είναι υγιείς⁴⁷.

Για να διατηρούν την ευρωστία τους οι τράπεζες θα πρέπει να υιοθετήσουν συστήματα διαχείρισης κινδύνων συνεπή με τους αναλαμβανομένους από αυτές κινδύνους και να προχωρούν σε ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων, προκειμένου να διαπιστώσουν τα όρια και την αντοχή τους, σε περιόδους, όπως για παράδειγμα η σημερινή.

Η αναβάθμιση της προληπτικής εποπτείας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, καθώς το περιβάλλον γίνεται όλο και πιο ανταγωνιστικό. Ο εσωτερικός έλεγχος για τις ελληνικές τράπεζες εισήχθη με την πράξη διοικητού της τράπεζας της Ελλάδος 2438/1998 και βελτιώθηκε με την πρόσφατη πράξη 2577/2006. Η εποπτεία των τραπεζών, όπως αυτή εξειδικεύεται στο Κεφάλαιο Ε' του Ν. 3601/2007 (άρθρα 25-29) και στις σχετικές Πράξεις Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος (ΠΑ/ΤΕ 2587 έως και 2596/20.8.2007), αφορά τον έλεγχο

⁴⁶ Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα, «Μακροπροληπτική επισκόπηση και εποπτεία και αξιολόγηση της ευρωστίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος», Ιούνιος 2009

⁴⁷ Οικονομική Εφημερίδα Κεφάλαιο, «Κλειδί η διαχείριση κινδύνων για την υγεία των τραπεζών», 2008

της φερεγγυότητας, της ρευστότητας, της κεφαλαιακής επάρκειας και της συγκέντρωσης κινδύνων, την επάρκεια της εταιρικής διακυβέρνησης, περιλαμβανομένων των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων, καθώς και τις στρατηγικές και τις διαδικασίες για τη διασφάλιση της διατήρησης των ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων στο επίπεδο που απαιτείται για την κάλυψη των κινδύνων που αναλαμβάνουν.

Οι μεταβολές του περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργούν οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες σημαίνουν ότι χρειάζεται μεγαλύτερη επαγρύπνηση στους τομείς του πιστωτικού κινδύνου και του κινδύνου αγοράς και ότι παράλληλα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην επάρκεια των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων των τραπεζών. Μολονότι οι τράπεζες προσαρμόζονται στις μεταβολές του περιβάλλοντος αναβαθμίζοντας τα συστήματα αυτά και τους λοιπούς μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου, οι εποπτικές αρχές από την πλευρά τους χρειάζεται να παρακολουθούν στενά τις εξελίξεις στους τομείς αυτούς.

Ανέκαθεν οι ελληνικές τράπεζες βασίζονταν στη σχετική σταθερότητα των προσόδων τους για να περιορίζουν τον κίνδυνο. Καθώς εντείνεται ο ανταγωνισμός και περιορίζεται αυτή η δυνατότητα, τα χαρτοφυλάκια τους θα χαρακτηρίζονται από υψηλότερο βαθμό κινδύνου. Επιπλέον, ο αυξημένος ανταγωνισμός πιθανόν να οδηγήσει σε περαιτέρω ενοποίηση και στην εξαφάνιση ορισμένων τραπεζών. Καθώς η πίεση εντείνεται, τα λιγότερο ανταγωνιστικά ιδρύματα θα μπουκ στον πειρασμό να ασκήσουν δραστηριότητες υψηλότερου κινδύνου προκειμένου να διασωθούν. Επιπλέον, η υιοθέτηση σύγχρονων μεθόδων διαχείρισης ενεργητικού (π.χ. αύξηση των πράξεων σε στοιχεία εκτός ισολογισμού) σημαίνει ότι θα είναι ίσως δυσκολότερο για τις διοικήσεις των τραπεζών να ελέγχουν τον κίνδυνο και για τους εποπτικούς φορείς να τον παρακολουθούν. Έτσι είναι επιτακτική η ενίσχυση της προληπτικής εποπτείας⁴⁸.

Μια τράπεζα επιτρέπεται να χρησιμοποιεί για εποπτικούς σκοπούς το σύστημα διαχείρισης κινδύνων, μόνο εφόσον οι εποπτικές αρχές έχουν χορηγήσει τη σχετική άδεια. Οι εποπτικές αρχές δικαιούνται μάλιστα να θέτουν ως όρο για τη σχετική χορήγηση της εν λόγω άδειας την πειραματική εφαρμογή του συστήματος.

Το εποπτικό σύστημα, για να είναι ορθό και να εφαρμόζεται με συνέπεια, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ορισμένα ποιοτικά κριτήρια. Τα κριτήρια αυτά αφορούν την

⁴⁸ Οικονομικές Επιδόσεις και Προοπτικές της Ελλάδος, Ralph C. Bryant, Νικόλαος Χ. Γκαργκάνας, Γεώργιος Σ. Ταβλάς, σελ.711-716

επάρκεια της διοικητικής και τεχνικής υποδομής και την υιοθέτηση συγκεκριμένων εσωτερικών διαδικασιών.

Το πιστωτικό ίδρυμα, θα πρέπει να διαθέτει μια ανεξάρτητα διοικητική μονάδα παρακολούθησης κινδύνων με εξειδικευμένο προσωπικό, η οποία να είναι υπεύθυνη για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και τη διαχείριση του συστήματος κινδύνων.

Η εσωτερική επιθεώρηση της τράπεζας πρέπει να προβαίνει σε τακτά χρονικά διαστήματα σε ανεξάρτητο έλεγχο του συστήματος διαχείρισης κινδύνων. Ο εν λόγω έλεγχος αφορά τις δραστηριότητες, τόσο της διεύθυνσης διαχείρισης διαθεσίμων όσο και της μονάδας παρακολούθησης κινδύνων της τράπεζας.⁴⁹

Ο εσωτερικός έλεγχος, διεθνώς και στην Ελλάδα, διαρκώς βελτιώνεται και διαφοροποιείται από την κλασική έννοια του κατασταλτικού ελέγχου της επιθεώρησης.

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου μιας τράπεζας, οφείλει να περιλαμβάνει:

- τον καθορισμό των πολιτικών της τράπεζας και την ύπαρξη κατάλληλου οργανωτικού σχήματος
- την καθιέρωση και εφαρμογή αποτελεσματικών διαδικασιών για την εκτέλεση των εργασιών της και τη δημιουργία κατάλληλων επιπέδων ευθυνών, όπου ενσωματώνονται τα κατάλληλα μέτρα ελέγχου
- τη δημιουργία κατάλληλων συστημάτων προϋπολογισμού και απολογισμών
- την αποτελεσματική διοικητική πληροφόρηση
- τον έλεγχο των συστημάτων πληροφορικής
- τη διασφάλιση της αξιοπιστίας των πληροφοριακών συστημάτων

Το ερώτημα που εύλογα τίθεται στις περιπτώσεις που οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες να προσαρμοστούν στο θεσμικό πλαίσιο, είναι εάν το σύνολο των μέτρων αυτών δημιουργούν κόστη και επίπονες διαδικασίες που αποβαίνουν σε βάρος της αποτελεσματικότητας του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος, αυξάνουν το κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών, δημιουργούν προβλήματα στην εξυπηρέτηση των αναγκών των πελατών.

Σίγουρα τα πάντα πρέπει να μελετώνται από άποψη κόστους/οφέλους. Είναι όμως βέβαιο ότι ο αποτελεσματικός εσωτερικός έλεγχος, η ορθή πρόβλεψη και αντιμετώπιση των κινδύνων, η ύπαρξη κατάλληλων συστημάτων

⁴⁹ Στρατηγικές Τραπεζικής Ανάπτυξης, Π. Πετράκης, σελ.199

προϋπολογισμού/παρακολούθησης και τεκμηρίωσης των απολογισμών, μπορεί να επιβαρύνουν πρόσκαιρα τους οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους μιας τράπεζας, όμως καθιστούν αποτελεσματικότερη τη διοίκησή της, διάφανη τη λειτουργία της έναντι των μετόχων της και των πελατών της και θεμελιώνουν την αξιοπιστία της τράπεζας στην αγορά.

Τελικά, βελτιώνουν τη λειτουργία και το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών της τράπεζας.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

**ΕΛΕΓΧΟΣ – ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ
ΤΡΑΠΕΖΩΝ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΑΡΞΗ ΕΝΟΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι εξελίξεις στο σύγχρονο χρηματοπιστωτικό σύστημα κατά την τελευταία εικοσαετία επέβαλαν ως αναγκαιότητα τη δημιουργία και καθιέρωση ενός επαρκούς και αξιόπιστου ρυθμιστικού πλαισίου για τη λειτουργία των Τραπεζών σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι σημαντικότεροι λόγοι που δημιούργησαν αυτήν την αναγκαιότητα ήταν:

- Οι μεγάλες και έντονες διακυμάνσεις των τιμών των μετοχών στα διεθνή Χρηματιστήρια
- Η απελευθέρωση των αγορών χρήματος
- Η αύξηση της ταχύτητας κυκλοφορίας των κεφαλαίων
- Η αυξανόμενη πολυπλοκότητα των χρηματοοικονομικών εργαλείων με την εισαγωγή των παραγώγων
- Η διαρκώς αυξανόμενη χρήση της τεχνολογίας σε επίπεδο συναλλαγών αλλά και σε επίπεδο διαχείρισης κεφαλαίων

Το αίτημα για μια συνετή εποπτεία της λειτουργίας του τραπεζικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος οφείλεται στην ανάγκη προστασίας των αποταμιευτών – καταθετών, των επενδυτών – δανειοληπτών, και των μετόχων από διάφορους κινδύνους και, συνεπώς, στην ανάγκη ελαχιστοποίησης της πιθανότητας εμφάνισης σημαντικών κεφαλαιακών ζημιών. Η «εποπτεία» αναφέρεται σε μια γενικότερη παρακολούθηση της συμπεριφοράς των χρηματοοικονομικών οργανισμών. Υπό αυτή την ευρεία έννοια, μπορεί να οριστεί ως μια διαδικασία που περιλαμβάνει τέσσερις φάσεις. Πρώτον, τη φάση έκδοσης άδειας λειτουργίας, δεύτερον, το αυστηρώς ελεγκτικό έργο, τρίτον, ένα αξιόπιστο σύστημα επιβολής κυρώσεων και τέλος, τη διαχείριση των κρίσεων⁵⁰. Η θέσπιση ενός ρυθμιστικού πλαισίου αποσκοπεί:

- ❖ στην εξάλειψη των ενδεχόμενων της ανορθόδοξης πρακτικής, των κακών αποφάσεων και της απάτης από μέρους της διοίκησης των χρηματοπιστωτικών οργανισμών.

⁵⁰ Η Δυναμική του Χρηματοοικονομικού Συστήματος, Γ. Προβόπουλος, Π. Καπόπουλος, σελ 176

- ❖ Στην απομόνωση των επιδράσεων των ζημιών, που σημειώνει μια τράπεζα, στη λειτουργία των υπολοίπων τραπεζών, έτσι ώστε να περιορίζεται η εμφάνιση κρίσεων μεταδοτικού χαρακτήρα.⁵¹

Ένα ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζών συμβάλλει αποφασιστικά στη μείωση της εμφάνισης γενικευμένων κρίσεων και «πανικών», ενός φαινομένου πολύ σημαντικού εξαιτίας της αυξανόμενης αλληλεξάρτησης των εθνικών χρηματοπιστωτικών αγορών, μέσω της ανάπτυξης της διατραπεζικής αγοράς ευρωνομισμάτων και της αγοράς ευρωομολόγων.⁵²

Ο ρόλος της εποπτείας, εντοπίζεται στο να δημιουργήσει ένα «δίκτυ ασφαλείας», το οποίο θα βοηθά τις τράπεζες που βρίσκονται υπό κατάρρευση να αντιμετωπίζουν πιθανή πτώχευση, απορροφώντας τους κραδασμούς.

⁵¹ Στρατηγικές Τραπεζικής Ανάπτυξης, Π. Πετράκης, σελ.182

⁵² Στρατηγικές Τραπεζικής Ανάπτυξης, Π. Πετράκης, σελ.181

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Την δεκαετία του 1970, με την κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods, άρχισε μια εποχή αστάθειας των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των επιτοκίων. Τις τελευταίες δεκαετίες πολλές ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες οικονομίες δοκιμάστηκαν από τραπεζικές και οικονομικές κρίσεις.

Η αστάθεια των αγορών και οι κρίσεις, σε συνδυασμό με τη διεθνοποίηση της τραπεζικής δραστηριότητας, κατέστησαν απαραίτητη τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της τραπεζικής εποπτείας με σκοπό την υιοθέτηση κανόνων που θα έθεταν τις ελάχιστες προϋποθέσεις για την ασφαλή λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος.⁵³

Η διαχείριση του κινδύνου, αποτελεί ένα ζήτημα που απασχολεί όλο και περισσότερο τους ερευνητές τα τελευταία χρόνια. Κάνοντας μία ανασκόπηση στο παρελθόν, θα παρατηρήσουμε ότι πριν από τη δεκαετία του '80 δεν είχε γίνει καμία προσπάθεια αποτίμησής του, ούτε κάποια οργανωμένη θεσμική παρέμβαση ώστε να προληφθούν περιστατικά και καταστάσεις που απειλούν ακόμη και την επιβίωση των χρηματοπιστωτικών οργανισμών.

Το γεγονός το οποίο άλλαξε σημαντικά τη νοοτροπία και οδήγησε σε έναν προβληματισμό γύρω από το όλο ζήτημα αποτελεί η περίπτωση της Bankhaus Herstatt, μίας γερμανικής τράπεζας της οποίας η ρευστοποίηση στις 26 Ιουνίου 1974 μετά από το κλείσιμο των διατραπεζικών συστημάτων, οδήγησε τους αντισυμβαλλόμενους της σε συνολική ζημία αξίας 620 εκατομμυρίων δολαρίων.

Αυτό το περιστατικό αποτελεί το ζωντανό παράδειγμα που αποδεικνύει ότι η διαχείριση του κινδύνου είναι απαραίτητη, ιδιαίτερα στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Με λίγα λόγια, για την εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος απαιτείται η αύξηση των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών, καθώς και η ανάπτυξη συστημάτων μέτρησης και διαχείρισής του.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι κεντρικές τράπεζες των G-10 χωρών ανέλαβαν το συντονισμό και την υλοποίηση μίας ενιαίας στρατηγικής γύρω από τη διαχείριση των κινδύνων, δημιουργώντας την Επιτροπή της Βασιλείας, (ειδική επιτροπή της τράπεζας των Διεθνών Διακανονισμών που ασχολείται με την εποπτεία των τραπεζών).

⁵³ Κατανοώντας τη Σύγχρονη Τραπεζική, Ι.Δ. Φαρσαρώτας, σελ 473

Η Επιτροπή δεν αποτελεί εποπτική αρχή και οι προτάσεις της δεν έχουν νομική ισχύ.

Ο στόχος της ήταν και είναι να αποτελέσει ένα forum διαλόγου και συνεργασίας σε θέματα τραπεζικής εποπτείας. Η Επιτροπή προσδοκά ότι οι επιμέρους θα λάβουν μέτρα μέσω θεσμικών ή άλλων προσαρμογών, οι οποίες ενδείκνυνται για τα εθνικά τους συστήματα, για τα ευρέα εποπτικά πρότυπα και κατευθύνσεις που διατυπώνει και για τις βέλτιστες πρακτικές που προτείνει.

Κύριο αντικείμενό της είναι η προώθηση της ασφάλειας και σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, μέσω της θέσπισης ελάχιστων κοινά αποδεκτών κριτηρίων με την εξασφάλιση ίσων όρων ανταγωνισμού μεταξύ των διεθνώς δραστηριοποιούμενων τραπεζικών ιδρυμάτων.⁵⁴

Τον Ιούλιο του 1988, η Επιτροπή δημοσίευσε το Σύμφωνο της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια με τίτλο « Διεθνής Σύγκληση της Κεφαλαιακής Μέτρησης και των Κεφαλαιακών Προτύπων» ή Basel I. Η συμφωνία αυτή αφορούσε τη διεθνή εναρμόνιση των κανόνων της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, καθώς και τον πιστωτικό κίνδυνο.

Η βασική της διάταξη προέβλεπε ότι το σύνολο των κεφαλαίων θα έπρεπε να ανέρχονται τουλάχιστον στο 8% των σταθμισμένων ως προς τον κίνδυνο στοιχείων του ενεργητικού. Τα στοιχεία του ενεργητικού κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες, όπου ο συντελεστής στάθμισης λαμβάνει τιμές: 0%, 20%, 50% και 100%. Παράλληλα, η Συμφωνία αναφέρεται και στα έξω – λογικά στοιχεία, τα οποία και εκείνα κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες κινδύνου με αντίστοιχους συντελεστές στάθμισης.

Το 1996 έγινε μία τροποποίηση, κάνοντας πρόβλεψη για τους κινδύνους αγοράς (market risk) του χαρτοφυλακίου συναλλαγών των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Αν και η αναγνώριση και μόνο της αναγκαιότητας διαχείρισης του κινδύνου αποτελεί από μόνη της ένα πολύ θετικό βήμα, εν τούτοις οι προτάσεις της Επιτροπής δημιούργησαν ορισμένα προβλήματα.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα προβλήματα, η Επιτροπή της Βασιλείας δημοσίευσε τον Απρίλιο του 2003 το δεύτερο συμβουλευτικό κείμενο (Consultative Document). Αργότερα ακολούθησε η αναθεώρηση του προϋπάρχοντος πλαισίου με

⁵⁴ Κατανοώντας τη Σύγχρονη Τραπεζική, Ι.Δ. Φαρσαρώτας, σελ 473

τη δημοσίευση, τον Ιούνιο του 2004, του τελικού κειμένου, που ονομάζουμε Βασιλεία II.

Η Βασιλεία II παρέχει περισσότερες εναλλακτικές σε σχέση με τη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου και του κινδύνου αγοράς, δίνοντας στις τράπεζες την απαραίτητη ευελιξία, ανάλογα με την κατάσταση στην οποία βρίσκονται, μειώνοντας τα προβλήματα που δημιουργούνται από την εφαρμογή ενός πολύ συγκεκριμένου πλαισίου που δεν είναι το αρμόζον σε όλες τις περιπτώσεις. Παράλληλα, κάνει πρόβλεψη για το regulatory capital arbitrage, εφαρμόζοντας οικονομικά ακριβέστερους συντελεστές κινδύνου και θεσπίζοντας συγκεκριμένες διαδικασίες, ώστε να γίνει αποδεκτό ότι κάθε μεταβιβάζουσα τράπεζα έχει μεταφέρει τον κίνδυνο και δικαιούται μείωσης των απαιτούμενων κεφαλαίων. Όμως και η Βασιλεία II αντιμετώπισε αδυναμίες. Για το λόγο αυτό, η Επιτροπή της Βασιλείας πριν από την κρίση είχε αρχίσει ήδη εργασίες για μια σειρά θεμάτων που θα μπορούσαν να αποδειχθούν κεντρικά στοιχεία για την Βασιλεία III: Περιλαμβάνουν ισχυρότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις για το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών, την αναθεώρηση του ορισμού του κεφαλαίου, την αναθεώρηση της παγκόσμιας εποπτείας της ρευστότητας, προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων, αποτιμήσεις και πιστωτικό κίνδυνο αντισυμβαλλομένου⁵⁵.

Η εφαρμογή της Βασιλείας III θα αυξήσει σημαντικά την ποιότητα των κεφαλαίων των τραπεζών και θα αυξήσει σημαντικά το απαιτούμενο επίπεδο ιδίων κεφαλαίων τους. Επιπλέον, θα προσφέρει μια «μακροπροληπτική επικάλυψη» για την καλύτερη αντιμετώπιση του συστημικού κινδύνου⁵⁶.

⁵⁵ Basel III: «A roadmap to better banking regulation and supervision», 24 May 2011

⁵⁶ Basel III: «Towards a safer financial system», 15 September, 2010.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ I

2.1 ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ - ΣΥΜΦΩΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ I

2.1.1 Η σύσταση και η σύνθεση της Επιτροπής

Ιδρύθηκε, λοιπόν, σε μία περίοδο έντονων διακυμάνσεων των ισοτιμιών και των επιτοκίων, με σκοπό τη διαμόρφωση ομοιόμορφων κανόνων ελέγχου και εποπτικών πρακτικών για το Τραπεζικό Σύστημα.

Αρχικό όνομα της Επιτροπής ήταν Committee on banking Regulation and Supervisory Practices. Συνεδρίασε για πρώτη φορά το Σεπτέμβριο του 1975. Συνεδριάζει 4 – 5 φορές το χρόνο. Εδρεύει στην Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (BIS) της Βασιλείας της Ελβετίας η οποία παρέχει γραμματειακή υποστήριξη. Τα κράτη εκπροσωπούνται από τις Κεντρικές Τράπεζες ή, όταν η εποπτεία δεν ασκείται από αυτές, από εκπροσώπους των ανεξάρτητων εθνικών αρχών. Η Επιτροπή δεν έχει καμία επίσημη διεθνή εποπτική αρμοδιότητα αλλά αναφέρεται στους Διοικητές των κεντρικών Τραπεζών του G10 από τους οποίους ζητά την έγκριση για τη μελέτη θεμάτων εποπτείας. Περιλαμβάνει περίπου 30 τεχνικές ομάδες εργασίας και ομάδες καθηκόντων.

2.1.2 Το έργο της σχετικά με την Κεφαλαιακή Επάρκεια των Τραπεζών

Το 1988, εισήγαγε την Κεφαλαιακή Συμφωνία της Βασιλείας (Basel Capital Accord) που είναι μια μέθοδος μέτρησης των κεφαλαιακών κινδύνων, που στοχεύει στην ενίσχυση της ικανότητας απορρόφησης ζημιών σε περίπτωση που εκδηλωθούν οι διάφοροι χρηματοπιστωτικοί ή άλλοι κίνδυνοι, στους οποίους εκτίθενται οι τράπεζες κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων τους. Ακόμη, σημαντικές αδυναμίες όπως η ασύμμετρη πληροφόρηση και η δυνητική εκμετάλλευση των καταναλωτών, η ανάληψη υπέρμετρων κινδύνων από τις τράπεζες, καθώς επίσης και η πολυπλοκότητα των συναλλαγών, η αδιαφάνεια και ο ιδιωτικός χαρακτήρας των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων καθιστούν αναγκαία την τραπεζική εποπτεία

Το έργο της Επιτροπής της Βασιλείας αποβλέπει:

- Στη διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.
- Στη διαμόρφωση ισοδύναμων όρων ανταγωνισμού, κυρίως σε διεθνές επίπεδο, μεταξύ των διεθνώς δραστηριοποιούμενων τραπεζών αλλά και μεταξύ των τραπεζών και των εταιρειών παροχής επενδυτικών υπηρεσιών.

Τα κύρια μέσα για την υλοποίηση του έργου της είναι τα ακόλουθα:

- Ανταλλαγή πληροφοριών για τις ρυθμίσεις θεμάτων εποπτείας σε εθνικό επίπεδο.
- Ακριβής καταγραφή και διαχείριση των κινδύνων στους οποίους εκτίθενται οι τράπεζες.
- Βελτίωση της αποτελεσματικότητας των κανόνων και τεχνικών εποπτείας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος.
- Θέσπιση ελάχιστων προτύπων και κανόνων εποπτείας σε δραστηριότητες και θέματα κάθε φορά που υπάρχει ανάγκη να γίνει αυτό.

Οι ελεγκτικές και εποπτικές αρχές επιδιώκουν την πρόληψη των προβλημάτων, τα οποία είναι δυνατόν να αντιμετωπίσουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, και κυρίως την αποφυγή του συστηματικού κινδύνου, δηλαδή τη διάδοση των προβλημάτων στο σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος και, τελικά, στο σύνολο της οικονομίας. Το κυριότερο εργαλείο που χρησιμοποιούν οι ελεγκτικές και εποπτικές αρχές είναι η θέσπιση κανόνων κεφαλαιακής επάρκειας, ώστε να αντιμετωπιστούν οι ενδεχόμενες ζημιές από την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων.

2.1.3 Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας

Ο συντελεστής αυτός έγινε γνωστός ως Δείκτης Φερεγγυότητας (Solvency Ratio) και στοχεύει στην προστασία των πιστωτικών ιδρυμάτων από τον αναλαμβανόμενο πιστωτικό κίνδυνο. Αποτελεί ταυτόχρονα διεθνές μέτρο σύγκρισης της φερεγγυότητας των τραπεζών αλλά και το ελάχιστο αποδεκτό επίπεδο κεφαλαιακής κάλυψης των αναλαμβανόμενων κινδύνων από τα πιστωτικά ιδρύματα.

Ο ελάχιστος δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας υπολογίζεται ως ένας λόγος. Αριθμητής είναι το κεφάλαιο που διακρίνεται σε δύο κατηγορίες, το βασικό κεφάλαιο

(Tier 1) και τα λοιπά ίδια κεφάλαια (Tier 2), ενώ απαιτείται το πρώτο να είναι τουλάχιστον το 50% του συνόλου. Ο παρανομαστής είναι το άθροισμα των στοιχείων του ενεργητικού σταθμισμένων με τον πιστωτικό κίνδυνο. Οι σταθμίσεις που εφαρμόζονται στα στοιχεία του ενεργητικού κυμαίνονται από 0% έως 100%, αντανακλώντας τόσο τον τρόπο δανεισμού όσο και τον τύπο του δανειζομένου. Οι εποπτικές αρχές απαιτούν το κεφάλαιο κάθε τράπεζας να είναι τουλάχιστον ίσο προς το 8% των συνολικών στοιχείων του ενεργητικού (συμπεριλαμβάνοντας τις δραστηριότητες εντός ισολογισμού), μετά την εφαρμογή των συντελεστών στάθμισης έναντι των κινδύνων. Η εξίσωση για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων επιβάλλει ότι:

$$c \geq 0,08 \left\{ \left[\sum_{i=0}^n a_i x_i \right] + \left[\sum_{i,j} a_i b_j \xi_{i,j} \right] + \left[\sum a_i \gamma_k Z_{i,k} \right] \right\}$$

όπου x_i είναι τα στοιχεία ενεργητικού τύπου i και j , Z_i είναι τα εκτός ισολογισμού συμβόλαια συναλλαγματικών ισοτιμιών και επιτοκίων τύπου i και k . Τέλος, i συμβολίζει τη φύση του δανειζόμενου και j και k τη φύση της τραπεζικής εργασίας.

Οι σταθμίσεις για τον πιστωτικό κίνδυνο είναι οι εξής:

- $\alpha_1=0$ για μετρητά, δάνεια προς τις χώρες μέλη του ΟΟΣΑ και τις κεντρικές τους τράπεζες καθώς και δάνεια σε εθνικό νόμισμα σε άλλες χώρες ή κεντρικές τράπεζες
- $\alpha_2=0,2$ για δάνεια σε διεθνείς οργανισμούς, περιοχές και υπηρεσίες τοπικής αυτοδιοίκησης χωρών του ΟΟΣΑ, τράπεζες των χωρών του ΟΟΣΑ και τράπεζες από χώρες εκτός του ΟΟΣΑ, όταν η διάρκεια του δανείου δεν υπερβαίνει το ένα έτος.
- $\alpha_3=0,5$ για δάνεια πλήρους εξασφάλισης από στεγαστικές τράπεζες
- $\alpha_3=0,4$ οπουδήποτε αλλού (απαιτήσεις έναντι ιδιωτών, ιδιαίτερα δάνεια προς μη χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς)⁵⁷.

Τέλος για όλα τα εκτός ισολογισμού στοιχεία του ενεργητικού, η στάθμιση πολλαπλασιάζεται με έναν παράγοντα $B_j \in \{0, 0,2, 0,5, 1, 0\}$ που εκφράζει το βαθμό έκθεσης σε κίνδυνο από τη διακράτηση του συγκεκριμένου στοιχείου. Για πράξεις συναλλάγματος και επιτοκίου (swaps, futures, options κλπ), η στάθμιση πολλαπλασιάζεται με έναν παράγοντα γ_k .

⁵⁷ Η Δυναμική του Χρηματοοικονομικού Συστήματος, Γ. Προβόπουλος, Π. Καπόπουλος, σελ.188-189

Η πρώτη μέτρηση του δείκτη φερεγγυότητας σχετιζόταν αποκλειστικά με τον πιστωτικό κίνδυνο.

Τα ίδια κεφάλαια αποτελούν την εξασφάλιση έναντι των κινδύνων τους οποίους αναλαμβάνει, ενώ το σταθμισμένο ενεργητικό το απόλυτο ύψος του πιστωτικού κινδύνου που έχει αναλάβει η τράπεζα.⁵⁸

2.1.4 Αποτελέσματα Βασιλείας I

Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή της Βασιλείας I ήταν:

- ✓ υψηλότερες αποδόσεις με ίδια κεφαλαιακή απαίτηση από α) την αναζήτηση εταιρικού χρέους χαμηλής πιστωτικής ποιότητας και β) την παροχή δανείων προς χαμηλής πιστωτικής ποιότητας πιστωτικών ιδρυμάτων
- ✓ αποφυγή κεφαλαιακών απαιτήσεων μέσω της ταχύτητας ραγδαίας ανάπτυξης πιστωτικών παραγώγων
- ✓ στροφή των πιστωτικών ιδρυμάτων στην αγορά στεγαστικών δανείων

⁵⁸ Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Π. Αλεξιάκης, σελ. 81

2.2. ΕΛΛΕΙΨΕΙΣ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΣΥΜΦΩΝΟΥ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣΙ

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, είχαν καταστεί φανερές ορισμένες ελλείψεις και αδυναμίες του Συμφώνου της Βασιλείας. Ορισμένες από τις βασικότερες ελλείψεις και αδυναμίες του Συμφώνου της Βασιλείας I είναι:

- ❖ Οι σταθμίσεις που προβλέπει το σύμφωνο της Βασιλείας για τα στοιχεία του Ενεργητικού βασίζονται αποκλειστικά στην έκθεση στον πιστωτικό κίνδυνο.
- ❖ Δεν λαμβάνει υπόψη τον λειτουργικό κίνδυνο, δηλαδή τον κίνδυνο που μπορεί να προκύψει από οποιαδήποτε ζημιά στο εσωτερικό της τράπεζας, όπου μπορεί να είναι φθορά που οφείλεται σε τεχνολογικούς παράγοντες, σε απροσδόκητους παράγοντες ή αποτέλεσμα διαδικασίας, π.χ. κατά τη διεκπεραίωση των συναλλαγών. Ακόμη, αγνοεί άλλες μορφές τραπεζικών κινδύνων όπως τον κίνδυνο επιτοκίου, τον νομικό κίνδυνο, κ.λπ.
- ❖ Η ομαδοποίηση στις κατηγορίες στάθμισης για τον πιστωτικό κίνδυνο ήταν πολύ συγκεντρωτική και αυθαίρετη, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει επαρκής διαφοροποίηση με βάση τον πραγματικό πιστωτικό κίνδυνο. Το γεγονός αυτό οδηγεί ορισμένες τράπεζες να επιδίδονται σε δανεισμό υψηλού κινδύνου. Συγκεκριμένα το Σύμφωνο της Βασιλείας επέβαλε, παρά τις σημαντικές διαφορές στο ύψος του πιστωτικού κινδύνου μεταξύ των τοποθετήσεων στις διάφορες χώρες του ΟΟΣΑ, η έκθεση σε δανεισμό προς τις χώρες αυτές γενικά να σταθμίζεται έναντι του κινδύνου με 0%.
- ❖ Το Σύμφωνο της Βασιλείας δεν παρείχε κίνητρα στις τράπεζες να αναπτύξουν βελτιωμένα συστήματα διαχείρισης κινδύνων. Αντιθέτως, ενθάρρυνε σε ορισμένες περιπτώσεις την τυπική μόνο συμμόρφωση προς τις διατάξεις και υποχρέωνε τις τράπεζες οι οποίες χρησιμοποιούσαν αξιόπιστα συστήματα υπολογισμού του πιστωτικού κινδύνου και των απαιτούμενων για την κάλυψη κεφαλαίων να προβαίνουν σε διπλό υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων, έναν για την εσωτερική χρήση και ένα για την συμμόρφωση με τις εποπτικές διατάξεις.
- ❖ Οι κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας της Βασιλείας είχαν σχεδιαστεί για την εποπτεία των δραστηριοτήτων των διαφόρων τραπεζών που δραστηριοποιούνταν στις Βιομηχανικές χώρες. Ωστόσο οι κανόνες αυτοί ακολουθούνταν κατά γράμμα από πολλά τραπεζικά ιδρύματα και επενδυτικές εταιρείες όχι μόνο στο χώρο της Ευρώπης αλλά, και σε πολλές χώρες του

κόσμου. Το γεγονός αυτό καθιστά αναποτελεσματική την διαχείριση των κινδύνων από τις εποπτικές αρχές των πιστωτικών ιδρυμάτων και των εταιρειών επένδυσης, διότι οι κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας της Βασιλείας είναι γενικευμένοι και οι σταθμίσεις που προβλέπει το Σύμφωνο της Βασιλείας είναι αυθαίρετες.

Η κύρια δυσλειτουργία που παρουσίαζαν οι κανόνες της Βασιλείας I είναι ότι λόγω της έλλειψης εξειδίκευσης επέβαλαν στις τράπεζες κεφαλαιακές υποχρεώσεις για «καλούς» κινδύνους (δάνεια σε επιχειρήσεις με επαρκή πιστοληπτική ικανότητα) και χαμηλότερες για «κακούς» κινδύνους, δημιουργώντας έτσι το φαινόμενο του capital arbitrage.

Συνοψίζοντας , τις σημαντικότερες αδυναμίες του Συμφώνου της Βασιλείας I, είναι ο καθορισμός των συντελεστών στάθμισης ανεξάρτητα από το μέγεθος του πιστωτικού ιδρύματος, ο αυθαίρετος καθορισμός του ποσοστού κεφαλαιακής επάρκειας, αλλά και η μη αξιολόγηση κινδύνων όπως ο πιστωτικός, ο λειτουργικός, ο συναλλαγματικός, ο νομικός, κ.α. Οδηγούμαστε στην αναθεώρηση του Συμφώνου και στην εισαγωγή ενός Πλαισίου για την Κεφαλαιακή Επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων, έτσι ώστε να υπάρξει ιδανικότερη αναλογία ανάμεσα στον κίνδυνο και στη διακράτηση κεφαλαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑ II

3.1 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

Το νέο πλαίσιο προβλέπει μία προσέγγιση αρτιότερη και περισσότερο προσαρμοσμένη στη φύση των αναλαμβανόμενων κινδύνων, προάγοντας την ενισχυμένη διαχείριση του κινδύνου από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, πράγμα που θα συμβάλει στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, θα εμπνεύσει εμπιστοσύνη στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και θα ενισχύσει την προστασία του καταναλωτή.

Στο νέο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας προβλέπονται εναλλακτικές μέθοδοι υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων πιο ευαίσθητες ως προς τον κίνδυνο, επιτυγχάνοντας σύγκλιση μεταξύ του εποπτικού και του οικονομικού κεφαλαίου⁵⁹.

Το νέο πλαίσιο επεκτείνεται όσο αφορά την κεφαλαιακή εποπτεία, σε θέματα εποπτικού ελέγχου, πειθαρχίας της αγοράς και στις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Η τελευταία αναθεώρηση περιέχει μερικές σημαντικές και πρωτοποριακές ιδέες, που πρέπει να υιοθετηθούν από τις εθνικές εποπτικές αρχές. Η αναθεώρηση του Εποπτικού Πλαισίου το 2001 περιλαμβάνει και επιπλέον Κεφαλαιακές Απαιτήσεις για την κάλυψη ζημιών που ενδέχεται να προέλθουν από το Λειτουργικό Κίνδυνο, όπως προβλήματα σε τεχνικά συστήματα υποστήριξης, ανθρώπινα λάθη, φυσικές καταστροφές ή παράνομες πράξεις.

Ο λειτουργικός κίνδυνος υφίσταται σε όλο το εύρος των δραστηριοτήτων των Πιστωτικών Ιδρυμάτων από ίδρυσης και είναι δύσκολος και δυσχερής στον εντοπισμό του. Σε αυτό το είδος κινδύνου ανήκουν κοινωνικά γεγονότα και καταστροφές όπως το τρομοκρατικό περιστατικό της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, το οποίο προκάλεσε μεγάλο ύψος οικονομικών ζημιών. Αν και η προσπάθεια που γίνεται για την ποσοτική του μέτρηση σχετικά με τις Κεφαλαιακές Απαιτήσεις είναι σημαντική, είναι δύσκολο να είμαστε βέβαιοι για την πραγματική έκθεση της τράπεζας στο λειτουργικό κίνδυνο. Και επιπλέον, παρόλο που παρουσιάζονται προβληματισμοί και

⁵⁹ Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework, June 2006

δυσκολίες στην τεχνική ανάλυση των στοιχείων, οι Εποπτικές Αρχές θεωρούν ως δεδομένη τη συμμόρφωση των Πιστωτικών Ιδρυμάτων στη συγκεκριμένη πρόταση. Οι προτάσεις για εποπτικό έλεγχο (Πυλώνας Ι) αποβλέπουν στην ευθυγράμμιση των εποπτικών αρχών των κρατών της Ομάδας των 10 με τις εποπτικές πρακτικές οι οποίες εφαρμόζονται από την Κεντρική Ομοσπονδιακή Τράπεζα των Η.Π.Α. Έτσι, οι εποπτικές αρχές οφείλουν να παρακολουθούν την επάρκεια των συστημάτων διαχείρισης κινδύνου, την ποιότητα της εταιρικής διακυβέρνησης, την έκθεση κινδύνων, την κεφαλαιακή επάρκεια, τη ρευστότητα, τις λογιστικές αρχές και την ποιότητα κερδοφορίας μιας τράπεζας. Με αυτό τον τρόπο, θα έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν σε κάθε χρηματοοικονομικό ίδρυμα τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, οι οποίες θα μπορούν να είναι και υψηλότερες από το ελάχιστο όριο των 8%, ανάλογα με την εκτιμώμενη έκθεση κινδύνου της τράπεζας.

Το νέο αναθεωρημένο και εκτενές εποπτικό πλαίσιο της Κεφαλαιακής Επάρκειας εκδόθηκε στις 26 Ιουνίου 2004 και είναι ευρύτερα γνωστό ως Αρχές της Βασιλείας ΙΙ⁶⁰ (Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework).

3.1.1 Διάρθρωση του νέου Συμφώνου

Το νέο κανονιστικό πλαίσιο αποτελεί μια ολοκληρωμένη μεθοδολογία διαχείρισης κινδύνων χρησιμοποιώντας τη διαβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας ως κριτήριο διαφοροποίησης. Καθιερώνει τους παρακάτω τρεις θεμελιώδεις άξονες εποπτείας, «ΠΥΛΩΝΕΣ» οι οποίοι θα διευκολύνουν την τραπεζική χρηματοδότηση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων δίνοντας τη δυνατότητα στις τράπεζες να επιβραβεύουν με ελκυστικότερα επιτόκια στους καλούς πελάτες.

Συνοπτικά, στον παρακάτω πίνακα, παρουσιάζονται οι αλλαγές που επήλθαν στους Πυλώνες με βάση το νέο Πλαίσιο:

⁶⁰ Αποτελείται αναλυτικά από τρία συμβουλευτικά κείμενα το πρώτο τον Ιούνιο του 1999, το δεύτερο τον Ιανουάριο του 2001, το τρίτο τον Απρίλιο του 2003, καθώς από τέσσερις ποσοτικές μελέτες επίπτωσης (Quantitative Impact Studies), και από δημοσιευμένες μελέτες αντίστοιχων εξειδικευμένων ερευνητικών ομάδων εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1: Αλλαγές σύμφωνα με το νέο πλαίσιο

ΠΥΛΩΝΑΣ I

Κίνδυνος Αγοράς

- ◆ Δεν υπάρχουν αλλαγές συγκριτικά με τη Βασιλεία I.

Πιστωτικός Κίνδυνος

- ◆ Σημαντικές αλλαγές συγκριτικά με τη Βασιλεία I.
- ◆ Τρεις διαφορετικές προσεγγίσεις αναφορικά με τον υπολογισμό της ελάχιστης κεφαλαιακής επάρκειας.
- ◆ Κίνητρο για τα Πιστωτικά Ιδρύματα να στραφούν σε διαφορετικές προσεγγίσεις διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου βασισμένες σε εσωτερικές αξιολογήσεις.

Λειτουργικός Κίνδυνος

- ◆ Δεν καλύπτεται στη Βασιλεία I.
- ◆ Τρεις διαφορετικές προσεγγίσεις στον υπολογισμό της ελάχιστης κεφαλαιακής επάρκειας.
- ◆ Υιοθέτηση της κάθε προσέγγισης ανάλογα με τη συμμόρφωση σε προκαθορισμένα ποιοτικά κριτήρια.

ΠΥΛΩΝΑΣ II

- Εσωτερική διαδικασία εκτίμησης συνολικής κεφαλαιακής επάρκειας.
- Εποπτική αξιολόγηση εσωτερικών εκτιμήσεων κεφαλαιακών επάρκειας και συμμόρφωσης με ελάχιστα επίπεδα.
- Επιβολή διακράτησης υψηλότερων από τα ελάχιστα όρια κεφαλαίων.

ΠΥΛΩΝΑΣ III

- Η πειθαρχία της αγοράς ενισχύει τις προσπάθειες προώθησης ασφάλειας στα Πιστωτικά Ιδρύματα.
- Η δημοσιοποίηση μεγάλου εύρους πληροφοριών συμβάλλει στην πιο αποτελεσματική πειθαρχία της αγοράς.

ΠΗΓΗ: Γ. Προβόπουλος, Χρ. Γκόρτσος, «Το νέο ευρωπαϊκό χρηματοοικονομικό περιβάλλον», Αθήνα: Εκδόσεις ANT. N. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2004

3.2. ΠΡΩΤΟΣ ΠΥΛΩΝΑΣ (ΕΛΑΧΙΣΤΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ) (MINIMUM CAPITAL REQUIREMENTS).

Ο ορισμός των ιδίων κεφαλαίων, οι ελάχιστες απαιτήσεις του 8% των ιδίων κεφαλαίων σε σχέση με το σταθμισμένο ενεργητικό και οι διατάξεις αναφορικά με την εποπτική μεταχείριση των κινδύνων αγοράς παραμένουν αμετάβλητες. Η κύρια διαφοροποίηση έγκειται στην μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου περιλαμβανομένης και της εποπτικής αντιμετώπισης των μέσων και τεχνικών μείωσης του εν λόγω κινδύνου, καθώς και στην καθιέρωση επιπρόσθετων κεφαλαιακών απαιτήσεων για τον λειτουργικό κίνδυνο.

α. Πιστωτικός κίνδυνος⁶¹

Για την μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου παρέχονται δύο κύριες εναλλακτικές μέθοδοι⁶²:

α) η τυποποιημένη μέθοδος (standardized), όπου οι συντελεστές στάθμισης προσδιορίζονται με βάση τις διαβαθμίσεις οργανισμών αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας. Η νέα τυποποιημένη μέθοδος διατηρεί τη λογική της υφιστάμενης μεθόδου με την απόδοση προκαθορισμένων συντελεστών στάθμισης κινδύνου⁶³. Εντούτοις επιτυγχάνει μεγαλύτερη ευαισθησία ως προς τον κίνδυνο, το μέτρο που οι συντελεστές κινδύνου προσδιορίζονται ανάλογα με τη διαβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας του αντισυμβαλλομένου.

Για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων χρειάζεται η κατάταξη των χρηματοδοτήσεων σε κατηγορίες, όπως είναι οι χρηματοδοτήσεις προς επιχειρήσεις, προς χώρες, προς τράπεζες, χρηματοδοτήσεις ιδίων κεφαλαίων και λιανική τραπεζική. Βασικό σημείο της προσέγγισης αυτής είναι ότι διαφοροποιείται ο συντελεστής στάθμισης της λιανικής τραπεζικής με εκείνον της χρηματοδότησης μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Οι νέοι συντελεστές στάθμισης είναι οι ακόλουθοι⁶⁴:

⁶¹ Basel Committee (2000): Credit risk modeling: Current practices and applications, April.

⁶² Ζοπουνίδης, Κ. & Λιαδάκη, Κεφαλαιακή επάρκεια και το νέο πλαίσιο εποπτείας των τραπεζών, Ιανουάριος 2006

⁶³ Καλφάογλου, Φ., Η επίπτωση του νέου πλαισίου υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων τραπεζών (Βασιλεία II) στη σταθερότητα και αποτελεσματικότητα του τραπεζικού συστήματος, Σεπτέμβριος 2006

⁶⁴ Βασιλεία II και Κίνδυνος Αθέτησης Υποχρέωσης, Μάνος Νικόλαος Δ., Ιούνιος 2009

Βαθμίδα	1	2	3	4	5	6	Χωρίς αξιολόγηση
Κράτη	0%	20%	50%	100%	100%	150%	100%
Πιστωτικά Ιδρύματα (Μέθοδος χώρας)	20%	50%	100%	100%	100%	150%	100%
Πιστωτικά Ιδρύματα (Μέθοδος αξιολόγησης)	20%	50%	50%	100%	100%	150%	50%
Πιστωτικά Ιδρύματα (Μέθοδος αξιολόγησης, απαιτήσεις < 3 μήνες)	20%	20%	20%	50%	50%	150%	20%
Επιχειρήσεις	20%	50%	100%	100%	150%	150%	100%

Οι βαθμίδες που εμφανίζονται στον πίνακα συνδέονται με τις ακόλουθες αξιολογήσεις:

Βαθμίδα	Fitch	Moody's	S&P
1	AAA έως AA	Aaa έως Aa3	AAA έως AA
2	A+ έως A	A1 έως A3	A+ έως A
3	BBB+ έως BBB	Baa1 έως Baa3	BBB+ έως BBB
4	BB+ έως BB	Ba1 έως Ba3	BB+ έως BB
5	B+ έως B	B1 έως B3	B+ έως B
6	CCC+ και κάτω	Caa1 και κάτω	CCC+ και κάτω

β) η μέθοδος των εσωτερικών διαβαθμίσεων (IRB), όπου τα πιστωτικά ιδρύματα μπορούν με βάση εσωτερικές εκτιμήσεις της πιστοληπτικής ικανότητας των πιστούχων να εκτιμήσουν τον πιστωτικό κίνδυνο. Για κάποιες κατηγορίες ανοιγμάτων παρέχονται δύο εναλλακτικές, η βασική προσέγγιση (Foundation) και η εξελιγμένη προσέγγιση (Advanced).

Για τον υπολογισμό των σταθμίσεων των κινδύνων χρειάζεται η εκτίμηση τεσσάρων παραμέτρων.

- Η πρώτη παράμετρος σχετίζεται με την πιθανότητα αθέτησης υποχρέωσης του αντισυμβαλλόμενου (PD - Probability of Default) και απεικονίζει την πιστοληπτική του ικανότητα. Μετράει την πιθανότητα αδυναμίας κάλυψης των υποχρεώσεων του πελάτη εντός δεδομένης χρονικής περιόδου.
- Η δεύτερη παράμετρος κινδύνου (LDG - Loss Given Default) δίνει μια εκτίμηση της μέσης αναμενόμενης ζημίας, το ποσοστό της χρηματοδότησης το οποίο δεν θα εισπραχθεί, σε περίπτωση που ο πελάτης δεν εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του.

- Η τρίτη παράμετρος, η έκθεση του αντισυμβαλλόμενου σε περίπτωση αθέτησης της υποχρέωσής του (EAD - Exposure At Default) δίνει την εκτίμηση του χρηματοδοτικού ανοίγματος.
- Το μέγεθος της εναπομένουσας διάρκειας μέχρι τη λήξη των απαιτήσεων (M Maturity) μετράει το χρονικό διάστημα που απομένει ως τη λήξη του ανοίγματος.

Η ποσοτικοποίηση των παραπάνω παραμέτρων πρέπει να γίνει πλήρως τεκμηριωμένα και να ανανεώνεται τουλάχιστον σε ετήσια βάση. Παράλληλα απαιτείται η προσαρμογή των αποτελεσμάτων (calibration), έτσι ώστε οι εκτιμήσεις να αντικατοπτρίζουν την αναμενόμενη συμπεριφορά τους. Διαφορετικά οι όποιες διαφορές θα πρέπει να αποδειχθεί ότι δεν οφείλονται σε συστηματικούς παράγοντες, αλλά σε τυχαίο θόρυβο. Στην Εξελεγμένη μέθοδο των Εσωτερικών Συστημάτων Διαβάθμισης οι εκτιμήσεις των PD, LDG, EAD και M παρέχονται από την τράπεζα βάσει των εκτιμήσεών της και των κατάλληλων ιστορικών δεδομένων, ενώ για την εκτίμηση του M υπάρχει δυνατότητα εξαίρεσης για κάποια χρηματοδοτικά ανοίγματα. Αντίθετα, στη Θεμελιώδη προσέγγιση μόνο η τιμή του PD παρέχεται από το υπάρχον χαρτοφυλάκιο χορηγήσεων, καθώς οι σταθμίσεις των LDG, EAD και M τίθενται από την Επιτροπή.

Εξασφαλίσεις

Προκειμένου να επιτευχθεί μείωση του πιστωτικού κινδύνου χρησιμοποιείται από τα πιστωτικά ιδρύματα ένας μεγάλος αριθμός χρηματοοικονομικών εξασφαλίσεων. Προτείνονται δύο μέθοδοι για την εποπτική μεταχείριση των χρηματοοικονομικών εξασφαλίσεων, η απλή και η αναλυτική.

Από τη μέθοδο υπολογισμού που θα επιλέξει ένα πιστωτικό ίδρυμα, εξαρτάται το ύψος του απαιτούμενου εποπτικού κεφαλαίου. Καθίσταται σαφές ότι τα πιστωτικά ιδρύματα που θα υιοθετήσουν τη μέθοδο Εσωτερικών Συστημάτων Διαβάθμισης θα μειώσουν σημαντικά το απαιτούμενο εποπτικό κεφάλαιο σε σχέση με αυτά που θα ακολουθήσουν τη νέα Τυποποιημένη μέθοδο.

Αντικατάσταση υποχρέου

Για τις εγγυήσεις το νέο Σύμφωνο προτείνει αντικατάσταση του συντελεστή στάθμισης πιστωτικού κινδύνου του υποχρέου με αυτόν του εγγυητή, ο οποίος θα είναι χαμηλότερος, όταν ο εγγυητής είναι:

- Κρατικός φορέας
- Δημόσιος Οργανισμός
- Άλλο Πιστωτικό Ίδρυμα
- Εμπορική Εταιρεία αξιολογημένη από εξωτερικούς Οίκους Αξιολόγησης

Αντιστάθμιση θέσεων εντός ισολογισμού

Οι συμφωνίες συμψηφισμού των εντός ισολογισμού στοιχείων, περιορίζονται στον συμψηφισμό δανείων και καταθέσεων με τον αντισυμβαλλόμενο, αποκλεισμένου του συμψηφισμού υποχρεώσεων και απαιτήσεων μεταξύ διαφορετικών προϊόντων.

β. Λειτουργικός κίνδυνος⁶⁵

Τέλος, εισάγονται για πρώτη φορά κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του λειτουργικού κινδύνου.

Ο Λειτουργικός κίνδυνος ορίζεται ως ο κίνδυνος που προέρχεται από τα εξής:

- ο τα τεχνολογικά συστήματα ή τον ανθρώπινο παράγοντα,
- ο το νομικό κίνδυνο,
- ο από εσφαλμένες ή ανεπαρκείς εσωτερικές διαδικασίες ή
- ο από εξωτερικής προέλευσης αίτια.

⁶⁵ Αγγελόπουλος Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, σελ. 517 και 607-637

3.3. ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΥΛΩΝΑΣ. ΕΠΟΠΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ (SUPERVISORY REVIEW PROCESS)

Η διαδικασία αυτή ουσιαστικά προτείνει τις αρχές, καθώς και μια δέσμη ενεργειών βάσει των οποίων διασφαλίζεται η κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων συμβάλλοντας θεσμικά στο έργο του πρώτου πυλώνα. Με αυτόν τον τρόπο αναβαθμίζεται η διαχείριση του λειτουργικού κινδύνου, εφόσον τονίζεται ο ρόλος των εποπτικών αρχών, οι οποίες αξιολογούν τα υπάρχοντα συστήματα υπολογισμού, αλλά και εντοπίζουν πηγές κινδύνου που μπορεί να μη συμπεριλαμβάνονται στα υπολογιζόμενα κεφάλαια⁶⁶.

Σκοπός του Πυλώνα II είναι, πρώτον, η εξασφάλιση της διαχειριστικής επάρκειας των τραπεζών και, δεύτερον, η βελτίωση των τεχνικών του risk management πάνω στα χαρτοφυλάκιά τους.

Από τη Βασιλεία II επισημαίνεται ότι η μείωση του κινδύνου δεν συνδέεται μόνο με ποσοτικές κινήσεις επί των Tiers για την αντιμετώπιση των ελλείψεων σε επίπεδο risk management. Υπάρχει πάντα η δυνατότητα της καλύτερης διαχείρισης του κινδύνου από το management της τράπεζας και αυτό μπορεί κάλλιστα να υλοποιηθεί με τη σωστή εποπτική ανασκόπηση των διαδικασιών, με την επιβολή ορίων αλλά και την ύπαρξη ελέγχων.⁶⁷

Ο δεύτερος πυλώνας (Πυλώνας II) του Συμφώνου της Βασιλείας στοχεύει να ενθαρρύνει την τήρηση υψηλών προδιαγραφών στη διαφάνεια και παρουσίαση των αναλαμβανόμενων κινδύνων. Όσες τράπεζες εκτιμάται στην αγορά ότι ανήκουν σε υψηλού κινδύνου ιδρύματα ή έχουν ανεπαρκές σύστημα διαχείρισης κινδύνων, θα τους επιβάλλονται κυρώσεις μέσω υψηλότερων περιθωρίων επιτοκίου στο διατραπεζικό δανεισμό και στο εκδιδόμενο χρέος.

Η διαφάνεια είναι υποχρεωτική και επικεντρώνεται σε τομείς που αφορούν:

- α) Τη κεφαλαιακή επάρκεια και την σύνθεση των εποπτικών Ιδίων Κεφαλαίων,
- β) Την αναλυτική παρουσίαση των εκθέσεων σε κίνδυνο ανά προϊόν
- γ) Τη διαφάνεια των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων.

Παρακολούθηση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών και των εφαρμοζόμενων μεθόδων εκ μέρους των εποπτικών αρχών.

⁶⁶ «Χρήμα, Πίστη, Τράπεζες», Ζαχαριάδης-Σούρας Δημήτρης, Εκδ. Σταμούλη, 2003

⁶⁷ Βασιλεία II: Περιγραφή και Συνέπειες για το Τραπεζικό Σύστημα, Γ. Παναγόπουλος, Γ. Πελατίδης, σελ 253.

Οι τέσσερις βασικές αρχές αξιολόγησης που καλούνται να εφαρμόσουν οι εποπτικές αρχές παρατίθενται παρακάτω:

Αρχή 1 : Εκτίμηση και στρατηγική διατήρησης του επιπέδου κεφαλαιακής επάρκειας μέσω:

- Σωστή επίβλεψη και εποπτείας χωρίς αβλεψίες από μέρους της διοίκησης των τραπεζών.
- Εκτιμήσεως του απαιτούμενου κεφαλαίου έναντι των αναλαμβανομένων κινδύνων
- Παρακολούθησης και αναφοράς αναλαμβανομένων κινδύνων
- Διενέργειας εσωτερικών ελέγχων

Το πρώτο σημείο είναι άμεσα συνδεδεμένο με τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθεί η διοίκηση (management) της τράπεζας. Διαδικασίες που διασφαλίζουν ότι όλα τα στοιχεία του αναλαμβανόμενου ρίσκου από την τράπεζα έχουν καταμετρηθεί.

Σε ότι αφορά το δεύτερο σημείο, κρίνεται απαραίτητο η διοίκηση να έχει σαφή εικόνα του επιπέδου κινδύνου που έχει η τράπεζα αλλά και το πώς το επίπεδο αυτό συνδέεται με την επαρκή κεφαλαιακή χρέωση. Η διοίκηση θα πρέπει να έχει καθαρή εικόνα και του στρατηγικού σχεδίου, διότι αυτό συνδέεται με τις μελλοντικές κεφαλαιακές χρεώσεις που θα δημιουργηθούν.

Το τρίτο σημείο αναφέρεται στη σωστή και επαρκή εκτίμηση του αναλαμβανόμενου κινδύνου. Όσον αφορά τον πιστωτικό κίνδυνο, συνίσταται η ύπαρξη των αναγκαίων διαδικασιών που θα επιτρέπουν στην τράπεζα να έχει μια όσο το δυνατόν πιο ξεκάθαρη εικόνα αναφορικά με την έκθεσή της στον πιστωτικό κίνδυνο τόσο σε ότι αφορά το δανειακό της χαρτοφυλάκιο, όσο και σε ότι αφορά το χαρτοφυλάκιο αγοραπωλησιών της. Αυτό μπορεί να εξασφαλιστεί καλύτερα με την ύπαρξη ενός συστήματος εσωτερικής διαβάθμισης κινδύνου αλλά και με την παρακολούθηση, ειδικά στις εξελιγμένες τράπεζες, της πορείας των παραγώγων σε τιτλοποιήσεις και της ανάλυσης της πορείας του συνολικού χαρτοφυλακίου της τράπεζας.

Σε ότι αφορά τον λειτουργικό κίνδυνο επισημαίνεται και για αυτόν η ανάγκη παρακολούθησης του από τη διοίκηση της τράπεζας.

Όσον αφορά στον κίνδυνο αγοράς, συνίσταται – από τον Πυλώνα II – να είναι οι τράπεζες σε θέση να έχουν μία εκτίμηση του.

Σε ότι αφορά τον κίνδυνο επιτοκίου εκείνο που καταρχήν επισημαίνεται είναι η ανάγκη για σωστή καταγραφή όλων των στοιχείων που συνδέονται με αυτόν. Αυτή είναι και η κύρια ευθύνη της διοίκησης της τράπεζας σε ότι αφορά αυτόν τον κίνδυνο.

Σε ότι αφορά την παρακολούθηση και επίβλεψη των κινδύνων, κρίνεται απαραίτητη η ανάγκη για την εγκαθίδρυση από τη διοίκηση της τράπεζας ενός συστήματος ικανού να παρακολουθήσει το πώς η μεταβολή του προφίλ των κινδύνων που η τράπεζα αναλαμβάνει, επηρεάζει τις κεφαλαιακές της ανάγκες.

Το τέταρτο σημείο έχει να κάνει με τον εσωτερικό έλεγχο. Το Δ.Σ της τράπεζας έχει την ευθύνη για την ύπαρξη μεθόδων που επιτρέπουν την ανασκόπηση των εργασιών μέσω του εσωτερικού ελέγχου⁶⁸.

Αρχή 2 : Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να διαδραματίζουν ενεργό ρόλο, αξιολογώντας τα βήματα των τραπεζών, δηλαδή τις εσωτερικές τους μετρήσεις αναφορικά με την κεφαλαιακή τους επάρκεια, καθώς και την ικανότητά τους να συμμορφώνονται με τις διατάξεις που αφορούν τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Εδώ τονίζεται ότι, σε περίπτωση που οι ενέργειες αυτές δεν κρίνονται ικανοποιητικές, οι εποπτικές αρχές μπορούν να παρέμβουν και να προβούν στις απαραίτητες ρυθμιστικές ενέργειες.

Αρχή 3 : Επίβλεψη των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας ώστε να μην είναι χαμηλότεροι από τα ελάχιστα προβλεπόμενα όρια. Δηλαδή οι ελεγκτές να ζητούν από τις τράπεζες να κρατούν κεφάλαιο παραπάνω από το ελάχιστο δυνατό. Σύμφωνα με τον Πυλώνα II, προσδοκάται η διακράτηση κεφαλαίων στη μορφή ενός μαξιλαριού για την κάλυψη τυχόν προβλημάτων που δεν αποτυπώθηκαν στην ανάλυση του Πυλώνα I.

Αρχή 4 : Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να παρεμβαίνουν προληπτικά όταν παρατηρούν ότι το κεφάλαιο ενός πιστωτικού ιδρύματος τείνει να πέσει κάτω από το ελάχιστο απαιτούμενο, ανάλογα με τους κινδύνους που αναλαμβάνει.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι στον πυλώνα αυτό συμπεριλαμβάνεται ο ρόλος των εποπτικών αρχών στον έλεγχο της ικανότητας της Εσωτερικής Μέτρησης (AMA), με βάση το πλήθος και την ακρίβεια των ιστορικών τους στοιχείων, την επάρκεια των πληροφοριακών τους συστημάτων και των συστημάτων μέτρησης, τα οποία κρίνονται για την επάρκεια και την αντικειμενικότητά τους.

⁶⁸ Βασιλεία II : Περιγραφή και Συνέπειες για το Τραπεζικό Σύστημα, Γ. Παναγόπουλος, Γ. Πελατίδης, σελ 254-257

Γίνεται λοιπόν, κατανοητό ότι η εποπτική αξιολόγηση ουσιαστικά αποτελεί μια εφαρμογή των αρχών της «εταιρικής διακυβέρνησης»⁶⁹ στη διαχείριση του λειτουργικού κινδύνου. Οι βασικές της πτυχές είναι αρκετές, όπως: ο καθορισμός «εταιρικών στόχων», η επίβλεψη των καθημερινών λειτουργιών της επιχείρησης, η ύπαρξη μιας σωστά οργανωμένης στρατηγικής, η ανάπτυξη ενός κλίματος εμπιστοσύνης στους κόλπους ενός οργανισμού, η θέσπιση αυστηρών εσωτερικών ελέγχων, η ενθάρρυνση των θετικών πρωτοβουλιών από το προσωπικό, ο ακριβής προσδιορισμός των ευθυνών που έχει ο κάθε υπάλληλος, η θέσπιση ενός μηχανισμού μεταξύ του Διοικητικού Συμβουλίου, των ανώτερων στελεχών και των ελεγκτών κ.α.

Το πιο σημαντικό στοιχείο που αποτελεί και τη βασική συμβολή της εταιρικής διακυβέρνησης είναι η αναγκαιότητα απόκτησης σε όλη την ιεραρχία του προσωπικού της «εταιρικής κουλτούρας», δηλ. μιας νοοτροπίας ενεργούς συμμετοχής στις διαδικασίες του χρηματοπιστωτικού οργανισμού, που στην προκειμένη περίπτωση είναι η συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας διαχείρισης του λειτουργικού κινδύνου και η συντονισμένη ανάληψη πρωτοβουλιών προς αυτή την κατεύθυνση.

Ο πυλώνας αυτός, λοιπόν, θεωρείται ως ο θεματοφύλακας της διαχείρισης του λειτουργικού κινδύνου και συμβάλλει αποφασιστικά στην υλοποίηση του πρώτου, των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων.

Η διαδικασία της εποπτικής εξέτασης (supervisory review process) του δεύτερου πυλώνα αποτελεί μία από τις βασικές καινοτομίες του Νέου Συμφώνου. Αντανακλά τη μετατόπιση του ενδιαφέροντος των εποπτικών αρχών από το επίπεδο της μακροπροληπτικής εποπτείας σε εκείνο της μικροπροληπτικής, παρέχοντας τη δυνατότητα προσωποποιημένης εποπτείας των ιδρυμάτων, οι δραστηριότητες των οποίων ενέχουν μεγαλύτερο συστημικό κίνδυνο.

⁶⁹ Εταιρική διακυβέρνηση – ο τρόπος με τον οποίο οι εργασίες και οι υποθέσεις ενός οργανισμού διευθετούνται από το Διοικητικό Συμβούλιο (Board of Directors) και τα Ανώτερα Στελέχη (Senior Management).

3.4. ΤΡΙΤΟΣ ΠΥΛΩΝΑΣ. ΔΗΜΟΣΙΟΠΟΙΗΣΗ – ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ (DISCLOSURE – MARKET DISCIPLINE)

Ο πυλώνας αυτός προβλέπει την παροχή λεπτομερούς ενημέρωσης προς το εξωτερικό για το ύψος του λειτουργικού κινδύνου, τις κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του και την στρατηγική που ακολουθεί, έτσι ώστε να ενισχυθεί η πειθαρχία της αγοράς.

Ο άξονας αυτός συμβάλλει στην ασφαλή λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ενώ παράλληλα, λειτουργεί επικουρικά στο έργο των άλλων δύο πυλώνων της Επιτροπής (ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις – εποπτική αξιολόγηση). Σύμφωνα με τις προτάσεις της Βασιλείας, που ανάγει την διαφάνεια σε αναγκαία προϋπόθεση για την επίτευξη του σκοπού της, οι δημοσιοποιήσεις θα πρέπει κανονικά να γίνονται κάθε εξάμηνο, ενώ οι μεγάλες διεθνώς ενεργές τράπεζες θα πρέπει να προβαίνουν σε ενημέρωση των συμμετόχων της αγοράς κάθε τρίμηνο. Επίσης, θα πρέπει, σε ετήσια βάση, να γίνεται δημοσιοποίηση των θεμάτων που αφορούν τους στόχους και τις πολιτικές του κάθε πιστωτικού ιδρύματος.

Με το νέο Σύμφωνο καθιερώνεται η δημοσιοποίηση στοιχείων από τα πιστωτικά ιδρύματα που αφορούν στην ανάλυση των κινδύνων και την κεφαλαιακή επάρκειά τους. Από την καινοτόμο αυτή εφαρμογή οι επενδυτές έχουν τη δυνατότητα μέσα από διαφανείς διαδικασίες να αξιολογούν τα πιστωτικά ιδρύματα και να επιλέγουν τα πιο εύρωστα και αξιόπιστα για τις συναλλαγές τους.

Προκειμένου να ολοκληρωθεί η δημοσιοποίηση των στοιχείων αυτών θα πρέπει:

- ο Να χαραχθεί και να εγκριθεί από το Διοικητικό Συμβούλιο των πιστωτικών ιδρυμάτων η πολιτική δημοσιοποίησης
- ο Να συμφωνήσει η εθνική εποπτική αρχή
- ο Να καλύπτει την κεφαλαιακή διάρθρωση και την επάρκεια του εποπτικού κεφαλαίου

Τα θέματα αυτά καλύπτουν:

1. Την εφαρμογή των προτάσεων της Επιτροπής
2. Τα είδη των λειτουργικών κινδύνων που αντιμετωπίζει το κάθε πιστωτικό ίδρυμα
3. Τη σύνθεση των κεφαλαίων που απαιτούνται για την κάλυψη των κεφαλαιακών απαιτήσεων, καθώς και την κατανομή τους για την κάλυψη

των διαφόρων κατηγοριών κινδύνου, συμπεριλαμβανομένου και του λειτουργικού.

4. Το είδος των υποδειγμάτων που εφαρμόζει το κάθε πιστωτικό ίδρυμα σε κάθε τομέα της δραστηριότητας του κ.ο.κ

Βέβαια, ενώ η σημασία και αυτού του πυλώνα είναι αρκετά μεγάλη, πολλοί είναι αυτοί που την αμφισβητούν, θεωρώντας, καταρχήν ότι η διαφάνεια που απαιτείται για την εφαρμογή τους είναι ένα ζητούμενο σε αρκετές χώρες και δεύτερον, ότι η αγορά δεν είναι έτοιμη να κατανοήσει την αξία του, στο βαθμό που δεν έχει εντάξει τη διαχείριση του λειτουργικού κινδύνου στις βασικές της προτεραιότητες.

Εν τούτοις, ο άξονας αυτός έχει αρκετές προοπτικές και θεωρείται ότι αποτελεί βασικό βήμα, ιδιαίτερα στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη οικονομία, στην οποία η σωστή ενημέρωση για τη λειτουργία του κάθε οργανισμού μπορεί να συμβάλει στην αποφυγή σημαντικών κρίσεων και προβλημάτων.

3.5 Η ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ II ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Το νέο πλαίσιο κεφαλαιακών απαιτήσεων ενσωματώνεται στην ελληνική τραπεζική νομοθεσία ακριβώς με τον ίδιο τρόπο με τον οποίον θα εφαρμοστεί στις λοιπές χώρες, με μοναδική εξαίρεση τα θέματα που άπτονται της διακριτικής ευχέρειας των εποπτικών αρχών. Στο νέο πλαίσιο προβλέπονται περίπου 150 διακριτικές ευχέρειες, οι οποίες επιτρέπουν στις αρμόδιες εποπτικές αρχές να αποκλίνουν υιοθετώντας διαφορετικές ρυθμίσεις, κάτι που συνεπάγεται ανομοιομορφία στην εφαρμογή των διατάξεων της σχετικής Οδηγίας στις χώρες της Ε.Ε. Η ανομοιομορφία αυτή σημαίνει, ότι τράπεζες με παρουσία σε περισσότερες χώρες αντιμετωπίζουν πρόσθετο διοικητικό κόστος συμμόρφωσης, αφού αναγκάζονται να εφαρμόσουν τη νέα Οδηγία με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με τη χώρα στην οποία δραστηριοποιούνται.

Οι ελληνικές τράπεζες σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ελλάδος και την Ελληνική Ένωση Τραπεζών βρίσκονται σε διαδικασία επίσημης διαβούλευσης από το 2003, με στόχο την ομαλή ενσωμάτωση του νέου πλαισίου στην ελληνική τραπεζική αγορά.

Τα τελευταία χρόνια έχουν τεθεί σε δημόσια διαβούλευση από την Τράπεζα της Ελλάδος έξι διαφορετικά έγγραφα, τα οποία αφορούσαν διαφορετικές πτυχές του νέου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας και επί των οποίων οι τράπεζες, που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα υπέβαλλαν, μέσω της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, τις απόψεις τους. Αυτή η διαδικασία έχει βοηθήσει πολύ τις τράπεζες να ενημερωθούν και, συνεπώς, να προετοιμαστούν έγκαιρα για όλες τις αναγκαίες οργανωτικές και επιχειρηματικές αλλαγές, που επιφέρει η εφαρμογή της Βασιλείας II. Επιπλέον, στη συνέχεια, οι αρμόδιες ομάδες εργασίας της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών συνεργαζόμενες με τη Διεύθυνση Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος της Τράπεζας της Ελλάδος είχαν την ευκαιρία να υποβάλουν τα σχόλιά τους επί των σχεδίων Πράξεων του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, με τις οποίες θα ενσωματωθούν οι τεχνικοί χαρακτήρα διατάξεις του νέου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας⁷⁰.

Αναμφίβολα το νέο πλαίσιο αποτελεί πρόκληση όχι μόνο για τα εποπτευόμενα πιστωτικά ιδρύματα, αλλά και για τις εποπτικές αρχές. Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι αρμόδια για την παροχή άδειας ίδρυσης και λειτουργίας, καθώς και για την εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων. Στο πλαίσιο του καταστατικού της ρόλου και ενόψει της

⁷⁰ Η Βασιλεία II αποτελεί πρόκληση όχι μόνο για τα εποπτευόμενα πιστωτικά ιδρύματα, αλλά και για τις εποπτικές αρχές, Γκόρτσος Χ., Ιούλιος-Αύγουστος 2007.

εφαρμογής του νέου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας, η Τράπεζα της Ελλάδος δημοσιεύει ειδική εγκύκλιο του Διοικητή της σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής των διαδικασιών εποπτικής αξιολόγησης στο πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα. Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει ήδη αναπτύξει ειδική Διαδικασία Εποπτικής Αξιολόγησης που υποστηρίζεται από ένα Σύστημα Αξιολόγησης Κινδύνων⁷¹. Η Διαδικασία Εποπτικής Αξιολόγησης αποβλέπει στον έλεγχο όλων των βασικών κινδύνων, αλλά και της ποιότητας των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων, στην εξακρίβωση της επάρκειας και αποτελεσματικότητας των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και της Διαδικασίας Αξιολόγησης Επάρκειας Εσωτερικού Κεφαλαίου, καθώς και στην επαλήθευση της επάρκειας των ιδίων κεφαλαίων της τράπεζας.

Παράλληλα η Τράπεζα της Ελλάδος, λαμβάνοντας υπόψη την παρουσία των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό, προτίθεται να διαμορφώσει ένα δίκτυο επικοινωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων εποπτικών αρχών των χωρών υποδοχής ελληνικών τραπεζών, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ροή των αναγκαίων πληροφοριών και ο συντονισμός των ενεργειών των Εποπτικών αρχών για την εποπτεία των διασυνοριακά δραστηριοποιούμενων ελληνικών τραπεζικών ομίλων.

Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το νέο πλαίσιο απαιτεί και ένα ενεργότερο ρόλο από τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές. Η εκτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας είναι μια περίπλοκη δυναμική διαδικασία, η οποία απαιτεί τη διαρκή συνεργασία των δυο πλευρών, δανειοληπτών και τραπεζών. Συγκεκριμένα τίθεται η ανάγκη έγκαιρης, ορθά διαρθρωμένης, έγκυρης και εστιασμένης υποβολής στοιχείων οικονομικού χαρακτήρα από τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές κατά την υποβολή αιτήματος έγκρισης δανείου. Επίσης, η συνέπεια στην αποπληρωμή θα εκτιμάται ιδιαίτερα θετικά, δεδομένου ότι ο ορισμός της αδυναμίας αποπληρωμής καθίσταται ιδιαίτερα αυστηρός. Τέλος, οι πελάτες που θα παρέχουν στην τράπεζα επαρκείς εξασφαλίσεις/εγγυήσεις θα μειώνουν δραστικά τον πιστωτικό κίνδυνο και άρα το κόστος δανεισμού τους.

⁷¹ Το ΣΑΚ αποτελεί τυποποιημένη διαδικασία που αποβλέπει στην αξιολόγηση όλων των κινδύνων των τραπεζών ως μέρος της Διαδικασίας Εποπτικής Αξιολόγησης.

3.6 ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ II

Η Επιτροπή της Βασιλείας με γνώμονα τη διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος, εστίασε το ενδιαφέρον της σε δύο θεματικές ενότητες:

- ❖ Την καθιέρωση κανόνων αναφορικά τόσο με την κατανομή αρμοδιοτήτων ανάμεσα στις αρχές που είναι αρμόδιες για την εποπτεία των τραπεζών που λειτουργούν διεθνώς μέσω υποκαταστημάτων ή θυγατρικών επιχειρήσεων, όσο και με τη διασφάλιση της μεταξύ τους συνεργασίας
- ❖ Τη διεθνή εναρμόνιση του ελάχιστου περιεχομένου των κανόνων μέσω των οποίων ασκείται η προληπτική εποπτεία αυτών των τραπεζών.

Επιπλέον, δίνεται έμφαση σε δύο ακόμα θέματα βασικής προτεραιότητας για την αποτελεσματική λειτουργία και εποπτεία του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος:

- τη μελέτη των νέων θεσμών και προϊόντων του χρηματοπιστωτικού τομέα που έχουν επίδραση στις εργασίες, την οργάνωση και, κυρίως, τη διαχείριση των κινδύνων των διεθνών τραπεζών και
- τη διαμόρφωση ισοδύναμων καθεστώτων για την προληπτική εποπτεία όλων των επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα, οι οποίες εκτίθενται στους ίδιους κινδύνους από παρεμφερείς χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες σε συνεργασία με τις εποπτικές αρχές των χρηματιστηριακών και των ασφαλιστικών επιχειρήσεων⁷².

Οι προτεινόμενες αλλαγές στο πλαίσιο της Βασιλείας II δεν αποτελούν μόνο μικρές αναθεωρήσεις αλλά το μέσο που θα επιφέρει τη θεμελιώδη αλλαγή τόσο στις κεφαλαιακές απαιτήσεις όσο και στη διαχείριση του κινδύνου. Οι ρυθμιστικές Αρχές έχουν ανταποκριθεί στην τρέχουσα κρίση και τώρα απαιτείται από τις τράπεζες να προβούν άμεσα σε αναθεώρηση των διαδικασιών τους, μιας και η εφαρμογή των μέτρων θα επηρεάσει σημαντικά την επιχειρηματική τους στρατηγική και τον προγραμματισμό των κεφαλαίων. Ως εκ τούτου, οι τράπεζες πρέπει να υιοθετήσουν μια καλά σχεδιασμένη στρατηγική έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η ομαλή υλοποίηση των νέων απαιτήσεων.

⁷² Τραπεζικό Δίκαιο, τόμος Γ, Χρ. Γκόρτσος, σελ.84

Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (εφεξής «η Επιτροπή της Βασιλείας»), κατόπιν διαβούλευσης που πραγματοποίησε από τις 28 Νοεμβρίου 2008 έως και τις 6 Φεβρουαρίου 2009, δημοσίευσε στις 15 Απριλίου 2009 κείμενο κατευθυντηρίων αρχών αναφορικά με την εποπτική αξιολόγηση των πρακτικών που χρησιμοποιούν οι τράπεζες για την αποτίμηση στην εύλογη αξία των χρηματοπιστωτικών μέσων.

Στο κείμενο της Επιτροπής της Βασιλείας περιλαμβάνονται δέκα (10) κατευθυντήριες αρχές, οι οποίες αφορούν, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

- τη διασφάλιση κατάλληλων δομών και διαδικασιών ελέγχου για σκοπούς διαχείρισης κινδύνων και αναφορών σε σχέση με όλα τα χρηματοπιστωτικά μέσα που αποτιμώνται στην εύλογη αξία,
- τη διασφάλιση συνεκτικών πολιτικών για την κατηγοριοποίηση των χρηματοπιστωτικών μέσων στους ισολογισμούς των τραπεζών για λογιστικούς και ρυθμιστικούς σκοπούς, καθώς και για σκοπούς διαχείρισης,
- τη θέση σε εφαρμογή διαδικασιών για το σχεδιασμό και την αποτίμηση των μεθοδολογιών που χρησιμοποιούνται για τις εκτιμήσεις που διενεργούνται,
- τη διασφάλιση ότι οι τράπεζες χρησιμοποιούν στον μέγιστο δυνατό βαθμό αξιόπιστα στοιχεία και όλη τη σημαντική σχετική πληροφόρηση ώστε οι εκτιμήσεις στην εύλογη αξία να είναι αξιόπιστες στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό,
- τη διασφάλιση ότι οι εξωτερικές αναφορές (external reporting) προωθούν τη διαφάνεια με την παροχή έγκαιρης, αξιόπιστης και κατάλληλης για την λήψη αποφάσεων πληροφόρησης, και
- την αξιολόγηση από τις εποπτικές αρχές των πρακτικών που χρησιμοποιούν οι τράπεζες για την αποτίμηση των χρηματοπιστωτικών μέσων, περιλαμβανομένων των πρακτικών διακυβέρνησης, διαχείρισης κινδύνων και άσκησης εσωτερικού ελέγχου, καθώς επίσης και τη λήψη υπόψη της αξιολόγησης αυτής κατά την εκτίμηση εκ μέρους τους της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών⁷³.

Η Επιτροπή της Βασιλείας έχει ξεκινήσει ήδη την ποσοτική αξιολόγηση της επίδρασης των προτεινόμενων μέτρων στα κεφάλαια των τραπεζών ενώ, ταυτόχρονα, ευελπιστεί ότι παρά την προβλεπόμενη αύξηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων θα βελτιωθεί η ικανότητα των τραπεζών να αντιμετωπίζουν δυσχερείς καταστάσεις που προκύπτουν με την εμφάνιση ακραίων χρηματοοικονομικών φαινομένων στην αγορά.

⁷³ Basel Committee on Banking Supervision (2009): Supervisory guidance for assessing banks' financial instrument fair value practices

3.7 ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΓΙΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Λίγες μέρες πριν από το τέλος του 2009 η Επιτροπή της Βασιλείας παρέθεσε τις προτεινόμενες αλλαγές του πλαισίου της Βασιλείας II, για την ενίσχυση της ρευστότητας και την ενδυνάμωση των εποπτικών κεφαλαίων των τραπεζών.

Το αναθεωρημένο αυτό πλαίσιο ενσωματώνει μέτρα με σκοπό να καλύψει προηγούμενες αδυναμίες και ελλείψεις της νομοθεσίας, της εποπτείας και της διαχείρισης του χρηματοοικονομικού κινδύνου, έχοντας υπόψη τα διδάγματα από την πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση.

Οι αλλαγές του νέου ρυθμιστικού πλαισίου, βελτιώνουν την ποιότητα της κεφαλαιακής βάσης με:

- αναβάθμιση και βελτίωση της σύνθεσης του πρωτοβάθμιου κεφαλαίου
- απλοποίηση του δευτεροβάθμιου κεφαλαίου, ενώ ταυτόχρονα προτίθεται η κατάργηση του σε ισχύ περιορισμού, σύμφωνα με τον οποίο το δευτεροβάθμιο κεφάλαιο δεν πρέπει να ξεπερνά το πρωτοβάθμιο κεφάλαιο
- κατάργηση του Τριτοβάθμιου κεφαλαίου

Οι τρεις πυλώνες

Ταυτόχρονα οι προτάσεις επηρεάζουν τους τρεις πυλώνες της Βασιλείας II. Συνοπτικά, στον Πυλώνα I:

- Εφαρμόζονται υψηλότεροι συντελεστές στάθμισης κινδύνου σε ανοίγματα επανατιτλοποίησης και εκτός-ισολογισμού ανοίγματα, επηρεάζοντας τους υπολογισμούς των κεφαλαιακών απαιτήσεων που υπολογίζονται τόσο με τη μέθοδο εσωτερικής αξιολόγησης κινδύνου όσο και με την τυποποιημένη μέθοδο
- Ενισχύεται η κάλυψη του κινδύνου με την εισαγωγή αναθεωρημένων πλαισίων υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών (Ιούλιος 2009):
 - A. αυξημένοι συντελεστές στάθμισης κινδύνου για τις τιτλοποιήσεις
 - B. εφαρμογή ακραίων σεναρίων για την κάλυψη του κινδύνου αγοράς
- Ενισχύεται και αναθεωρείται ο τρόπος υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων για τον πιστωτικό κίνδυνο αντισυμβαλλομένου ο οποίος παρουσιάζεται στα παράγωγα και στις συναλλαγές επαναγοράς και πώλησης
- Εισάγεται ο δείκτης μόχλευσης

Στον Πυλώνα II δίνονται συμπληρωματικές καθοδηγήσεις οι οποίες καλύπτουν τους ακόλουθους τομείς:

- Εποπτεία διαχείρισης κινδύνου και εσωτερικής διακυβέρνησης
- Χρήση και εφαρμογή ακραίων σεναρίων
- Εισαγωγή διεθνούς προτύπου διαχείρισης της ρευστότητας
- Εισαγωγή ενός πλαισίου που θα μετριάξει αντί να ενισχύει την εμφάνιση ακραίων οικονομικών φαινομένων

Στον Πυλώνα III ζητείται μεγαλύτερη δημοσιοποίηση στοιχείων σχετικά με:

- Τις τιτλοποιήσεις και επανατιτλοποιήσεις
- Τη σύνθεση της κεφαλαιακής βάσης
- Άλλες δημοσιοποιήσεις σχετικά με τον κίνδυνο ρευστότητας, τα εκτός-ισολογισμού ανοίγματα και τα αποτελέσματα του VaR ελέγχου για τράπεζες που ακολουθούν εσωτερικές διαδικασίες αξιολόγησης κινδύνου

3.8 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ I ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ II

Οι τεχνικές μεταβιβάσεως και οι πρακτικές μετρήσεως των πιστωτικών κινδύνων που προέρχονται από σύνθετα χρηματοοικονομικά εργαλεία, όπως είναι τα credit derivatives, swap options, καθώς επίσης και από τιτλοποιήσεις ενεργητικού, απεικονίζονται πληρέστερα με μεγαλύτερη προσοχή. Παράλληλα αυξάνεται το φάσμα των εξασφαλίσεων έναντι κινδύνων και οι εγγυήσεις έναντι απαιτήσεων.

Οι εποπτικές αρχές μπορεί πλέον να μην επιβάλλουν ειδική κεφαλαιακή απαίτηση για τον κίνδυνο επιτοκίου του επενδυτικού χαρτοφυλακίου για τις τράπεζες που παρουσιάζουν σημαντικό κίνδυνο λόγω ανοιγμάτων ρευστότητας μεταξύ παθητικού/ενεργητικού, αλλά παρακολουθούν με προσοχή την οικονομική κατάσταση της κάθε τράπεζας.

Το σημαντικότερο γεγονός σχετικά με το νέο πλαίσιο υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων που προτείνει η Επιτροπή έχει να κάνει με ειδική κεφαλαιακή απαίτηση έναντι του λειτουργικού κινδύνου, το οποίο θέτει τους νέους κανόνες σε συνεργασία με τους εθνικούς φορείς και τις κεντρικές τράπεζες. Μέσα από το νέο πλαίσιο προβλέπονται ξεχωριστές κεφαλαιακές απαιτήσεις βάσει αντίστοιχων μεθοδολογιών μέτρησης. Η δυσκολία που παρουσιάζεται σχετικά με τον λειτουργικό κίνδυνο είναι ότι δεν είναι εύκολα μετρήσιμος και αναφέρεται σε όλα τα είδη κινδύνων που δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν είτε ως κίνδυνοι αγοράς, είτε ως πιστωτικοί κίνδυνοι.

Σύμφωνα με το προηγούμενο πλαίσιο του 1988, τα ποσοστά στάθμισης των κεφαλαιακών απαιτήσεων είχαν καθοριστεί και σχετίζονταν περισσότερο με τον πιστωτικό κίνδυνο και ήταν ακόμα υψηλότερα για να καλύπτουν άλλες μορφές κινδύνου εκτός από τον πιστωτικό. Καθώς όμως στο νέο εποπτικό πλαίσιο προτείνονται συγκεκριμένες μεθοδολογίες αποκλειστικά για τον πιστωτικό κίνδυνο, μένουν ακάλυπτοι κίνδυνοι άλλων μορφών. Έτσι, η Επιτροπή αναφέρει επιπρόσθετους κανόνες για τον λειτουργικό κίνδυνο, που κυρίως αναφέρονται στην αυξημένη πολυπλοκότητα και στο μεγάλο εύρος των τραπεζικών εργασιών καθώς επίσης και στη χρήση των υπολογιστικών συστημάτων.

Συγκρίνοντας το Σύμφωνο της Βασιλείας I με αυτό της Βασιλείας II καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το Σύμφωνο του 1988 επικεντρωνόταν στο συνολικό ύψος του κεφαλαίου του Πιστωτικού Ιδρύματος, που είναι σημαντικό στη μείωση του κινδύνου για χρεοκοπία και του πιθανού κόστους για τους καταθέτες σε περίπτωση κατάρρευσης ενός Πιστωτικού Ιδρύματος. Το νέο Πλαίσιο επικεντρώνεται

στο να ενισχύσει τη σταθερότητα και την ασφάλεια του συστήματος δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στον εσωτερικό έλεγχο και στην αποτελεσματική διοίκηση του Πιστωτικού Ιδρύματος, στη διαδικασία εποπτικού ελέγχου και στην πειθαρχία της αγοράς. Οι κυριότερες διαφορές συνοψίζονται στα εξής:

Βασιλεία I	Βασιλεία II
Μοναδική επιλογή στον υπολογισμό του εποπτικού κεφαλαίου σε συνάρτηση με τον Πιστωτικό Κίνδυνο. Ουσιαστική τροποποίηση έγινε το 1996 με την εισαγωγή εσωτερικών μεθόδων για τη μέτρηση του Κινδύνου Αγοράς.	Ύπαρξη φάσματος μεθόδων για τον καθορισμό του εποπτικού κεφαλαίου σε σχέση με τον Πιστωτικό και Λειτουργικό Κίνδυνο.
Η εποπτική πολιτική δεν ελάμβανε υπόψη τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. (One size fits all)	Προβλέπεται μέσω της διαδικασίας εποπτικού ελέγχου η εφαρμογή μεθόδων που ταιριάζουν με το επίπεδο Sophistication and Risk Profile κάθε Πιστωτικού Ιδρύματος. Αναγνωρίζεται ο ρόλος της πειθαρχίας της αγοράς.
Μη συγκεκριμένη δομή ως προς τη διαφοροποίηση των συντελεστών στάθμισης των στοιχείων ενεργητικού ως προς τον Πιστωτικό Κίνδυνο.	Καθορίζεται ακριβέστερη και πιο ευαίσθητη δομή στις μεταβολές του Πιστωτικού Κινδύνου.

Ως απόρροια όλων των παραπάνω, προκύπτει η βαρύνουσα σημασία χρήση της Βασιλείας II στον εποπτικό έλεγχο των πιστωτικών ιδρυμάτων. Με τις απαραίτητες μετατροπές της κατά καιρούς, έχει αποδειχθεί ως ο πλέον κατάλληλος έλεγχος των κεφαλαίων, μιας και μέσα από τις τροποποιήσεις κατέληξε να συμπεριλάβει πληθώρα ασφαλιστικών δικλίδων και μέτρων για τον περιορισμό κατά το δυνατόν του κινδύνου προ των πυλών του οποίου τίθεται μία τράπεζα (credit risk, ως επί το πλείστον).

Βασική καινοτομία του πλαισίου “Βασιλεία II” είναι η ανάδειξη της σημασίας που έχουν για τη διατήρηση της ευρωστίας μιας τράπεζας η κατανόηση και μέτρηση των κινδύνων που αναλαμβάνει, η σύνδεση των κινδύνων με τα ίδια κεφάλαια και η εν

γένει συνετή διαχείριση κινδύνων από τη Διοίκηση και το Διοικητικό Συμβούλιο, καθώς και η αξιολόγηση των προοπτικών, και βεβαίως ο εσωτερικός έλεγχος αλλά και ο έλεγχος από εξωτερικούς ελεγκτές.

Η Βασιλεία I αρχικά και η Βασιλεία II κατόπιν, αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση προστασίας των (χρηματο-) πιστωτικών ιδρυμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο, ιδίως το τελευταίο διάστημα που η κολοσσιαία οικονομία των Η.Π.Α. έχει υποστεί σοβαρότατο πλήγμα από το καλοκαίρι του 2007, υπαίτια του οποίου είναι τα ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια μειωμένης εξασφάλισης (subprimes), του οποίου πλήγματος οι επιπτώσεις δεν άφησαν ανέγγιχτη και την ευρωπαϊκή οικονομία. Απώτερος, λοιπόν, στόχος - προτεραιότητα όλων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (και μέσω της εποπτείας των τραπεζικών ιδίων κεφαλαίων) είναι η διατήρηση της ρευστότητας, για την ομαλή συνέχιση της λειτουργίας τους.

3.9 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ II

Λόγω της χρηματοοικονομικής κρίσης το πλαίσιο της Βασιλείας II δεν «πρόλαβε» να ελεγχθεί ως προς την ικανότητα του να αμβλύνει τις επιπτώσεις μιας κρίσης.

Παράλληλα όμως τα μαθήματα από την κρίση ανέδειξαν ορισμένες πρόδηλες αδυναμίες της Βασιλείας II και ανάγκη για τροποποιήσεις της.

Η μη ολοκληρωμένη εφαρμογή της Βασιλείας II οδήγησε τα τραπεζικά ιδρύματα σε μη ορθό υπολογισμό των πιστωτικών κινδύνων που αντιμετώπιζαν.

Η Βασιλεία II υποτίμησε ορισμένους κινδύνους και γενικά υπερεκτίμησε τη δυνατότητα των τραπεζών να διαχειρισθούν αποτελεσματικά τους κινδύνους.

Οποιαδήποτε μορφή και αν λάβει μελλοντικά η εποπτεία, είναι σίγουρο ότι μεγάλοι και πολύπλοκοι τραπεζικοί οργανισμοί θα έχουν πιο αυστηρή προληπτική εποπτεία, με περιορισμούς στις μορφές ανάληψης κινδύνων και καλύτερη εταιρική διακυβέρνηση. Πιο συγκεκριμένα:

- 1) Το πλαίσιο της Βασιλείας II αυξάνει την ευαισθησία των κεφαλαιακών απαιτήσεων στον κίνδυνο, που σημαίνει ότι σε περιόδους ανόδου, όπου ο κίνδυνος μειώνεται, απαιτούνται λιγότερα κεφάλαια ενώ σε περιόδους καθόδου, όπου ο κίνδυνος αυξάνει, απαιτούνται περισσότερα κεφάλαια. Για το λόγο αυτό η Βασιλεία II έχει κατηγορηθεί για προ-κυκλική συμπεριφορά,
- 2) Αν και το πλαίσιο της Βασιλείας II επέβαλε αυξημένη συμμετοχή των μελών του ΔΣ και της ανώτερης διοίκησης μιας τράπεζας στις αποφάσεις διαχείρισης των κινδύνων, έγινε σαφές ότι οι παραπάνω δεν ανταποκρίθηκαν επαρκώς στο ρόλο τους. Απαιτείται να γίνουν πιο αυστηρά τα κριτήρια καταλληλότητας για την κατοχή τέτοιων θέσεων,
- 3) Η επαρκής ρευστότητα οδήγησε σε χαλάρωση των πιστωτικών κριτηρίων και επιπροσθέτως τα σχήματα τιτλοποίησης που χρησιμοποιήθηκαν εισήγαγαν μια νέα διάσταση στη ρευστότητα που δεν έγινε απολύτως κατανοητή. Συνεπώς στόχος είναι να προσδιορίζεται το 'επαρκές' επίπεδο ρευστότητας και να δίνεται έμφαση στη διάρθρωση των πηγών ρευστότητας.
- 4) Η Βασιλείας II υποεκτιμά τα αναγκαία κεφάλαια και, για τις μεγάλες τράπεζες, απαιτείται να καθορισθούν νέα πρότυπα σύγκρισης επάρκειας κεφαλαίων. Υπάρχει ανάγκη περισσότερων και καλύτερης ποιότητας κεφαλαίων.

Το εργαλείο που μπορεί να «ζωντανεύσει» τη Βασιλεία II είναι η εφαρμογή ενός αποτελεσματικού προγράμματος προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων.

3.10 ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ ΑΚΡΑΙΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ (STRESS TESTING)

Η άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων επιχειρεί να απαντήσει σε κρίσιμα ερωτήματα σχετικά με τη δυνατότητα των τραπεζών να ανταποκριθούν στις εξελίξεις και προκλήσεις και να προτείνουν πρακτικές για τη βελτιστοποίηση της διαχείρισης κινδύνων και τη χρήση της πληροφορίας για την πιο έγκαιρη και ακριβέστερη λήψη αποφάσεων. Τα αποτελέσματα μπορούν να μετρηθούν με δύο εναλλακτικές τεχνικές, την ανάλυση ευαισθησίας (sensitivity approach) ή την ανάλυση σεναρίου (scenario approach).

Η ανάλυση ευαισθησίας υποθέτει μια αλλαγή σε έναν και μόνο συγκεκριμένο παράγοντα κινδύνου, ανεξάρτητα από τους άλλους και χωρίς να διευκρινίζεται η αιτία, ποσοτικοποιώντας τις επιπτώσεις αυτής της αλλαγής. Η έμφαση δηλαδή εδώ δίνεται στον προσδιορισμό του σεναρίου και την επίλυση των διακλαδώσεών της.

Η *ανάλυση σεναρίου* εξετάζει περισσότερους από έναν παράγοντες κινδύνου, οι οποίοι προέρχονται είτε από ένα συγκεκριμένο χαρτοφυλάκιο είτε από ένα συγκεκριμένο γεγονός.

Και στις δύο προσεγγίσεις οι διαταραχές μπορούν να είναι είτε υποθετικές είτε βασισμένες στην ιστορική εμπειρία⁷⁴.

Όταν οι ασκήσεις προσομοίωσης εφαρμόζονται σε μεμονωμένες τράπεζες, τα αποτελέσματα χρησιμεύουν για να εξεταστεί η ανθεκτικότητα των εν λόγω τραπεζών σε δυσμενείς συνθήκες.

Τα αποτελέσματα πρέπει να είναι μέρος της διαδικασίας λήψης αποφάσεων μέσα στην τράπεζα, προκειμένου να καθοριστεί ο κατάλληλος βαθμός ανοχής στις διάφορες μορφές κινδύνων καθώς και το κεφάλαιο που απαιτείται για να καλυφθούν. Όταν οι ασκήσεις προσομοίωσης εφαρμόζονται στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, επιτρέπουν στους υπεύθυνους για τη χάραξη πολιτικής να αξιολογήσουν την ανθεκτικότητά του συνολικά.

Ειδικότερα, τους βοηθούν να αξιολογήσουν τις πιθανές επιπτώσεις των διάφορων κινδύνων και να προσδιορίσουν τα σημεία ευπάθειας του συστήματος, ώστε να λάβουν έγκαιρα τα κατάλληλα προληπτικά μέτρα για να αυξήσουν την αντοχή του συστήματος στις διαταραχές. Έτσι, η άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων

⁷⁴ Η Χρηματοοικονομική Κρίση και η Βασιλεία II, Φαίδων Καλφάογλου, Τράπεζα της Ελλάδος, 2009

αναδεικνύεται ως χρήσιμο εργαλείο πολιτικής για τη χρηματοοικονομική σταθερότητα.

Η Βασιλεία II προβλέπει ασκήσεις προσομοίωσης στο πλαίσιο του Πυλώνα I, όπου αξιολογείται η λειτουργία των υποδειγμάτων υπό ακραίες συνθήκες, καθώς και στο πλαίσιο του Πυλώνα II, όπου καλύπτονται οι κίνδυνοι που δεν εξετάζονται επαρκώς ή δεν εξετάζονται καθόλου στον Πυλώνα I.

Τα αποτελέσματα των ασκήσεων καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό το αναγκαίο επίπεδο του κεφαλαίου. Από αυτή την άποψη οι τράπεζες έχουν κίνητρο να αναπτύξουν δικά τους υποδείγματα προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων με σενάρια που ταιριάζουν στα ίδια χαρακτηριστικά των χαρτοφυλακίων τους. Επίσης, η άσκηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο αντικυκλικής πολιτικής. Αν η άσκηση μπορέσει να εντοπίσει εκ των προτέρων σημεία ευαισθησίας της τράπεζας, κι ενώ ο οικονομικός κύκλος δεν έχει αρχίσει την καθοδική του φάση, αυτά μπορούν να καλυφθούν με επιπλέον κεφάλαια. Το μαξιλάρι (buffer) που θα δημιουργηθεί μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην καθοδική φάση, οπότε η τράπεζα θα αντιμετωπίζει περισσότερες δυσκολίες.

Η σημασία των ασκήσεων προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων έχει αναγνωριστεί από όλες τις εποπτικές αρχές και οι περισσότερες προσπαθούν να καθιερώσουν βέλτιστες πρακτικές. Μια παρόμοια πρωτοβουλία έχει αναλάβει η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας (Committee of European Banking Supervisors - CEBS) με σκοπό να προωθήσει την ενιαία αντιμετώπιση μεταξύ των εποπτικών αρχών⁷⁵.

⁷⁵ Η Χρηματοοικονομική Κρίση και η Βασιλεία II, Καλφάογλου Φαίδωνας, Οκτώβριος 2009

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΝΕΟ ΔΙΕΘΝΗΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ-ΒΑΣΙΛΕΙΑ III

4.1 ΝΕΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΒΑΣΙΛΕΙΑ III

Από την αρχή της κρίσης έγινε σαφές ότι κίνδυνοι, οι οποίοι εντοπίζονται στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών των τραπεζών (trading book), είχαν υποεκτιμηθεί, ιδίως στις περιπτώσεις που αυτοί αφορούσαν είτε σύνθετα χρηματοοικονομικά προϊόντα, τα οποία είναι αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε αγορές με μικρή συναλλακτική δραστηριότητα, είτε ανοίγματα έναντι εταιρειών και κρατών. Η νέα συμφωνία της Βασιλείας, η επονομαζόμενη Βασιλεία III, επιτυγχάνει μια πιο ακριβή αποτύπωση των κινδύνων που απορρέουν από τις εμπορικές δραστηριότητες (trading activities) των τραπεζών, καθώς αυξάνει τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών κατά τρεις με τέσσερις φορές, κατά μέσο όρο, σε σχέση με εκείνες που προβλέπονταν από το προηγούμενο πλαίσιο⁷⁶

Τα προβλήματα αυτά οδήγησαν στην πρόσφατη αναθεώρηση της συνθήκης της Βασιλείας (Φθινόπωρο 2010), η οποία έχει στόχο το «χτίσιμο» ισχυρότερων θυλάκων προστασίας εντός του χρηματοοικονομικού συστήματος. Οι προτάσεις αυτές, στις οποίες αποδόθηκε ο τίτλος Βασιλεία III, αποσκοπούν στην ενίσχυση των εποπτικών κανόνων περί κεφαλαιακής επάρκειας και ρευστότητας, καθώς και στη βελτίωση της ικανότητας του τραπεζικού συστήματος να απορροφά μη αναμενόμενες ζημιές από χρηματοοικονομικές αναταραχές. Ενσωματώνουν τις δεσμεύσεις των G-20 όσον αφορά τη βελτίωση της ποιότητας των εποπτικών κεφαλαίων, την αυξημένη κάλυψη έναντι των κινδύνων, την αντιμετώπιση της υπερκυκλικότητας, την αποθάρρυνση της μόχλευσης, την ενίσχυση των εποπτικών απαιτήσεων για τον κίνδυνο της ρευστότητας και την υιοθέτηση δυναμικών προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο⁷⁷.

Η συνθήκη της Βασιλείας III ενσωματώνει την II και δεν την αντικαθιστά. Η Βασιλεία III αποτελείται από το αρχικό πλαίσιο της Βασιλείας II συν τις αναθεωρήσεις που έγιναν από τον Ιούλιο του 2009 συν κάποια νέα δεδομένα όπως για παράδειγμα η προσθήκη του δείκτη μόχλευσης και των κεφαλαιακών απαιτήσεων. Έτσι μετά την οικονομική κρίση τα ίδια κεφάλαια αναδεικνύονται σε

⁷⁶ «Η Βασιλεία III θέτει τους νέους όρους στην τραπεζική αγορά», Βασιλική Ζάκκα, Τράπεζα της Ελλάδας, The Bankers' Review, 10 Δεκεμβρίου 2010

⁷⁷ Προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για αναθεώρηση της οδηγίας περί κεφαλαιακών απαιτήσεων Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα, Ιούλιος 2010

καθοριστικό παράγοντα αξιολόγησης της ποιότητας ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος.

Η Επιτροπή της Βασιλείας συμφώνησε στην αύξηση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας από 8% σε 10,5%, στον περιορισμό της ευρύτητας του ορισμού των ιδίων κεφαλαίων και στην αύξηση του αντίστοιχου δείκτη των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων σε ίδια κεφάλαια (κοινές μετοχές συν περιθώριο διατήρησης κεφαλαίων) από 2% σε 7% του σταθμισμένου ενεργητικού, καθώς και να δώσει στις επιμέρους χώρες τη δυνατότητα να μπορούν να αυξάνουν ακόμη περισσότερο το γενικό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας από 10,5% έως 13%, ως συνάρτηση των κυκλικών διακυμάνσεων της οικονομίας τους και να επιβάλλει ποινές επί των μετοχών ή και άλλων υβριδικών μέσων ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος σε περίπτωση που το συγκεκριμένο ίδρυμα διασωθεί μέσω κρατικής στήριξης.

Τα ίδια κεφάλαια αποτελούνται από διάφορα χρηματοοικονομικά μέσα με ειδικά χαρακτηριστικά και, ιδίως, διαφορές στη δυνατότητά τους να απορροφούν ζημιές. Τα ίδια κεφάλαια που υποχρεώνονται να τηρούν οι τράπεζες διακρίνονται σε βασικά και συμπληρωματικά. 1) Τα Βασικά ίδια κεφάλαια (Tier 1 capital), χωρίζονται σε α) Κύρια στοιχεία, αποτελούμενα από το καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο και τη διαφορά από έκδοση μετοχών υπέρ το άρτιο, τα αποθεματικά και διαφορές αναπροσαρμογής της αξίας στοιχείων του ενεργητικού, τα αποτελέσματα εις νέον και σε ενοποιημένη βάση, τα δικαιώματα μειοψηφίας, και β) Πρόσθετα στοιχεία, αποτελούμενα από τους υβριδικούς τίτλους και τις προνομιούχες μετοχές μη σωρευτικού μερίσματος. 2) Τα Συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια (Tier 2 capital), περιλαμβάνουν διαφορές αναπροσαρμογής αξίας περιουσιακών στοιχείων, δάνεια μειωμένης εξασφάλισης και προνομιούχες μετοχές με δικαίωμα σωρευτικού μερίσματος. 3) Τα Συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια για την κάλυψη του κινδύνου αγοράς (Tier 3 capital), τα οποία περιλαμβάνουν κυρίως δάνεια μειωμένης εξασφάλισης βραχυπρόθεσμης διάρκειας⁷⁸.

Η Επιτροπή συμφώνησε, επίσης, να επιτρέψει μακρά μεταβατική περίοδο ωστόσο τεθούν σε ισχύ οι νέες κεφαλαιακές απαιτήσεις, με το επιχείρημα ότι με αυτό τον τρόπο θα εξασφαλιστεί ότι ο τραπεζικός τομέας θα εξακολουθεί να στηρίζει τη χρηματοδότηση της οικονομίας, ενώ συγχρόνως θα μπορεί να συμμορφωθεί με τις νέες αυξημένες κεφαλαιακές απαιτήσεις μέσω μιας σταδιακής παρακράτησης κερδών

⁷⁸ Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα, Ιούλιος 2010

και αυξήσεων κεφαλαίου (υπήρξε ευρεία κριτική από τις Ενώσεις Τραπεζών των χωρών αναφορικά με τη χρονική στιγμή που προτάθηκε η αναθεώρηση, καθώς η παγκόσμια οικονομία βρισκόταν στις αρχές του ανοδικού κύκλου μετά από την κρίση του 2008, επομένως υπήρξε ανησυχία για το πόσο αρκετές τράπεζες ήταν ικανές να αντλήσουν τα απαιτούμενα κεφάλαια από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές, χρηματοδοτώντας παράλληλα και την πραγματική οικονομία).

Οι αρμόδιοι διεθνείς φορείς προσανατολίζονται στην υιοθέτηση ενός πλαισίου ποσοτικών κριτηρίων για τη μέτρηση και την παρακολούθηση της ρευστότητας, το οποίο περιλαμβάνει α) Το Δείκτη Κάλυψης Ρευστότητας, ο οποίος προβλέπει ότι οι τράπεζες θα πρέπει να διαθέτουν ανά πάσα στιγμή επαρκή αποθέματα ρευστών ή εύκολα ρευστοποιήσιμων περιουσιακών στοιχείων, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζουν την κρίση. Υπολογίζεται ως ο λόγος του αποθέματος των αμέσως ρευστοποιήσιμων στοιχείων ενεργητικού υψηλής ποιότητας προς τις καθαρές ταμειακές εκροές εντός περιόδου 30 ημερών, β) το Δείκτη Σταθερής Καθαρής Χρηματοδότησης που διασφαλίζει ισόρροπη δομή χρηματοδότησης με έμφαση στις σταθερές πηγές αυτής. Υπολογίζεται ως ο λόγος του διαθέσιμου ποσού σταθερής χρηματοδότησης προς το απαιτούμενο ποσό σταθερής χρηματοδότησης. καθώς και γ) ένα σύνολο δεικτών παρακολούθησης ρευστότητας, τους οποίους πρέπει να χρησιμοποιούν οι εποπτικές αρχές για την παρακολούθηση της ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Ανασταλτικά έναντι της υπερκυκλικότητας της συμπεριφοράς των τραπεζών αναμένεται να λειτουργήσει και το όριο που εισάγεται για τον Δείκτη Μόχλευσης. Ο εν λόγω δείκτης θα υπολογίζεται ως ο λόγος των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων προς όλα τα εντός και εκτός ισολογισμού στοιχεία, περιλαμβανομένων των ανοιγμάτων εκτός ισολογισμού και των θέσεων σε παράγωγα, και δεν θα πρέπει να υπερβαίνει ένα ανώτατο όριο, το οποίο αρχικά προτείνεται να ανέρχεται σε 3%.

Η υποχρέωση τήρησης του ορίου αυτού θα διασφαλίζει ότι οι τράπεζες δεν θα αυξάνουν το δανεισμό τους υπέρμετρα. Θα αποθαρρύνει, επίσης, την επιλεκτική χρήση κανονιστικών ρυθμίσεων (regulatory arbitrage) που ενδεχομένως να επηρέαζαν τον, υπολογιζόμενο με βάση το Σταθμισμένο κατά Κίνδυνο Ενεργητικό (Σ.Κ.Ε.), Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας, ενώ αντιμετωπίζει εν μέρει και τον «κίνδυνο υποδείγματος» από μη σωστή απεικόνιση του κινδύνου στη στάθμιση των στοιχείων ενεργητικού.

Ο δείκτης αυτός θα μετρά τη μόχλευση με τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολύνεται η ουσιαστική σύγκριση μεταξύ των τραπεζικών συστημάτων των διαφόρων χωρών, και θα λειτουργεί ως ένα δυνητικό εμπόδιο στην υπερβολική αύξηση των εντός και εκτός ισολογισμού στοιχείων των πιστωτικών ιδρυμάτων.

4.2 ΟΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΙΙ

Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο προληπτικής εποπτείας (Βασιλεία ΙΙΙ) το οποίο αναμένεται να εφαρμοστεί στις αρχές του 2012 εκτιμάται ότι θα οδηγήσει, πρώτον, σε υψηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις, (κυρίως για τράπεζες με σημαντική δραστηριοποίηση στις κεφαλαιαγορές με ιδιαίτερη έμφαση στα παράγωγα χρηματοπιστωτικά προϊόντα). Δεύτερον, μεγαλύτερη έμφαση σε υψηλότερης ποιότητας μορφών κεφαλαίου (πχ. μετοχικό κεφάλαιο και αποθεματικά) που θα επιτρέπουν στις τράπεζες να απορροφούν ενδεχόμενες ζημιές σε συνεχή βάση. Τρίτον, κεφαλαιακές απαιτήσεις και λογιστικούς κανόνες προσανατολισμένους προς το μέλλον (forward looking), με στόχο τη μείωση των επιπτώσεων του οικονομικού κύκλου. Οι τράπεζες θα πρέπει να διακρατούν περισσότερους οικονομικούς πόρους (εποπτικά κεφάλαια και προβλέψεις) κατά τη διάρκεια της οικονομικής ανάπτυξης, προκειμένου να τους χρησιμοποιήσουν για την κάλυψη ενδεχόμενων ζημιών σε περιόδους ύφεσης. Τέταρτον, αυστηρότερα κριτήρια μέτρησης του κινδύνου και της επάρκειας ρευστότητας που ενδέχεται να ωθήσουν τις τράπεζες να διατηρούν περισσότερα στοιχεία ενεργητικού άμεσης ρευστοποίησης. Πέμπτον, ενίσχυση και βελτίωση των δομών της εταιρικής διακυβέρνησης, ειδικότερα στο πεδίο της διαχείρισης κινδύνων. Έκτον, μεταρρύθμιση της αγοράς εξωχρηματοπιστωτικών παραγώγων με έμφαση στα πιστωτικά παράγωγα, και τέλος, αυστηρότερη εποπτεία των εξωτερικών οίκων πιστοληπτικής αξιολόγησης⁷⁹.

Η Βασιλεία Καντόνι της Ελβετίας έχει αποτελέσει την βάση των διεθνών τραπεζών όπου συγκεντρώνονται ώστε να συναποφασίσουν τις αλλαγές στους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας.

Στο παρελθόν π.χ. Βασιλεία Ι συνυπολογίζονταν όλα τα κεφάλαια, στην Βασιλεία ΙΙ εισήχθησαν και όροι όπως υβριδικοί τίτλοι ενώ στην Βασιλεία ΙΙΙ στα κεφάλαια των τραπεζών που θα απαρτίζουν το tier 1 θα συνυπολογίζεται μόνο το καθαρό κεφάλαιο αυτό δηλαδή που προέρχεται από αύξηση κεφαλαίου με κοινές μετοχές και όχι προνομιούχες ή υβριδικές εκδόσεις.

Όσον αφορά την ρευστότητα διατηρείται το καθεστώς του 20% στις 30 μέρες. Δηλαδή αν μια τράπεζα βρεθεί σε αδιέξοδο θα πρέπει να καλύψει το 20% των υποχρεώσεων της κυρίως καταθέσεις σε διάστημα 30 ημερών.

⁷⁹ Προκλήσεις και προοπτικές, Μιχαήλ Π. Χαραλαμπίδης, 22 Απριλίου 2010

Όλες αυτές οι αλλαγές αναμένεται να έχουν επίδραση στην ανοχή του κινδύνου δηλαδή υπάρχει αυξημένο ενδεχόμενο οι τράπεζες να υιοθετήσουν τακτικές μηδενικής ανοχής στο κίνδυνο δημιουργώντας άκρως συντηρητικά χαρτοφυλάκια. Αυτό το ενδεχόμενο είναι θεωρητικό καθώς η Βασιλεία III επιτρέπει την χρήση παραγώγων υπό βασικές προϋποθέσεις⁸⁰.

Η μορφή της νέας μακροεποπτικής προσέγγισης τελεί ακόμα υπό διαμόρφωση. Η νέα αυτή προσέγγιση κινείται ταυτόχρονα προς δύο παράλληλους άξονες. Ο ένας άξονας θα αποτελείται από τη δημιουργία νέων υπερεθνικών εποπτικών αρχών και οργάνων, σκοπός των οποίων θα είναι ο συντονισμός των εθνικών εποπτικών αρχών και ο εναρμονισμός των εθνικών εποπτικών πλαισίων. Παράλληλα, ο άλλος άξονας είναι η ανάπτυξη νέων εργαλείων και τεχνικών παρακολούθησης και ανάλυσης της σταθερότητας του συνόλου του χρηματοπιστωτικού συστήματος.⁸¹

⁸⁰ Είναι επαρκές το κεφάλαιο των ελληνικών τραπεζών για την βασιλεία III, Banking News Ιούνιος 2011

⁸¹ «Εργαλεία και Τεχνικές παρακολούθησης του Συστημικού Κινδύνου και της Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας: Η Εφαρμογή τους στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα», Economic Analysis & Market Division, Τρ. Πειραιώς, Δεκέμβριος 2010

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Όπως από την αρχή της εργασίας τονίστηκε ο πρωταρχικός στόχος της διαχείρισης κινδύνων είναι ο εντοπισμός, η μέτρηση, η παρακολούθηση και ο έλεγχός τους. Έγινε ο προσδιορισμός των ειδών των κινδύνων από τους οποίους απειλείται ένα πιστωτικό ίδρυμα, όπως έχουν καταγραφεί στη παγκόσμια βιβλιογραφία, καθώς και οι μέθοδοι μέτρησής τους.

Η αριστοποίηση ενός χαρτοφυλακίου μετοχών δίνει διάφορους συνδυασμούς απόδοσης – κινδύνου. Η δυνατότητα αυτή που δίνει ένα σύστημα διαχείρισης κινδύνων με τη σύνδεση τους με τις αναμενόμενες αποδόσεις, αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο στη διοίκηση μιας Τράπεζας. Χωρίς το εργαλείο αυτό, η εφαρμογή της στρατηγικής θα ήταν περιορισμένη σε εμπορικές οδηγίες, χωρίς να είναι ορατή η επίδρασή τους στη σχέση κέρδους – «κίνδυνος των τραπεζικών» διαπραγματεύσεων. Χωρίς τη διαχείριση κινδύνων δεν είναι ουσιαστική η σύγκριση κερδών μεταξύ προϊόντων, πελατών ή επιχειρηματικών μονάδων. Η πρόκληση είναι ο εντοπισμός και η μέτρηση των κινδύνων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, όχι όταν έχουν ληφθεί οι αποφάσεις και οι κίνδυνοι είναι ήδη υπαρκτοί.

Η τέχνη της διαχείρισης κινδύνων είναι η διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ της ανάπτυξης των εργασιών και της συμμόρφωσης με τα όρια ανάληψης κινδύνων, ενώ η αποτελεσματικότητά της εξαρτάται από τη σαφή διάκριση των αρμοδιοτήτων των επιχειρηματικών μονάδων και της μονάδας διαχείρισης κινδύνων μέσα στον οργανισμό.⁸²

Χρειάζεται να εφαρμοστεί ένα «καθεστώς πειθαρχίας» που θα ξεκινά από τα ανώτερα και θα φτάνει στα κατώτερα κλιμάκια.

Ταυτόχρονα, είναι απαραίτητη η υιοθέτηση του απαραίτητου πλαισίου που θα διαφοροποιείται ανάλογα με τις ανάγκες και τα πρότυπα του κάθε οργανισμού.

Η Επιτροπή της Βασιλείας, δίνει από τη μια πλευρά τη δυνατότητα ανάπτυξης εσωτερικών συστημάτων υπολογισμού της Κεφαλαιακής Επάρκειας από κάθε πιστωτικό ίδρυμα χωριστά, ενώ από την άλλη επιβάλλει υψηλές απαιτήσεις για κάλυψη των τραπεζών από τους κινδύνους, θέλοντας έτσι να εξασφαλίσει το τραπεζικό σύστημα από ανεπιθύμητες καταστάσεις.

⁸² The Practice of Risk Management, «Implementing process for firm wide market risk», Goldman Sachs, pag 117 - 135

Η Βασιλεία II δε θα πρέπει να θεωρηθεί ως περιττή υποχρέωση, αλλά σαν μια ευκαιρία που μπορεί να βοηθήσει ένα χρηματοπιστωτικό οργανισμό να αποκτήσει μια ανταγωνιστική θέση στην αγορά.

Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, θα πρέπει, καταρχήν, οι τράπεζες να εφαρμόσουν ένα σύστημα εσωτερικής μέτρησης, το οποίο θα αφορά όλες τις δραστηριότητές τους, από τις πιο απλές ως τις πιο περίπλοκες. Η μέθοδος αυτή τους δίνει την ευχέρεια να χρησιμοποιήσουν τα δεδομένα και τις τεχνικές τους ώστε να καταλήξουν στα κατάλληλα συμπεράσματα. Επίσης, υπόκειται στην έγκριση των εποπτών και οι τράπεζες πρέπει να κατατάζουν τα διάφορα περιστατικά ανάλογα με την προέλευσή τους και την επίδρασή τους στην επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ο έλεγχος και η διαχείριση του κινδύνου σε μια τράπεζα, θα πρέπει να είναι πλήρως ανεξάρτητα, οι πολιτικές αμοιβές των στελεχών θα πρέπει να συνδέονται με το ύψος του αναλαμβανόμενου κινδύνου και τα νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα δεν θα πρέπει να ξεπερνούν τα όρια της ικανότητας διαχείρισης των κινδύνων που μπορεί να ενέχουν. Στην Ελλάδα οι διοικήσεις των τραπεζών έχουν αφυπνισθεί περαιτέρω όσον αφορά τον τομέα διαχείρισης κινδύνου, τομέα στον οποίο υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης. Η αποτελεσματικότερη διαχείριση των κινδύνων θα ευνοήσει τους συνεπείς δανειολήπτες με χαμηλότερα επιτόκια, ενώ θα προστατεύσει και θα κατοχυρώσει περαιτέρω και τα κεφάλαια των καταθετών⁸³.

Η πρωτοφανής έκταση και διάρκεια της πρόσφατης οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης κατέδειξαν με τρόπο δραματικό τα κενά και τις αδυναμίες των εθνικών και υπερεθνικών εποπτικών αρχών αρχικά να διαγνώσουν και στη συνέχεια να διαχειριστούν μια κρίση συστημικού χαρακτήρα στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα. Το βασικό, λοιπόν, δίδαγμα από την παρούσα κρίση είναι ότι στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, η μικροεποπτική προσέγγιση (κατέληξε στο να κωδικοποιηθεί και να επισημοποιηθεί σε παγκόσμιο μάλιστα επίπεδο με τη Συνθήκη της Βασιλείας II) δεν είναι ικανή από μόνη της να εξασφαλίσει τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Παράλληλα, θα πρέπει να αναπτυχθεί μια μακροεποπτική προσέγγιση σκοπός της οποίας θα είναι να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα και λειτουργία του συνολικού τραπεζικού συστήματος ανεξάρτητα από την αστοχία μεμονωμένων τραπεζικών οργανισμών. Αυτή λοιπόν η

⁸³Ομιλία κ. Μιχάλη Χαραλαμπίδη, Chief Risk Officer του Ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς και διευθυντής του Ελληνικού Παραρτήματος της Διεθνούς Ένωσης Επαγγελματιών Διαχείρισης Κινδύνων (Professional Risk Managers' International Association - PRMIA).

νέα στροφή προς μια μακροεποπτική αντιμετώπιση του συστημικού κινδύνου καθιστά επιτακτική την ανάγκη για την ανάπτυξη νέων εργαλείων και τεχνικών που θα επιτρέψουν τόσο στις εποπτικές αρχές όσο και στην επενδυτική κοινότητα να διαγνώσουν σε ένα αρχικό επίπεδο τα πρώτα σημάδια εκδήλωσης συστημικών κινδύνων και σε δεύτερο επίπεδο να διαχειριστούν με το μικρότερο δυνατό κόστος τις συνέπειες μιας συστημικής χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Η μορφή της νέας αυτής μακροεποπτικής προσέγγισης τελεί ακόμα υπό διαμόρφωση. Η νέα αυτή προσέγγιση θα κινηθεί ταυτόχρονα προς δύο παράλληλους άξονες. Ο ένας άξονας θα αποτελείται από την δημιουργία νέων υπερεθνικών εποπτικών αρχών και οργάνων, σκοπός των οποίων θα είναι ο συντονισμός των εθνικών εποπτικών αρχών και ο εναρμονισμός των εθνικών εποπτικών πλαισίων (Βασιλεία III (2010)). Ταυτόχρονα όμως, θα πρέπει να αναπτυχθούν και νέα εργαλεία και τεχνικές παρακολούθησης και ανάλυσης της σταθερότητας του συνόλου του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Έτσι λοιπόν, η παγκόσμια οικονομική κρίση, που βιώσαμε τα τελευταία δύο χρόνια, έφερε το νέο πλαίσιο της Βασιλείας III, με σκοπό τη θωράκιση του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος σε περιόδους έντασης και στην αποτροπή μελλοντικών κρίσεων ρευστότητας.

Σύμφωνα με αυτό το πλαίσιο, τα ίδια Κεφάλαια Tier1 ορίζονται πιο αυστηρά, ώστε τα Πιστωτικά Ιδρύματα να διαθέτουν κεφάλαια υψηλής ποιότητας.

Αυτά πρέπει σταδιακά, από 1.1.2013, να ενισχύσουν τα βασικά Ίδια Κεφάλαια τους (core Tier 1) από 2%, που ισχύει σήμερα, σε 4,5%. Επιπρόσθετα, προτείνεται η εισαγωγή του υποχρεωτικού περιθωρίου διατήρησης κεφαλαίων (capital conservation buffer) το οποίο θα καλύπτεται από μετοχικό κεφάλαιο και θα ανέλθει σε 2,5% σταδιακά από την 1.1.2016 έως την 1.1.2019, ώστε οι τράπεζες να έχουν αυξημένη δυνατότητα απορρόφησης των ζημιών σε περιόδους κρίσης.

Αυτό σημαίνει με απλά λόγια ότι κάθε 1% νέων κεφαλαίων σε core Tier 1 που χρειάζεται η τράπεζα, σύμφωνα με τους κανόνες της Βασιλείας III, είναι ακριβότερο από το 1% των κεφαλαίων, σύμφωνα με τους κανόνες της Βασιλείας II, εξαιτίας του αυστηρότερου ορισμού των core Tier 1 capital.

Ο διατραπεζικός δανεισμός θα γίνει δυσκολότερος, τα επιτόκια των καταθέσεων θα ανέβουν καθώς και τα περιθώρια στις χορηγήσεις. Σε κάποιες τράπεζες η πίεση θα

είναι σημαντική, ενώ σε άλλες που ήδη διατηρούν υψηλά επίπεδα Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων, θα είναι αρκετά μικρότερη⁸⁴.

Η Βασιλεία III είναι το κεντρικό στοιχείο του προγράμματος οικονομικής μεταρρύθμισης που συντονίζεται από το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Αυτή η θεώρηση αποτελεί ένα κρίσιμο βήμα στη διαδικασία για την ενίσχυση των κανόνων του κεφαλαίου με την οποία οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες να λειτουργούν⁸⁵.

Καταλήγουμε λοιπόν, ότι η Βασιλεία III αντιπροσωπεύει μια θεμελιώδη αλλαγή στον τρόπο με τον οποίο θα διεξάγουμε ρυθμίσεις εποπτείας του τραπεζικού συστήματος και στο μέλλον. Δεν διορθώνει πολλά από τα προβλήματα των μικρο-επίπεδο εποπτείας. Αλλά εισάγει μια μακρο-προληπτικής εποπτείας επικάλυψης του κανονιστικού πλαισίου. Στο σύνολό τους, τα μέτρα αυτά θα πρέπει να καταστήσουν το σύστημα πιο σταθερό σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, αυξάνοντας έτσι την οικονομική ανάπτυξη σε ολόκληρο τον κύκλο⁸⁶

Ο κ. Nout Wellink, Πρόεδρος της Επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία και ο πρόεδρος της ολλανδικής τράπεζας, περιέγραψε το πλαίσιο της Βασιλείας III, ως "ένα ορόσημο επίτευγμα που θα βοηθήσει στην προστασία της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και την προώθηση της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης. Τα υψηλότερα επίπεδα του κεφαλαίου, σε συνδυασμό με το παγκόσμιο πλαίσιο ρευστότητας, θα μειώσουν σημαντικά την πιθανότητα και τη σοβαρότητα των τραπεζικών κρίσεων στο μέλλον⁸⁷.

⁸⁴ Η Βασιλεία III εντείνει τον ανταγωνισμό στις τραπεζικές καταθέσεις, Banker's Review, 2011

⁸⁵ The Basel III, «Capital Framework: a decisive breakthrough», 22 November 2010.

⁸⁶ Basel III and Financial Stability, November 2010

⁸⁷ Basel III: «A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems», December 2010

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αγγελόπουλος Π., «Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Β΄ έκδοση, Εκδ. Σταμούλη, Αθήνα, 2008.
- Αλεξιάκης Π, «Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα», Τόμος Β, Πάτρα 1999.
- Αρτίκης Γεώργιος Π, «Χρηματοοικονομική Διοίκηση Αποφάσεις Χρηματοδοτήσεων», Εκδοτικός Οίκος INTERBOOKS, Αθήνα 2002.
- Βασιλείου Δ –Ηρειώτης Ν, «Διαχείριση Χαρτοφυλακίου», Τόμος Β, Πάτρα 2000.
- Βασιλείου Δ –Ηρειώτης Ν, «Ανάλυση Επενδύσεων και Διαχείριση Χαρτοφυλακίου», Εκδόσεις Rosili, Αθήνα 2009.
- Βασιλείου Δ –Ηρειώτης Ν, «Χρηματοοικονομική Διοίκηση, θεωρία και πρακτική», Εκδόσεις Rosili, Αθήνα 2008.
- Γαλιάτσος Κώστας, «Διαχείριση του Κινδύνου Επιτοκίων», Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2006.
- Γκαργκάνας Νικόλαος Χ., Γεώργιος Σ. Ταβλάς, Ralph C. Bryant, «Οικονομικές Επιδόσεις και Προοπτικές της Ελλάδος», Τράπεζα της Ελλάδος, 2002.
- Γκόρτσος, Χ. «Η Βασιλεία II αποτελεί πρόκληση όχι μόνο για τα εποπτευόμενα πιστωτικά ιδρύματα, αλλά και για τις εποπτικές αρχές», Συνέντευξη στο ένθετο Banking & Finance του περιοδικού Επιστημονικό Μάρκετινγκ, Τεύχος Ιούλιος-Αύγουστος 2007.
- Γκόρτσος Χ., «Προληπτική Εποπτεία και Διαχείριση Κινδύνου», ενthesis, Ιούλιος 2007
- Γκόρτσος, «Το καθεστώς προληπτικής εποπτείας τραπεζών και η εγγύηση τραπεζικών καταθέσεων στην Ελλάδα», 1996.
- Γκόρτσος Χρ, «Τραπεζικό Δίκαιο», Τόμος Γ, Πάτρα 2000.
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, «Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου».
- Ζάκκα Βασιλική, «Η Βασιλεία III θέτει τους νέους όρους στην τραπεζική αγορά», Τράπεζα της Ελλάδας, The Bankers' Review, 10 Δεκεμβρίου 2010.
- Ζαχαριάδης-Σούρας Δημήτρης, «Χρήμα, Πίστη, Τράπεζες», Εκδ. Σταμούλη, 2003.

- Ζοπουνίδης, Κ. & Λιαδάκη, Α, «Κεφαλαιακή επάρκεια και το νέο πλαίσιο εποπτείας των τραπεζών», Ιανουάριος 2006.
- Θωμαθάκης Σ., Ξανθάκης Μ., «Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου», Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Εκδότης: Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1990.
- Καλημέρη Τζούλη, « Οι τράπεζες μετά την κρίση: προς συστηματικότερη εποπτεία; ακριβότερα δάνεια στο άμεσο μέλλον», www.in.gr.
- Καλφάογλου Φαίδων, «Η Χρηματοοικονομική Κρίση και η Βασιλεία ΙΙ, Τράπεζα της Ελλάδος», 2009.
- Καλφάογλου Φαίδωνας, «Η επίπτωση του Νέου Πλαισίου Υπολογισμού των Κεφαλαιακών Απαιτήσεων Τραπεζών (Βασιλεία ΙΙ) στην αποτελεσματικότητα και τη σταθερότητα του Τραπεζικού Συστήματος», Συνέντευξη στο ένθετο Banking & Finance του περιοδικού Επιστημονικό Μάρκετινγκ, Σεπτέμβριος 2006.
- Καλφάογλου Φαίδωνας, «Η Χρηματοοικονομική Κρίση και η Βασιλεία ΙΙ», Συνέντευξη στο ένθετο Banking & Finance του περιοδικού Επιστημονικό Μάρκετινγκ, Οκτώβριος 2009.
- Καραγεώργου Έφη, «Κλειδί η διαχείριση κινδύνων για την υγεία των τραπεζών», Οικονομική Εφημερίδα Κεφάλαιο, 2008
- Κοσμίδου Κ, Ζοπουνίδης Κ, «Συστήματα Διαχείρισης Τραπεζικών Κινδύνων : Η Περίπτωση του Asset Liability Management», Κλειδάριθμος, Αθήνα 2003.
- Κουμπλής Αναστάσιος, «Πολιτικές για Αποτελεσματικό Εσωτερικό Έλεγχο και Διαχείριση Κινδύνων στο Σύγχρονο Τραπεζικό Σύστημα», Συνέντευξη στο ένθετο Banking & Finance του περιοδικού Επιστημονικό Μάρκετινγκ, Ιούνιος 2006.
- Μάνος Νικόλαος Δ., «Βασιλεία ΙΙ και Κίνδυνος Αθέτησης Υποχρέωσης», Ιούνιος 2009
- Μελάς Κώστας, «Εισαγωγή στην Τραπεζική Χρηματοοικονομική Διοικητική», Τόμος Α΄. Εκδότης Εξάντας, 2002.
- Νιάρχος Νικήτας Α, «Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων» Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα 2004.
- Παναγόπουλος Γ, Πελατίδης Γ, «Βασιλεία ΙΙ : Περιγραφή και Συνέπειες για το Τραπεζικό Σύστημα», 2007

- Παπαστάθης Παντελής Στυλ, «Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος (internal audit) στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του», Εκδότης Παπαστάθης Παντελής. Α΄ τόμος, 2004.
- Παπούλιας Γ, «Παράγωγα (Derivatives)», Εκδότης: Γεώργιος Παπούλιας, Αθήνα, 1998.
- Πετράκης Π, «Στρατηγικές Τραπεζικής Ανάπτυξης», Τόμος Γ. Πάτρα 2000.
- Πετράκης Π.Ε, «Αποτίμηση Κινδύνου και Επενδύσεων», Αθήνα 1998.
- Προβόπουλος Γ, Καπόπουλος Π, «Η Δυναμική του Χρηματοοικονομικού Συστήματος» Εκδόσεις Κριτική Α.Ε, 2001.
- Προβόπουλος Γ. και Χρ. Γκόρτσος (επιμ): «Το νέο Ευρωπαϊκό χρηματοοικονομικό περιβάλλον», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003.
- Συριόπουλος Κ, «Διαχείριση Τραπεζικού Κινδύνου», Πάτρα 2000.
- Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα, «Προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για αναθεώρηση της οδηγίας περί κεφαλαιακών απαιτήσεων», Ιούλιος 2010.
- Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα, «Μακροπροληπτική επισκόπηση και εποπτεία και αξιολόγηση της ευρωστίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος», Ιούνιος 2009.
- Τράπεζα της Ελλάδος, Ενδιάμεση Έκθεση «Νομισματική Πολιτική», Οκτώβριος 2010
- Τράπεζα της Ελλάδος, Ενδιάμεση έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα «Η νέα αρχιτεκτονική της Ευρωπαϊκής Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας», Δεκέμβριος 2009
- Τσαπακίδης Χρήστος, «Τα πολλαπλά πρόσωπα του κινδύνου», ενthesis, 22 Απριλίου 2010
- Φαρσαρώτας Ι.Δ, «Κατανοώντας τη Σύγχρονη Τραπεζική», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2009.
- Χαραλαμπίδης Μιχαήλ Π., «Προκλήσεις και προοπτικές», ενthesis, 22 Απριλίου 2010.
- Χαραλαμπίδης Μιχάλης, Chief Risk Officer του Ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς και διευθυντής του Ελληνικού Παραρτήματος της Διεθνούς Ένωσης Επαγγελματιών Διαχείρισης Κινδύνων (Professional Risk Managers' International Association - PRMIA), Δεκέμβριος 2009.

- Χαραλαμπίδης Μ., «Οι νέες προτάσεις για την αναθεώρηση του πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων: παρουσίαση ανάλυση και κριτική, στο Προβόπουλος Γ. και Χρ. Γκόρτσος (επιμ): Το νέο Ευρωπαϊκό χρηματοοικονομικό περιβάλλον», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003.
- Economic Analysis & Market Division, Τράπεζα Πειραιώς, «Εργαλεία και Τεχνικές παρακολούθησης του Συστημικού Κινδύνου και της Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας: Η Εφαρμογή τους στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα», Δεκέμβριος 2010.
- Banker's Review, «Η Βασιλεία III εντείνει τον ανταγωνισμό στις τραπεζικές καταθέσεις», Ιανουάριος 2011.
- Banking News, «Είναι επαρκές το κεφάλαιο των ελληνικών τραπεζών για την βασιλεία III» , Ιούνιος 2011.

Ξένη

- Basel Committee 2000: «Credit risk modeling: Current practices and applications», April.
- Basel Committee on Banking Supervision: «Supervisory guidance for assessing banks' financial instrument fair value practices», 2009.
- Basel II: «International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework», June 2006.
- Basel III and Financial Stability, November 2010.
- Basel III: «A roadmap to better banking regulation and supervision», 24 May 2011.
- Basel III: «A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems», December 2010.
- Basel III: «Towards a safer financial system», 15 September, 2010.
- Bessis, Joel, John Wiley & Sons Ltd, «Risk Management in Banking», West Sussex, England, 1998.

- Centre for the Study of Financial Innovation , «Microfinance Banana Skin 2009», Washington, July 8 2009
- Goldman Sachs, «The Practice of Risk Management, Implementing process for firm wide market risk», Euromoney PLC, London, 1998.
- Jorion, Philippe, «Value at Risk», Εκδότης: McGraw – Hill Companies Inc, USA, 1997.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Τι καθιερώνεται με το νέο πλαίσιο «Βασιλεία II»

Έκδοση δέκα Πράξεων Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, σχετικά με την επάρκεια των ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και τον έλεγχο των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων τους

Υιοθέτηση της Βασιλείας II από την Ευρωπαϊκή Ένωση⁸⁸

Οι Οδηγίες υπ' αριθ. 2006/48 «σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων» (L 177/30.6.2006) και 2006/49 «για την επάρκεια των ιδίων κεφαλαίων των επιχειρήσεων επενδύσεων και των πιστωτικών ιδρυμάτων» (L 177/30.6.2006), του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, εξετάζουν τα θέματα κεφαλαιακής επάρκειας των επιχειρήσεων επενδύσεων και των πιστωτικών ιδρυμάτων και προτείνουν νέες μεθόδους άσκησης της εποπτείας από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές, σε ατομική και ενοποιημένη βάση. Οι Οδηγίες αυτές βασίζονται στις διατάξεις της συμφωνίας – πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία που εκδόθηκε στις 26 Ιουνίου 2004. Το νέο θεσμικό πλαίσιο:

- καθορίζει τους κανόνες που διέπουν τη χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων,
- ορίζει ότι τα κράτη μέλη θα μπορούν να εφαρμόζουν τις απαιτήσεις κεφαλαίου σε αποκλειστική και ενοποιημένη βάση, και
- επιτρέπει την επέκταση του μηδενικού συντελεστή στάθμισης στις τράπεζες που λειτουργούν εντός ενός θεσμικού συστήματος προστασίας, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις,
- επιβάλλει απόλυτη διαφάνεια και επεξήγηση στις δημοσιοποιήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων και ιδιαίτερα στις αποφάσεις διαβάθμισης που λαμβάνουν για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που υποβάλλουν αίτηση δανειοδότησης.

Υιοθέτηση της Βασιλείας II από την Ελληνική Πολιτεία⁸⁹

Το ελληνικό κράτος ενσωμάτωσε τις βασικές διατάξεις των ανωτέρων οδηγιών σε ένα νέο Νόμο, το Ν, 3601/2007, σε αντικατάσταση του βασικού τραπεζικού νόμου

⁸⁸ www.europarl.eu.int, www.bankofgreece.gr, www.hcmc.gr.

⁸⁹ www.europarl.eu.int, www.bankofgreece.gr, www.hcmc.gr.

2076/1992 και του Π.Δ. 267/1995. Όσον αφορά τις εξαιρετικά αναλυτικές εξειδικευμένες και τεχνικές διατάξεις των ανωτέρω Οδηγιών αυτές έχουν συμπεριληφθεί στις υπ' αριθ. 2587/2007, 2588/2007, 2598/2007, 2590/2007, 2591/2007, 2592/2007, 2593/2007, 2594/2007, 2595/2007, 2596/2007 Πράξεις Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, και στις υπ' αριθ. 109/459/27.12.2007 αποφάσεις της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, που είναι τα αρμόδια εποπτικά όργανα αντιστοίχως. Πιο αναλυτικά:

Για την πρώτη Ενότητα (Πυλώνας Ι) και όσον αφορά τον ορισμό ίδιων κεφαλαίων, τον πιστωτικό κίνδυνο, το λειτουργικό κίνδυνο και τον κίνδυνο αγοράς εκδόθηκαν οι εξής Πράξεις Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος:

Ορισμός Ιδίων Κεφαλαίων

ΠΑ/ΤΕ 2587/20.8.2007 – «Ορισμός των Ιδίων Κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα».

Με την πράξη αυτή καθορίζονται τα στοιχεία και η σύνθεση των ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων, που λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό της κεφαλαιακής τους επάρκειας, και κωδικοποιούνται οι προϊσχύουσες σχετικές διατάξεις, περιλαμβανομένων αυτών που αφορούν στην αναγνώριση των υβριδικών τίτλων (hybrids) ως στοιχείων ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών, καθώς και στην αφαίρεση από τα ίδια κεφάλαια του πιστωτικού ιδρύματος των συμμετοχών και των δανείων που έχει χορηγήσει για την αγορά δικών του μετοχών, ώστε να αποφεύγεται ο διπλός υπολογισμός (double gearing) στα ίδια κεφάλαια του.⁹⁰

Πιστωτικός κίνδυνος

ΠΑ/ΤΕ 2587/20.8.2007- «Υπολογισμός Κεφαλαιακών Απαιτήσεων έναντι του Πιστωτικού Κινδύνου σύμφωνα με την Τυποποιημένη Προσέγγιση».

Με την Πράξη αυτή καθορίζεται ο τρόπος υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων για τον πιστωτικό κίνδυνο με την Τυποποιημένη Προσέγγιση (Standardized Approach). Που είναι η απλούστερη από τις νέες εναλλακτικές σχετικές προσεγγίσεις. Με την προσέγγιση αυτή βελτιώνεται το προϊσχύον πλαίσιο με την καθιέρωση αναλογικότερης σύνδεσης των ιδίων κεφαλαίων προς τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο, καθώς:

⁹⁰ www.bankofgreece.gr

1. Διευρύνεται η κλίμακα των προκαθορισμένων συντελεστών, με τους οποίους σταθμίζεται κάθε κατηγορία χρηματοδότησης ή άλλου ανοίγματος τράπεζας.
2. Λαμβάνονται υπόψη παράμετροι, όπως η πιστοληπτική διαβάθμιση του πιστούχου από αναγνωρισμένους Εξωτερικούς Οργανισμούς Πιστοληπτικής Αξιολόγησης (ΕΟΠΑ), η διασπορά των κινδύνων που επιτρέπει τη μείωση από 100% σε 75% του συντελεστή στάθμισης για τον κίνδυνο των μέχρι ποσού 1 εκατ. Ευρώ πιστώσεων προς φυσικά πρόσωπα ή σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις, η εξασφάλιση από κατοικίες που επιτρέπει τη μείωση του συντελεστή στάθμισης των δανείων από 50% σε 35%, ενώ, αντιθέτως, η εμφάνιση καθυστέρησης αποπληρωμής άνω των 90 ημερών οδηγεί σε αύξηση του συντελεστή κ.λπ.
3. Αναγνωρίζονται και άλλα είδη εξασφαλίσεων, καθώς και πιο εξελιγμένες τεχνικές μείωσης του πιστωτικού κινδύνου, όπως τα πιστωτικά παράγωγα⁹¹.

ΠΔ/ΤΕ 2589/20.8.2007- «Υπολογισμός Κεφαλαιακών Απαιτήσεων έναντι του Πιστωτικού Κινδύνου σύμφωνα με την Προσέγγιση Εσωτερικών Διαβαθμίσεων».

Θεσπίζεται η προσέγγιση εσωτερικών διαβαθμίσεων (Internal Ratings Based Approach), η οποία εισάγει εξ ολοκλήρου νέα μεθοδολογία υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων με βάση παραμέτρους κινδύνου, όπως η πιθανότητα αθέτησης υποχρέωσης του πιστούχου(Probability of Default) και η ζημία του πιστωτικού ιδρύματος σε περίπτωση αθέτησης (Loss Given Default) , επιτρέποντας για πρώτη φορά στα πιστωτικά ιδρύματα να χρησιμοποιούν τα εσωτερικά τους συστήματα διαχείρισης και υποδείγματα για την εκτίμηση των παραμέτρων αυτών.

Η χρησιμοποίηση της πιο άνω προσέγγισης και της πιο εξελιγμένης εκδοχής της (Advanced IRB) προϋποθέτει την έγκριση της Τράπεζας της Ελλάδος ή της εποπτικής αρχής της χώρας – έδρας της μητρικής, εφόσον πρόκειται για θυγατρική τράπεζα με έδρα την Ευρωπαϊκή Ένωση, μετά από διαβούλευση στην οποία συμμετέχει και η Τράπεζα της Ελλάδος. Η έγκριση παρέχεται εφόσον διαπιστωθεί ότι ικανοποιούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις όσον αφορά στην επάρκεια των εσωτερικών συστημάτων που η τράπεζα έχει αναπτύξει για τη διαβάθμιση των πιστούχων και των πιστοδοτήσεων, στην ποσοτικοποίηση των παραμέτρων κινδύνου, στην επικύρωση

⁹¹ www.bankofgreece.gr

των σχετικών αποτελεσμάτων και στην αξιοποίησή τους στη λήψη των αποφάσεων για τη χορήγηση και την τιμολόγηση των δανείων.

ΠΔ/ΤΕ 2593/20.8.2007- «Υπολογισμός Σταθμισμένων Ανοιγμάτων για Θέσεις σε Τιτλοποίηση».

Καθορίζονται οι εναλλακτικές μέθοδοι για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων των τραπεζών σε σχέση με τα ανοίγματά τους που συνδέονται με τιτλοποιήσεις (securitization), με σκοπό να διασφαλιστεί ότι τα πιστωτικά ιδρύματα διαθέτουν επαρκή κεφάλαια για την κάλυψη των κινδύνων που διατηρούν ή αποκτούν στο πλαίσιο της εν λόγω τεχνικής.

ΠΔ/ΤΕ 2594/20.8.2007 «Κίνδυνος αντισυμβαλλομένου».

Παρέχεται στα πιστωτικά ιδρύματα η δυνατότητα χρησιμοποίησης και νέων εξελιγμένων μεθόδων για τον υπολογισμό της αξίας των ανοιγμάτων, ειδικά από συναλλαγές τύπου πώλησης και επαναγοράς (REPOS) και από συμβάσεις παραγώγων, προκειμένου να υπολογιστούν οι κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του κινδύνου αντισυμβαλλομένου. Ο κίνδυνος αυτός αφορά στη ζημία που θα προκύψει για το πιστωτικό ίδρυμα εάν ο αντισυμβαλλόμενος δεν ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του, λαμβανομένων υπόψη και των πιθανών διακυμάνσεων των τιμών αγοράς των χρηματοπιστωτικών μέσων στα οποία αφορά η συναλλαγή.

Λειτουργικός Κίνδυνος

ΠΔ/ΤΕ 2590/20.8.2007 «Ελάχιστες Κεφαλαιακές Απαιτήσεις των Πιστωτικών Ιδρυμάτων για το Λειτουργικό Κίνδυνο».

Η καθιέρωση κεφαλαιακών απαιτήσεων για το λειτουργικό κίνδυνο αποτελεί μια από τις σημαντικές καινοτομίες του νέου πλαισίου. Η έννοια του εν λόγω κινδύνου αφορά στις ενδεχόμενες ζημίες που μπορεί να προκληθούν από ανεπάρκεια ή λάθη διαδικασιών ή προσώπων, καλύπτοντας και το νομικό κίνδυνο. Με την εν λόγω Πράξη παρέχεται, επίσης, η δυνατότητα στις τράπεζες να επιλέγουν μεταξύ τυποποιημένων και εξελιγμένων προσεγγίσεων για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων και τον κίνδυνο αυτό.

Κίνδυνοι Αγοράς

ΠΔ/ΤΕ 2591/20.8.2007 «Υπολογισμός Κεφαλαιακών Απαιτήσεων των Πιστωτικών Ιδρυμάτων για τον Κίνδυνο Αγοράς».

Επέρχονται προσαρμογές στον τρόπο υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι του κινδύνου αγοράς, δηλαδή του κινδύνου που οφείλεται σε διακυμάνσεις επιτοκίων, τιμών χρεογράφων, συναλλάγματος, εμπορευμάτων διαπραγματεύσιμων σε οργανωμένες αγορές κ.λπ. Οι κυριότερες από τις προσαρμογές αυτές αφορούν στους πρόσθετους παράγοντες κινδύνου που η κάθε τράπεζα πρέπει να λαμβάνει υπόψη προκειμένου να εφαρμόσει δικά της υποδείγματα για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων⁹².

ΠΔ/ΤΕ 2596/20.8.2007 «Εποπτεία και έλεγχος των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων».

Με την Πράξη αυτή προσαρμόζονται και κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο οι ισχύουσες διατάξεις σχετικά με τον έλεγχο των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων. Οι κυριότερες προσαρμογές αφορούν:

α) στην αναγνώριση εξασφαλίσεων που μειώνουν το ύψος των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων, κατ' αντιστοιχία με τα καθοριζόμενα στις προαναφερόμενες Πράξεις Διοικητή τις σχετικές με τον Πιστωτικό Κίνδυνο και τον Κίνδυνο Αγοράς.

β) στον καθορισμού χωριστού ορίου για το σύνολο των χρηματοδοτικών ανοιγμάτων της τράπεζας έναντι των σημαντικών μετόχων της και των συνδεδεμένων με αυτούς προσώπων και επιχειρήσεων.

Σημείωση: για τον Κίνδυνο Αγοράς θεσμοθετεί και η ΠΔ/ΤΕ 2594/20.8.2007.

Για τη δεύτερη Ενότητα (Πυλώνας II) και όσον αφορά την παρακολούθηση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών και των εφαρμοζόμενων μεθόδων εκ μέρους των εποπτικών αρχών εκδόθηκε η:

ΠΔ/ΤΕ 2594/20.8.2007 «Καθορισμός των κριτηρίων που πρέπει να διέπουν τη Διαδικασία Αξιολόγησης Επάρκειας Εσωτερικού Κεφαλαίου (ΔΑΕΕΚ) των πιστωτικών ιδρυμάτων και της διαδικασίας Εποπτικής Αξιολόγησης (ΔΕΑ) από την Τράπεζα της Ελλάδος»

η οποία επιπλέον των προβλεπομένων στον Πυλώνα 1 καθορίζει:

⁹² www.bankofgreece.gr

α) ποιοτικού χαρακτήρα κριτήρια υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας κάθε πιστωτικού ιδρύματος, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του

β) την έννοια των «εσωτερικών κεφαλαίων», η οποία είναι ευρύτερη των «εποπτικών» που υπολογίζονται με τις μεθόδους του Πυλώνα 1, καθώς αφορά στα κεφάλαια που το πιστωτικό ίδρυμα πρέπει να διαθέτει σε επάρκεια από πλευράς ποσότητας, ποιότητας και κατανομής για την αντιμετώπιση των πάσης φύσεως κινδύνων που έχει αναλάβει ή στους οποίους ενδέχεται να εκτεθεί. Ως τέτοιοι κίνδυνοι θεωρούνται, ενδεικτικά, αυτοί που δεν καλύπτονται ή δεν αντιμετωπίζονται επαρκώς στο πλαίσιο του Πυλώνα 1, όπως ο κίνδυνος συγκέντρωσης, ο κίνδυνος στρατηγικής, ο κίνδυνος φήμης αλλά και εξωγενείς κίνδυνοι που απορρέουν από το θεσμικό, οικονομικό ή επιχειρηματικό περιβάλλον.

γ) τη διαδικασία αξιολόγησης από την Τράπεζα της Ελλάδος της εν γένει συμμόρφωσης του πιστωτικού ιδρύματος προς τις εποπτικές του υποχρεώσεις, η οποία θα αποτελεί αντικείμενο αντικείμενο διαλόγου με το πιστωτικό ίδρυμα. Στόχο του διαλόγου αποτελεί η αμοιβαία κατανόηση των εφαρμοζόμενων μεθόδων και διαδικασιών και η έγκαιρη αντιμετώπιση των αδυναμιών τους. Στο πλαίσιο αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος μπορεί να λαμβάνει τα εποπτικά μέτρα που προβλέπονται από το ν.3601/2007, μεταξύ των οποίων και η επιβολή πρόσθετων προβλέψεων ή, εφόσον κρίνει ότι με τα σχετικά διορθωτικά μέτρα δεν αντιμετωπίζονται επαρκώς οι κίνδυνοι, να επιβάλλει πρόσθετες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Τα επιμέρους θέματα της σχετικής διαδικασίας η οποία εφαρμόζεται ως προς το εύρος και τη συχνότητα, με βάση την αρχή της αναλογικότητας, θα εξειδικευτούν περαιτέρω στο πλαίσιο των διαβουλεύσεων της Τράπεζα της Ελλάδος με τα πιστωτικά ιδρύματα⁹³.

Για την Τρίτη Ενότητα (Πυλώνας III) που αφορά την πειθαρχία της αγοράς μέσω της δημοσιοποίησης στοιχείων σχετικά με τη διάρθρωση των αναλαμβανόμενων κινδύνων και της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων εκδόθηκε η:

ΠΔ/ΤΕ 2592/20.8.2007 «Δημοσιοποίηση εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων στοιχείων και πληροφοριών σχετικά με την κεφαλαιακή τους επάρκεια και τους κινδύνους που αναλαμβάνουν καθώς και τη διαχείριση αυτών»

με την οποία καθορίζονται τα γενικά κριτήρια και υποχρεώσεις δημοσιοποίησης από τα πιστωτικά ιδρύματα πληροφοριών που αφορούν κυρίως:

⁹³ www.bankofgreece.gr

α) στις επιχειρήσεις του ομίλου του πιστωτικού ιδρύματος (όπως ορίζεται για σκοπούς εποπτείας αλλά και για λογιστικούς),

β) στα ίδια κεφάλαια και τον τρόπο υπολογισμού της κεφαλαιακής του επάρκειας, και

γ) στην έκθεσή του σε κάθε κατηγορία κινδύνου, περιλαμβανομένων των στρατηγικών στόχων, των μεθόδων αξιολόγησης και των τεχνικών μείωσης των κινδύνων αυτών.

Επίσης, καθορίζονται η συχνότητα, ο τρόπος και τα μέσα δημοσιοποίησης και επαλήθευσης των πληροφοριών. Οι σχετικές πληροφορίες θα δημοσιοποιούνται, κατά κανόνα, τουλάχιστον μια φορά το χρόνο στον ιστοχώρο του πιστωτικού ιδρύματος⁹⁴.

⁹⁴ Πηγή: www.bankofgreece.gr